Opłata pocztowa uiszczona ry zaltem

Najer Folksblat

פרייז 30 גראשען

היינט 16 זייטען

לאדזשער פאלקסבלאט

אונפארטייאישע פאליטיש - געזעלשאפטליכע טאג - צייטונג

Nr. 105 (1099)	לאדז, פרייטאג ד' אייר תרפ"ז.	פינפטער יאהרגאנג	Łódź, Piątek 6 Maja 1927	Nr. 105 (1099)

אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 24-71.
Adres redakcji i administracji: Łódź, Piotrkowska 21, Tel. 24,71.

געגרינדעט אין יאהר 1870

געגרינדעט אין יאהר 1870

קויפט און פערלאנגט ווינטער שטיהל
אין אלע מעבעל-געשעפטען

אין פערשידענע פאסאנען, ווי אויך זעמטליכע גאלאנטעריע-מעבעל נאר פון דער בעוו. פירמע

TOWARZYSTWO AKC. FABRYKI MEBLI GIĘTYCH

„WOJCIECHÓW"

געגרינדעט אין יאהר 1870

געגרינדעט אין יאהר 1870

עקזיסטירט פון יאהר 1870. •• לעצטע נייהייטען. •• וועלכע צייכענט זיך אויס מיט איהר סאלידער, שעהנער און אייגנארטיגער אויספערטיגונג.
און מיר בעטען אונזערע געעהרטע קונדען אכט צו לעגען אויף אונזער פאבריקס-עטיקעט מיט דער אויפשריפט „WOJCIECHÓW"
גלייכצייטיג מאכען מיר בעקאנט, אז דעם אלייןֿ-פערקויף פון אונזערע אויסארבייטונגען אויף לאדז און לאדזער
וואיעוואודזטווע פיהרען די פירמעס:

א. וו. שעראקאוויאק, נאפיורקאווסקי 9,
ב. פרידבערג, פיעטריקאווער 214.

926

געגרינדעט אין יאהר 1870

געגרינדעט אין יאהר 1870

אונזער חשוב'ען שעף ה'
לייבוש איזביצקי
צו דער חהונה פון זיין טאכטער
דארא
ווינשען א הערצליכען מזל טוב
דאס פערזאנאל.
971

צו דער פערלאבונג פון אונזער קוזינע
אסתר פייערמאן
מיט הערן
שמשון גאבאלינסקי
ווינשען א הערצליכען מזל-טוב
יוסף פייערמאן,
חיה'לע וויערושאווסקא
980

ווילכטיג נייעס!
דעם 15. מאי ד. י. קומט פאר די ערעפענונג
פון גארטען
קאלאסעאום
16 ציגעל-נאם 16
מילכיגע פריהשטיקע, מיטאגעז און אווענד-ברויטען פון
5 גענג—נור 1.50 זל. דער בופעט וועט זיין רייך פערזעהען, ווי אויך
פילזנער ביער פון פאס. אין פאל פון אנ'אונגינסטיג וועטער, וועלען די
טישען געדעקט אויף דער וועראנדע. :—: דער גארטען וועט זיין אפען
טעגליך פון האלב 7 פריה ביז 12 א זייגער אין אווענד. 974
יעדען אווענד מוזיק-קאנצערט.
מיט אכטונג **ה. בערנהיים.**

קאפע-רעסטאראן
„בריסטאל"
פעטריקאווער 30, טעל. 25.91
עמפפעהלט
שמאקהאפטע מיטאגען
צום פרייז פון 2.75 זל., 3.50 זל. און 4.00 זל.
ווי אויך מילכיגע פריהשטיקע און אווענד-ברוי טען
פון 5 גענג צום פרייז פון 1.50 זל.
אך עמפפעהל א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע שפייזען
א לא קארט. ביטע מיך צו בעזוכען און זיך צו איבערצייגען!

העלא גארצעוויטש
בערנארד פאצאנאווסקי
האבען חתונה געהאט.
לאדז, מאי 1927.

כדי איבערצוגעבען דער פראקוראטור
בעט איך די אלע, וועלכע האבען מאטעריאליש בעלזמען פון ה'
שניאדאוויטש (שמאלנא 24)
זיי זאלען זיך ווענדען צו מיר שבת און זונטאג פון 10 ביז 12 פארמיטאג,
מיט'ן צוועק געמיינזאם ארויסצוטרעטען.
פ. חיינטרויב, פאמארסקא 7, ביי האפמאן.
957

בית יתומים — זגיערזשער 40 — בית תומם
דינסטאג, דעם 10-טען מאי ד. י. קומט פאר א
אבצייכנונגס-טאג
לטובת אונזער אינסטיטוציע.
976
מיר בעטען דערנבער אונזערע געעהרטע מיטגלידער און סימפאטיקער צאהלרייך צו קומען צו דער
ארגאניזאציאנס-פערזאמלונג
זונטאג, דעם 8-טען מאי, 5 א זייגער נאכמיטאג אין אונזער לאקאל, כדי אנטייל צו נעהמען אין דער
זאמלונג צום גוטס־ען דעם עלענדען יתום
מיט אכטונג די פערוואלטונג.
בעמערקונג: פערשרייבען זיך קען מען א גאנצען טאג ביז 8 א זייגער אווענד אין קאנצעלאריע

פרעזידענטען-מערדער פאר'ן שטאנד-געריכט

וואלאשטשיק איז זיך מודה — רידזעווסקי לייקענט שטייף און ביין — אנדער-האלב'עושעה'דיגע וידוי פון וואלאשטשיק'ן — חוצפה'דיגע האלטונג פון רידזעווסקי'ן.

פאַר'ן געריכט-בנין.

ווי ס'איז געווען פאָראויסצוזעהן, האָט דער פראָצעס פון די מערדער פון פרעזידענט ציגאַרסקי אַרויסגערופען אַ געוואַלדיגען אינטערעס. פאַר דער געריכטס-געביידע זענען שוין פון 7 אַ זייגער אינדערפריה געשטאַנען מאַסען מענשען, וועלכע האָבען אויסגעקוקט אַ געלעגענהייט אַריינצוקומען אין געריכט, די שמירה איז אָבער געווען אַ געוואַלדיגע, מ'האָט נאָר אַדורכגעלאָזען יחידי-סגולה: אַדוואָקאַטען, פּראָקוראָרען, פאַרשטעהער פון די אַמטען, פרעסע און אויף איינטריט-קאַרטען א. אַ. נישט קוקענדיג אויף דער דאָזיגער שמירה איז דער גרויסער געריכטס-זאַל אויפ'ן צווייטען שטאָק, אַרום האַלב ניין, געווען פול איבער די ברעגעס, אַלע פלעצער, דורכגענג זענען איבער-פול נישטאָ וואו אַ שפילקע צו וואַרפען.

פון באַלד אין דער פריה האָבען זיך אויך אויסגעשטעלט אויף די גאַסען, וואָס פיהרען פון דער טורמע אויף קאָ-פערניק-גאַס ביז'ן געריכט פול מענשען, מיינענדיג, אַז ס'וועט זיך זיי איינגעבען צו זעהן די מערדער, וועלכע מ'וועט פיהרען אין געריכט.

8 מיט 15 מינוט איז פאַר'ן טורמע-טויער צוגעפאָהרען אַ פערמאַכטע אויטאָ, נאָך עטליכע מינוט האָט מען פון דאָרט אַרויסגעפיהרט וואָלאַשטשיק'ן און רידזעווסקי און אַריינגעזעצט אין אויטאָ, אין אויטאָ זענען אויך אַריין אַ קאָמיסאַר און עטליכע פּאָליציאַנטען, אַרום אויטאָ זענען געפאָהרען 6 רייטער-פּאָליציאַנטען.

גלייך פון אויטאָ זענגען

די מערדער אַריינגעפיהרט געוואָרען אין געריכטס-זאַל.

וואָלאַשטשיק, איז זעהר איבערגעשראָקען און בלאַס, ער וויל זיך בעהערשען, נאָר אויף זיין פנים בעווייזט זיך יעדע ווײַלע אַ געצוואונגענעם שמייכעל, רידזעווסקי דאַגעגען מאַכט דעם איינדרוק, ווי איהם וואָלט גאָרנישט אַנגעגאַנגען, וואָס דאָ קומט פאָר, ער קוקט זיך ניי־געריג אום און פרעגט דעם געריכטס-וואָזשני, ווען זיינע אַדוואָקאַטען וועלען קומען. זיי ווערען געזעצט יעדער בעזונדער און אַרום זיי אַ צעהנדליג פּאָליציאַנטען מיט ביקסען.

ביינו לבינו קומען זיך צונויף אין געריכטס-זאַל דעם ערמאָרדעטען פרעזידענטס ברודער פון וואַרשאַ, פאַרשטעהער פון מאַגיסטראַט, פון שטאָטראַט, אַלע פּראָקוראָרען, ריכטער, אַדוואָקאַטען, אָנגעזעהענע אינדוסטריעלער א. אַ. עס קומען אויך איינציגווייז די עדות אין דער צאָהל פון 25, די עקספּערטען ד"ר ברוטיגאַם און פרענקעל, דער גלח, וועלכער דאַרף אָפּנעהמען די שבועה ביי די קריסטליכע עדות, און הרב יוסף פיינער, וואָלכער דאַרף אָפּנעהמען די שבועה ביי די יודישע עדות דער אינהאַבער פון פּאַפּיר-געוועלב אויף אַנדזשעיאַ 4 ביים ישיע קוטנער און דער אַנגעשטעלטער פון גורינס געשעפט — וואו וואָלאַשטשיק האָט געקויפט דאָס מעסער — פיינמעהל.

10 מינוט נאָך האַלב 9 קומט אַריין אין געריכטס-זאַל.

וואָלאַשטשיק'ס פרוי מיט אַ זויג-קינד אויף דער האַנד און אַ 2-יעהריג קינד ביי דער צווייטער האַנד.

ווי נאָר זי קומט אַריין און זעהט איהר מאַן אויף דער בעשולדיגונגס-באַנק, ברעכט זי אויס מיט אַ היסטעריש געוויין. נישט קוקענדיג אויף די בערוהיגונג מצד דעם פּאָליציי-קאָמענדאַנט ניעדזשעלסקי און אַנדערע שרייט זי אַלץ ווייטער, עס הויבען אויך אָן צו וויינען ביידע קינדער.

וואָלאַשטשיק פרובט צו בלייבען רוהיג, דערנאָך פערשטעלט ער זיך מיט די הענד דאָס פנים. באַלד פערשפרייט ער די הענד, ווי ער וואָלט געוואָלט זאָגען: „איך קען שוין איצט גאָרנישט מאַכען" ער בעט די פּאָליציאַנטען מ'זאָל איהם ברענגען אַ ביסעל וואַסער, וואָס ס'ווערט אויך געטאָן. די דאָזיגע סצענע האָט אויף אַלע אַנוועזענדע געמאַכט אַ שטאַרקען איינדרוק.

רידזעווסקי זיצט אויס, ווי ער וואָלט אויף דער גאַנצער געשיכטע נישט רעאַגירט.

דערווייל קומען אָן די אַדוואָקאַטען מענאַסע און שווייצער, פון וועלכע מענאַסע פערטיידיגט וואָלאַשטשיק'ן, שווייצער — רידזעווסקי'ן. ביידע פערטיידיגער אַמטליך: די אַדוואָקאַטען פערשטענדיגען זיך אַ לענגערע צייט מיט זייערע קליענטען.

פונקט האַלב צעהן

קומט אַרײַן דאָס געריכט

אין פאָלגענדען צוזאַמענשטעל: פאָרזיצער — וויצע-פרעזעס וויטקאָווסקי, בייזיצענדע — קאָרווין-קאַראַסקעוויטש און ווילקאָווסקי, פּראָקוראָר — קריכאָווסקי.

דער פאָרזיצענדער נעהמט אָן די פערסאָנאַליען ביי די בעשולדיגטע. וואָלאַשטשיק שטאַמעלט, אין זיינע ענטפערען פיהלט זיך אַ שרעקעוודיגקייט, דאַגעגען רידזעווסקי ענטפערט דרייסט און האַלט זיך בכלל חוצפה'דיג, דאָסזעלבע אויך ביים לייענען דעם בעשולדיגונגס אַקט: וואָלאַשטשיק זיצט רוהיג, רידזעווסקי קוקט זיך אום אויף אַלע זייטען און ווען דער פאָרזיצענדער דערמאָנט זיין נאָמען — שמייכעלט ער.

ווער עס זענען די בעשולדיגטע.

וואָלאַשטשיק גיט פאָלגענדע תשובות: ער הייסט אַדאָם, 24 יאָהר אַלט, פאָטער —מיקאָלאַי, דינסטער—מאַריאַנאַ געבוירען אין לאָדז, אַ קאַטאָליק, אַנ'אַרבייטער, געווען בעשטראָפט [אין באַראַנאָוויטש אויף 1 חודש אַרעסט פאַר פאָלגענדען פערברעכען ער האָט געאַרבייט אין אַ שפיטאָל, דאָרט איז געשטאָרבען אַ קינד, וועלכעס מ'האָט איינגעוויקעלט אין אַ ליילעך און געגעבען וואָלאַשטשיק'ן אַראָפּצוטראָגען אין מתים-שטיבעל, אָנשטאָט דעם האָט וואָלאַשטשיק צוגעגנב'עט דאָס ליילעך און דאָס טויטע קינד אַוועקגעוואָרפען.

רידזעווסקי'ס תשובות: הייסט קאַזימיערז, 21 יאָהר אַלט, פאָטער—פראַנציסטשעק, מוטער—גענאָמיצינאַ, געבוירען אין לאָדז, קאָוואַליר, אַרבייטער, בעשטראָפט צו 6 חדשים טורמע פאַר שלאָגען אַ פּאָליציאַנט אין לאַגעוויניקער וואַלד.

נאָך די דאָזיגע ערקלעהרונגען טרעט צו דער געריכטס פאָרזיצער צו לייענען דעם בעשולדיגונגס-אַקט.

וואָלאַשטשיק'ס ווידוי.

נאָכ'ן אַדורכלייענען דעם בעשולדיגונגס-אַקט פעראָרדענט דער פאָרזיצענדער אויסצוהערען יעדען פון די בעשולדיגטע בעזונדער, אין זאַל בלייבט וואָלאַשטשיק.

אויף דער פראַגע פון פאָרזיצענדער, צי ער אָנערקענט זיך פאַר שולדיג, זאָגט וואָלאַשטשיק.

— יאָ! הויך געריכט! איך וועל אָנהויבען צו דערצעהלען אַלץ גענוי פון אָנהויב ביז'ן סוף, כדי פאַר דעם געריכט זאָל גאָרנישט בלייבען פערהוילען.

פאָרזיצענדער: ביטע, דערצעהלט אַלץ גענוי.

וואָלאַשטשיק: פון 29 אַפּריל ביז דעם 8-טען סעפּטעמבער 1926 האָב איך געאַרבייט ביי די שטאָטישע ברוק-אַרבייטען, איינמאָל האָב איך געהאַט אַנ'אַוואַנטורע מיט אַנ'אַנדערען אַרבייטער דאָס איז געווען מיט'ן ברוקער-אויפזעהער, וועלכער האָט זעהר שלעכט בעהאַנדעלט די איבעריגע אַרבייטער און פאַר איהם האָבען אַלע מורא געהאַט, ווען דערזעלבער אויפזעהער דזינין, האָט זיך אַמאָל געטשעפּעט צו מיר, האָב איך מיך אָנגעהויבען מיט איהם צו שלאָגען און דערפאַר „בין איך רעדוצירט געוואָרען פון דער אַרבייט.

דאָ הויבט זיך וואָלאַשטשיק אָן אויסצורעגען און זאָגט:

איך קען נישט קיינעם בעליידיגען, אָבער אַז מ'בעליידיגט מיך בלייב איך אויך נישט שולדיג. איך האָב מאַקי דעם אויפזעהער בעליידיגט.

נו, יעצט בין איך שוין אויפ'ן גאַס, אינגאַנצען ערשט אַ פּאָר חדשים געאַרבייט און שוין רעדוצירט, און וואָס וועט יעצט מיט מיר זיין? אַ פרוי אינדערהיים, איין קליין קינד, דאָס צווייטע ווערט אויך געבוירען.

קיין שטיקעל ברויט איז נישטאָ אויף קיין רפואה.

אַלע אָפּגעריסען, איך אַליין לייד אויפ'ן האַרץ, אויפ'ן מאָגען און אויף נערווען. אָבער קיין עצה איז נישט געווען. איך האָב געאַרבייט 19 וואָכען און רעגירונגס-אונטערשטיצונגען קענען נאָר בעקומען די, וואָס האָבען אָפּגעאַרבייט 20 וואָכען, איך האָב זיך דעריבער אָנגעהויבען צו בעטען. מ'זאָל מיך לאָזען אָפּאַרבייטען נאָך אַ וואָך אָדער מיר אַרויסגעבען אַנ'אונטערשטיצונגס קאַרטע וואָס האָב איך געזאָלט טון, איך האָב דאָך צוויי פיצעלעך קינדער, וואָס מוזען לעבען, איך האָב אָנגעהויבען צו לויפען פון דעם לייטער ראַשינסקי צו דעם אינזשעניער מאַטישעק. ס'האָט גאָרנישט געהאָלפען, מ'האָט מיך אָפּגעשיקט אין מאַגיסטראַט, איך בין אַוועק אין מאַגיסטראַט צו אינזש. סערווין, געוויינט, געבעטען די אונטערשטיצונגס-קאַרטע און נישט געקענט בעקומען.

איך בין דאָך נישט קיין באַנדיט, מיין פאָטער האָט מיך אַנדערש דערצויגען. וואָס זאָל איך טון. איך בין ווידער אַוועק צו אינזש. מאַטיסעק מיט אַנ'ענערגישע פאָדערונג, ס'האָט גאָרנישט געהאָלפען, איך געדענק, ווי צוהיימקומענדיג האָב איך זיך געווענדעט צו מיין פרוי: סטעפאַ ליבע, האָב איך געזאָגט, די מענשען זענען דאָך מיליאָנען, זיי האָבען דאָך גאָרנישט קיין האַרץ, צי קענען זיי דען נישט אונזער נויט און עלענד!

מיר האָבען דעמאָלט בעשלאָסען צו שרייבען

אַ בריף צו אינזש. מאַטיסעק.

מיר האָבען פאַר איהם אויפגעקלערט אונזער גאַנצע לאַגע און איהם געבעטען וועגען אַרבייט. ס'איז אַוועק עטליכע טעג און איך האָב קיין ענטפער נישט בעקומען. איך האָב דאָך בענומען אַ גראָבען שטעקען און אַוועק אויף פּאָנסקאַ גאַס, וואו ס'וואוינט אינזש. מאַטיסעק. איך האָב איהם אָפּגעוואַרט און געוואָלט איהם גוט אָפּ'הרג'ענען, ס'זעהט אויס, אַז מ'האָט מיך בעמערקט דורכ'ן פענסטער און מאַטיסעק האָט געשיקט נאָך פּאָליציאַנטען.

וואָלאַשטשיק ווערט שטאַרק אויפגערעגט קלאַפּט אין טיש און רעדט ווייטער.

אַזאַ טייוועל אָנשטאָט מיר צו געבען אַ ביסעל אַרבייט, כדי איך זאָל קענען שטילען דעם הונגער, שיקט ער נאָך פּאָליציי. נאָך דער דאָזיגער געשעהעניש בין איך ווידער אַוועק אין מאַגיסטראַט און קוים מיט צרות האָט מען מיר אויסגעצאָהלט פאַר 5 טאָג אַרבייט און אַרויסגעגעבען אַנ'אונטערשטיצונגס-קאַרטע.

אונטערשטיצונג האָב איך בעקומען 14 זלאָטעס אַ וואָך, חובות האָב איך געהאַט מעהר ווי האָר אויפ'ן קאָפּ, קיין דירה-געלט נישט בעצאָהלט, די קינדער האָבען נישט קיין שיכלעך, אַפילו קיין קאַרטאָפעל מיט קרויט, שוין נישט רעדענדיג פון ברויט אָדער זעמעל, איז פאַר די קינדער נישטאָ.

איך וויין אַליין, ווי אַ קליין קינד

ווען איך קוק דאָס צו, דאָס עלטערע קינד האָט בעקומען קרומע פיס פון הונגער, מ'דאַרף אַ דאָקטאָר, קיין געלד איז נישטאָ. די וועלט ווערט ענג. די ווירטין פון פּראַנ. שישקאָנער 61 וואַרפט מיך אַרויס פון דער דירה און איך האָב מיך אַריינגעצויגען אַלס סובלאָקאַטאָר צו וואָיטשעכאָווסקי'ן. אין חודש דעצעמבער 1926 האָב איך געפרובט צו שרייבען נאָך אַ בריף צו ראַשינסקי און איהם געבעטען אַרבייט, ראַשינסקי האָט געענטפערט, אַז ס'איז נישט אין זיין מאַכט עפּיס צו טון, ראַשינסקי האָט נאָך אָבער אַ גוטע נשמה און מיר געשענקט 34 זלאָטעס אויף די ווייהנאַכטען,—דערווייל האָט מען מיך אַרויסגעוואָרפען פון קריסטליכען פעראיין דערפאַר, ווייל איך האָב געזעהען, אַז אַרבייט בעקומען נאָר פּראָטעזשירטע. איצט האָב איך שוין קיין שום האָפנונג אויף אַרבייט נישט געהאַט, ווייל אַהן פעראיין בעקומט מען אין מאַגיסטראַט קיין שום אַרבייט נישט.

אָנהויב אַפּריל ה. י. האָב איך ווידער אָפּגעוואַרט מאַטיסעק'ן אויף דער גאַס, איך האָב איהם געבעטען, געוויינט, ער זאָל רחמנות האָבען און מיר געבען אַרבייט, אינזש. מאַטיסעק האָט מיך דעמאָלט שוין בעליידיגט, איך ווייס ווען איך וואָלט געווען אַנ'נ.פּ.ר.אָוויעץ, וואָלט מען מיך אַנדערש בעהאַנדעלט.

אַלזאָ. וואָס האָב איך ווייטער געזאָלט טון פאַר וועמען אַראָפּרעדען דאָס האַרץ? צו וועמען גהען? צו גאָט?

פול מיט האָפנונג

בין איך אַוועק צום וויצע-פרעזידענט גראָשקאָווסקי אין מאַגיסטראַט. איך האָב געוואַרט ביז 4 אַ זייגער נאָכמ. אָבער אָנשטאָט מיר צו זאָגען אַ וואָרט פון טרייסט, האָט ער זיך אָנגעבייזערט און אַרויסגעטריבען. כ'בין ווידער אַוועק אַהיים, דאָס זעלבע בילד פון נויט און עלענד. איך בין נאָכאַמאָל אַוועק אויף שקאָלנאַ 12, וואו ס'וואוינט וויצע-פרעזידענט גראָשקאָווסקי, איך האָב דעם וויצע-פרעזידענט דאָרט געטראָפען, איך האָב איהם געבעטען, געוויינט; ביי מיר אין שטוב איז נאַס, קאַלט, נויט, הונגער, שמוץ, קיין העמד אויפ'ן לייב, די קינדער געשוואָלען. פול מיט געשווירען, איך דאַרף אויף אַ דאָקטאָר, אויף מעדיצינען, גיט מיר אַ ביסעל אַרבייט. דער וויצע-פרעזידענט האָט מיך געהייסען קומען אין פּראָפעסיאָנעלען פעראיין 7 אַ זייגער אין אָוונד, בין איך געקומען איינמאָל, אַ צווייט מאָל, אַ דריט מאָל, דער וויצע-פרעזידענט איז נישט געקומען. איך בין ווידער אַוועק צו גראָשקאָווסקי'ן אין שטוב. דער וויצע-פרעזידענט האָט מיך ווידער אָנגעשריגען און ערקלערט, אַז עס איז נאָך דאָ אַ העכערע מאַכט פאַר איהם. איך שווער, אַז כ'האָב דעמאָלט געוואָלט דער'הרג'ענען דעם וויצע-פרעזידענט גראָשקאָווסקי. אָבער איך האָב נאָך געוואָלט אויספרובען

די העכערע מאַכט

וועגען וועלכע ס'האָט גערעדט דער וויצע-פרעזידענט. איך בין אַוועק אין מאַגיסטראַט און געבעטען מיך אָנצומעלדען צום פרעזידענט. ער האָט מיך נישט געוואָלט אויפנעהמען, נאָר געהייסען אָנגעבען אַ ביטע. און פון וואַנען האָב איך געזאָלט נעהמען געלד אויף ביטעס מיט מאַרקעס? איך טראָג אַ העמד שוין 8 וואָכען, די לייז עסען מיך אויף און איך זאָל בעצאָהלען פאַר ביטעס. פון וועלכע ס'וועט גאָרנישט אַרויסקומען?

איך האָב דעריבער אָפּגעוואַרט דעם פרעזידענט פאַר'ן טויער אויף אַנדזשעיאַ 4, וואו דער פרעזידענט האָט געוואוינט, איך האָב איהם געבעטען וועגען אַרבייט. דער פרעזידענט האָט זיך אָנגעבייזערט און ערקלערט, אַז אַזעלכע זאַכען ערלעדיגט ער נאָר אין מאַגיסטראַט.

נו, וואו זאָל איך געהען, אין מאַגיסטראַט וויל מען מיך נישט אויסהערען, דאָ שיקט מען מיך אין מאַגיסטראַט. אָבער נישט קוקענדיג דערויף בין איך מיטוואָך דעם 13 אַפּריל, דאָס הייסט אַ טאָג פאַר'ן מאָרד נאָכאַמאָל אַוועק אויף אַנדזשעיאַ 4 און אָפּגעוואַרט דעם פרעזידענט, איך בין געפאַלען אויף די קניען, געבעטען רחמנות האָבען אויף מיינע קינדער, דעמאָלס האָט דער פרעזידענט מיך אַוועקגע-

(ווייטער זעה 4-טע זייט).

טעאַטער „סקאַלאַ", ציגעל-גאַס 18.

נור איינציגע גאַסטראָלן פון די בער. אַרטיסטען, ליבלינגע פון לאָדזער עולם.

א. פּאָליאַקאָוו, ל. ראַבינאָוויטש, א. אַניעלאַ, ב. באַריסאָוואַ.

שבת, ד. 7 מאַי, 8.30 נאָכמ. די אויסגעצייכענטע פּיעסע צו פאָלקס-פרייזען

די רומענישע חתונה אין 4 אַקטען. הויפט-ראָלען: מאָטקע — א. פּאָליאַקאָוו; ישראל — ל. ראַבינאָוויטש; דבורה — ב. באַריסאָוואַ.

שבת אָוונד, 8.45 אַ זייגער — פרעמיערע!

דער רבי מיט די רבי'צין, דער שמש אין דערמיט

אין 3 אַקטען מיט געזאַנג און טענץ. הויפט-ראָלען: משה — פּאָליאַקאָוו; מאָטעל — ל. ראַבינאָוויטש; פּאַמפּאַנעס — ב. באַריסאָוואַ.

נאָכמיטאָג-פרייזען: פון 80 גר. ביז 2.50 זל; אָוונד: פון 1 ביז 4 זל.

זונטאָג, 8.45 אַ זייגער אין אָוונט „באַראָן קימעל" אין 3 אַקטען מיט געזאַנג און טענץ.

מאָנטאָג, 8.45 אָוונד — גרויסע פּאָפּולערע פאָרשטעלונג „אַ ווינקעל אין ניו-יאָרק"

ס'נעהמען אָנטייל פרויען: אַניעלאַ, באַריסאָוואַ, בעזמאַן, גאָלדשטיין, נאָדערמאַן. מענער: פּאָליאַקאָוו, ראַבינאָוויטש, האַמבורגער, באַלבירסקי, מאַלאַראָווסקי, אייזענבערג, פּאָלאַנסקי, אַריעל. אַדמיניסטראַטאָר: א. בעזמאַן. גרויסער כאָר און אָרקעסטער. גאַרדעראָבע פריי! בילעטען אויף אַלע פאָרשטעלונגען צו בעקומען אין קאַסע פון סקאַלאַ. 126

סוף יוני — שוואַרצבאַרד פּראָצעס.

פּאַריז, 5 (טעלעגראַפיש דורך יט״אַ) דער פאַרטײדיגער פון שוואַרצבאַרד׳ן, אַנרי טאָרעס האָט מעפּיזלטיגט דעם פאַרשטעהער פון דער יודישער טעלעגראַפען-אַגענטור צו איבערגעבען אין דער עפענטליכקייט, אַז דער שוואַרצבאַרד-פּראָצעס וועט זיכער פאָרקומען סוף יוני.

די קלאַנגען, אַז דער פּראָצעס וועט אָפּגעלעגט ווערען אויף שפּעטער, שטימען נישט מיט דער ווירקליכקייט.

פּ.ק.א. און באַנק פּאָלסקי שטיצען די יודישע האַנדווערקער באַנק.

וואַרשאַ, 5 (טעלעפּאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט). פּ. ק. אָ. האָט פאַר די יודישע האַנדווערקער באַנק בעשטימט 200,000 זל. אויך די „באַנק פּאָלסקי“ האָט פאַר די זעלבע באַנק בעשטימט 50,000 זל.

פּוילישער פּראָטעסט צו דײַטשלאַנד.

וואַרשא, 5. (טעלעפּאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט). דער פּוילישער געזאַנדטער אין בערלין האָט צוגעשיקט צו דער דײַטשער רעגירונג אַ פּראָטעסט געגען דער פּוילען-פײַנדליכע רעדע פון וויצע קאַנצלער הערגט.

הײַנט ווערט ענטשיידעט די הלואה-פראַגע.

וואַרשא, 5. (טעלעפּאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) אויף דער מאָרגענדיגער זיצונג פון מיניסטאָרען-ראַט וועט ענטשיידעט ווערען די פראַגע וועגען דער הלואה.

10,000 זל. פאַר לאָדזער נויט-בעדערפטיגע.

וואַרשא, 5 (טעלעפּאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) וויצע-פּרעמיער באַרטעל האָט אויסגעפאָרערט דעם לאָדזער וואָיעוואָדע צו קומען קיין וואַרשא, וועט ער בעקומען נאָך 10,000 זל. פאַר נויט בעדערפטיגע אין לאָדז.

געשענדעט אַ בית-עולם.

בערלין, 5. (טעלעגראַפיש דורך יט״אַ) פון שטעטעל קאַסטיגענץ און ווירטענבערג איז אַ מחנה פון 16-יאָהריגע קאָנפירמאַנטקעס בעפאַלען דעם יודישען בית-עולם, און צושטערט אַ סך מצבות.

דזשאָינט-דירעקטאָר אין רוסלאַנד.

בערלין, 5. (טעלעגראַפיש דורך יט״אַ). דער „דזשאָינט“ דירעקטאָר ב. קאַהאַן איז אָבגעפאָהרען קיין מאָסקווע. דאָ״ט וועט ער זיך טרעפען מיט פּראָפ. פעליקס וואָרבורג און ד״ר ראָזען, און צוזאַמען מיט זיי בעזוכען די יודישע קאָלאָניעס אין סאָוויעט-רוסלאַנד, און בעטו אויספאָרשען זייערע מעגליכקייטען און ענטוויקלונג.

דער פּראָצעס געגען די מערדער פון פּרעז. ציגאַרסקי

דער בעשולדיגער, פּראָקוראָר קריכאָווסקי.

פאָרזיצער פון געריכט, ריכטער וויטקאָווסקי.

דער פאַרטיידיגער פון וואָלאָשטשיק׳ן, אַדוו. מאָנאָטע.

דער פאַרטיידיגער פון רידזעווסקי׳ן אַדוו. שווייצער.

האַנדעלס-קאַמערן.

וואַרשאַ, 5. (טעלעפּאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט). דער דעקרעט וועגען די האַנדעלס-קאַמערן וועט אַרויסגעגעבען ווערען נאָך אין היינטיגען חודש.

קאָנצעסיעס פאַר יודישע אינוואַלידען.

וואַרשא, 5 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט). דאָס פינאַנץ-מיניסטעריום האָט מודיע געווען די יודישע אינוואַלידען, אַז זיי בעקומען קאָנצעסיעס אויף 2 הורטאָווניעס אין מזרח-גאַליציען.

היטלער-לייט רודערן.

אַ מאַסען מיטינג מיט אַ סקאַנדאַל אין בערלין.

בערלין, 5 (טעלעגראַפיש דורך י.ט.א.) די בערלינער היטלער-לייט האָבען איינגעאָרדענט אַ ריזיגען מאַסען-מיטינג, אין וועלכען ס׳האָבען אָנטייל גענומען אַנ׳ערך 3000 פערזאָן.

די רעדנער זענען אַרויסגעטראָטען מיט שאַרפע אַנטיסעמיטישע רעדעס, און זענען בעזונדערס אָנגעפאַלען אויף דעם בעקאַנטען פינאַנסיסט יעקב גאָלדשמידט, וועלכען זיי האָבען בעצייכענט אַלס — אַנ׳אומגליק פאַר דײַטשלאַנד.

זיי זענען אויך בעפאַלען די לינקע פּרעסע, און געדראָהט מיט דורכפיהרען רעוויזיעס ביי די רעדאַקטאָרען.

די שטימונג ביי דעם עולם איז געווען אַ הכסט אָנגעשטרענגטע.

פון מיטינג-זאַל האָט מען אַרויסגעוואָרפען דעם קאָרעספּאָנדענט פון „לאָקאַל אַנצייגער“.

צום סוף איז אויסגעבראָכען אַ גרויסע סקאַנדאַל, אַז אַ גרויסע פּאָליציי-אָפּטיילונג אין דער צאָהל פון 200 פערזאָן האָט זיך גענומט אַריינמישען, כדי צו קיהלען די צוה-צטע געמיטער.

אויפ׳ן אָרט זענען אַלע אָנוועזענדע רעווידירט געוואָרען. ס׳איז אָבגענומען געוואָרען אַ סך געוועהר, און 30 פערזאָן זענען אַרעסטירט.

בעריכטיגונג

אין דער טעלעפאָנישער ידיעה וועגען דער פּייערונג פון 3-טען מאַי אין וואַרשא (אין מיטוואָכדיגען נומער) איז אַריינגעפאַלען אַ טעות: עס דאַרף זיין אַז ראַבינער ד״ר מיזעס איז יאָ איינגעלאַדען געוואָרען צו די פּייערונגען.

אַנ׳ערשטקלאַסיגער וואַכעז-אַרבייטער 972
ווי אויך אַ לערן-יונגעל ווערען פון זאָפאָרט געזוכט אין דאַמען-שניידער-אַטעליער פון
ש. כאַבאַנסקי, שענקעוויטשאַ 20.

מעבעל
קאָמפּלעט-איינריכטונגען, ווי אויך עינצעל
כויפען אַלע ביי די בעסטע סאָלידע פירמע
I. M. TERKELTAUB
12 NARUTOWICZA Telefon 34-18 12
w podwórzu.
חײַל דאַרט איז די בעסטע אויסאַרבייטונג.
די בילליגסטע פּרייזען! בעקוועמסטע בעדינגונגען!

זונטאַג, דעם 8 טען מאַי 1927, 5 אַ זייגער פּאַרנאַכט קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל
די 1-טע
פאַרוואַהל-פערזאַמלונג
צו דער יעהרליכער גענעראַל-פערזאַמלונג, וועלכע וועט פאָרקומען דעם 22-טען ד. ח. 953
אַלע מיטגלידער ווערען דערמיט איינגעלאַדען צו קומען פּינקטליך.
די פערוואַלטונג פון „לינת הצדק“.

וואָהנונגען
בעשטעהענד פון 3 צימערן און קיך
מיט זעמטליכע בעקוועמליכקייטען, פאַרקאָיער 236, פון זאָפאָרט צו פערמיטען. צו ערפאַהרען ביי לעווית אין ברושעווסקי, ברושעוגאַ 5/3 שענקיעוויטשאַ 163, טעלעפ. 738 און 56-45. 913
פּראָוואָ ביי ה׳ ברושעווסקי, ליפּאָווא 20, טעל. 40-24.

צו דער פערלאָבונג פון
ה׳ מענדעל גערטלער
מיט פרל. מאַשע טענענבוים
ווינשען גליק
949 חיים מאַנדעלבוים און פרוי.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער פריינדין
סאַלאַ פראַנקפורט (לאָדז)
מיט ה׳ טוביה אַבראַמאָוויטש (טושין)
ווינשען מיר אַ הערצליכען מזל-טוב און אַ גליקליכע צוקונפט
נחה פרידע, מענדעל מאָשקאָוויטש,
האַלאַ שמיר, רחל הענדעלעס,
ח:ה אייל, רוזשע וואַקס,
969 און מרדכי מאָשקאָוויטש.

צו דער פערלאָבונג פון מײַן ליבען ברודער און קוזין
סאַלאָמאָן לאַסמאַן
מיט פרל. גוטשאַ ראַפּאַפּאָרט
ווינשען אַ האַרציגען מזל-טוב און פיל גליק
שוועסטער בלימה לאַסמאַן,
קוזין ישעיה בערלינסקי.

צו דער פערלאָבונג פון אונזער געעהרטען שעף
ה׳ שלמה לאַסמאַן
מיט פרל. גוטשאַ ראַפּאַפּאָרט
ווינשען פיל גליק און צופרידענהייט
דאָס פערסאָנאַל
פייוויל לאַסמאַן, יצחק ברוינער,
954 אברהם הייבערמאַן, לייביש ראָקאָטש.

ס׳ווערען געזוכט פון זאָפאָרט
קריטע נייהערס
ווי אויך געוועהנליכע נייהערינס און לערן-מעדלעך
צו מעלדען זיך ביי
ה. טשאַשניאַק, לאָדז,
באַלוטער מאַרק 7. 943

טיכטיגע פּאַפּיר-בייטעל-מאַכערינס
פאַר בעסערע אַרבייט ווערען פון זאָפאָרט געזוכט
ח. האַמער,
49 וושכאָדניאַ 49
פּאַפּיר - בייטעל-פאַבריק. 965

ס׳ווערען געזוכט קוואַליפיצירטע
האַנד-נייהערינס
צו וועסטען. פרייטאַג,
צעגעלניאַנאַ 49. 970

שניידער-הילף!
בעמיש וואַשען גאַרנירוגען 5 זל.
פּרעסען גאַרניטורען 3 זלאָטעס
ס׳ווערען אויך אָפּגעשיקט אהיים
עס ווערט אויך געפּרעסט
אויף דער שטעל. 958
קאָנסטאַנטינער 5 וו.1.

Z intencji zaręczyn kolego mego
p. ARONA BINKIEGO
z p. BELĄ BRAJTBARTÓWNĄ
życzy różowej przyszłości
939 Maurycy Szperling.

צו דער פערלאָבונג פון ה׳
הערמאַן גאָלדבערג
מיט פרל. לאַלאַ זאַלבערג
גראַטולירען מיר הערצליך און ווינשען פיל גליק.
זאָל זייער לעבענס-וועג מיט בלומען בעשיט זיין.
שוועסטער אסתר שמאַראַגד און קינדער
931 העניק כישש און פרוי.

קינדער-וועגעלעך
מעטאַל בעטען; מאַטראַצען
געבעטע און צו מעבעל בעטען. „PATENT“, בילליג און בעגען גוטע בעדינגונגען אין
„DOBROPOL“
Piotrk. 73 (אין הויף)
זעמטליכע רעפּעראַטורען ווערען אָנגענומען. 995

אַ האַרציגען מזל-טוב
ווינש איך מײַן געעהרטען שעף ה׳
ב. גוטמאַן און פרוי
צו דער בר-מצוה פון זייער ליבען זוהן זיסקינד
און ווינש זיי, אַז זיי זאָלען האָבען פון איהם פיל נחת און פרייד.
928 צושניידער מ. גאָלדמאַן.

פרעזידענט-מערדער פאר'ן שטאנד-געריכט.

(שלוס פון 2-טע זייט)

שטופט און אויסגעשריען, בין איך דען דער פאטער פון אייערע קינדער? איך האב מיך מעהר נישט געקענט בעהערשען, מאר מיר האבען זיך געצפענט די הימלען און

איך האב געזעהען אלע הייליגע,

איך בין אוועקגעלאפען ווי משוגע, שיער נישט ארונטערגעפאלען אונטער אנ'אויטא און זיך צוקלאפט דעם קאפ ביי א לאמטערן. אזוי טוט דער טאטע פון דער שטאט? מיין קאפ איז געווען פערנומען נאר מיט איין געדאנק, „נקמה".

דעמזעלבען אווענד האב איך געקויפט א מעסער פאר 4 זל. 50 גראשען און בין געגאנגען אהיים. אויף צו באלוטער מארק און אלעקסאנדראווסקא האב איך בעגעגענט קאזשעק'ן (רידזעווסקי'ן), איך האב איהם דערצהלט וועגען מיין פלאן און ער האט מסכים געווען מיר מיטצוהעלפען. מיר האבען זיך אפגערעדט צו טרעפען צווישען 8 און 9 אינדזרעפריה אויפ'ן פריי-הייטס-פלאץ. איך בין דאן גלייך אהיים-געגאנגען, ווידער דאסזעלבע בילד, דאס קינד איז צו מיר צוגעגאנגען און געפרעגט, צי איך האב איהם עפיס געבראכט. מיר זענען געקומען די טרעהרען אין די אויגען אריין.

צומארגענס 9 א זייגער אינדערפריה האב איך מיך טאקע געטראפען מיט רידזעווסקי'ן, קאזשעק האט געברענגט בראנפען און מיר האבען ביידע אויסגעטרונקען, רידזעווסקי האט מיר אויך געוויזען, א גרויס מעסער, וועלכעס ער האט געהאט אין ארבעל. מיר זענען אוועק אויף אנדזשעיא 4 אפצוווארטען דעם פרעזידענט, רידזעווסקי האט אנגעכאפט דעם פרעזידענט פאר דער האנד און איך ווייס אליין נישט וואס איך האב געטון.

ס'מוז דאך זיין, אז איך האב דער הרג'עט.

קיין אנדערער האט דאך דאס נישט געטון. איך האב געהערט ווי דער פרעזידענט האט געשריגען „גנבים", איך בין אנטלאפען. אריינגעלאפען אויף פיעטריקאווער 91, אויסגעטון דעם פאלטא און אריינגעווארפען אין מיסטקאסטען און נאכהער איבער א פלויט אריבער אויף קאשטשושקא גאס, פון דארט אויף זאכאדניא און ציגעל-גאס, נומער 31 האב איך מיך געוואלט ארומוואשען און דארט געחלשט. איך האב מיר נישט געלאזט צוגלויבען, אז איך האב דער-הרג'עט. איך בין גלייך אוועק אויף אלטשטאט צום גלח און מיך געוואלט מתודה זיין, איך האב געזאגט דעם גלח:

איך בין א מערדער.

איך האב דער'הרג'עט. דער גלח האט מיך געהייסען קומען שבת אינדערפריה. איך האב אזוי לאנג נישט געקענט ווארטען, איך האב געוואלט, אז דער גלח זאל מיך הייסען זיך צו שטעלען אין דער פאליציי און איך וואלט דאס געטון. איך בין אוועק צו א צווייטען גלח, אבער כ'האב איהם נישט געטראפען. דאס מעסער האב איך געהאלטען ביי זיך, כדי צו בגעהען זעלבסטמארד, איך מאל ווען די פאליציי זאל מיך ארעסטירען. דעמזעלבען טאג בין איך נישט אהיימגעגאנגען. איך האב גענעכטיגט ביי מיינס א פריינד בלאשטשיק, פ"אנציסקאנער 65, און איך האב איהם געגעבען צו פערשטעהען, אז איך בין ציבארסקי'ס מערדער. די צווייטע נאכט האב איך ווידער גענעכטיגט ביי אנ'אנדער בעקאנטען א געוויסען טאמטשאק. צומארגענס אין דער-פריה בין איך אהיימגעגאנגען. מיר איז שוין געווען אלץ איינס. איך האב געוואוסט, אז

איך וועל לאנג נישט לעבען.

אין דערזעלבער נאכט האט מען מיך ארעסטירט.

די ווידוי פון וואלאשטשיק'ן, וועלכע האט געדויערט אנדערהאלבען שעה האט געמאכט אנ'איינדרוק אין זאל. פיל פרויען האבען געוויינט.

דער פארזיצער פעראָרדענט א הפסקה, בעת וועלכער וואלאשטשיק בעקומט פון זיין פרוי צו עסען. ער נעהמט אבער גארנישט אין מויל אריין.

נאך דער הפסקה דערצעהלט וואלא-שטשיק ווייטער, אז ער קען שוין רידזעווסקי'ן זייט 3 יאהר. איך וויל זאגען-זאגט וואלאשטשיק- דעם גאנצען אמת, כדי איך זאל גארנישט מעהר האבען אויפ'ן געוויסען, ער דערצעהלט ווייטער. אז רידזעווסקי האט איהם אמאל צוגערעדט צו דער'הרג'ענען דעם פאליציאנט אלטמאן, אויף וועלכען רידזעווסקי איז געווען בייז, וואלאשטשיק האט אבער באצייטענס געווארענט דעם פאליציאנט אלטמאן, אז עס גרייט זיך אויף איהם אנ'אנפאל.

אויף א פראגע פון פראקוראר, ענטפערט וואלאשטשיק, אז ער ווייס גאר נישט וועגען דעם, אז רידזעווסקי האט געוואלט אויספיהרען אויף אנדזשעיא 4 א גנבה.

אויף א פראגע פון פערטיידיגער, ענטפערט וואלאשטשיק, אז זיין רעכט אויג, האט ער פערלוירען ווען ער איז אלט געווען 2 יאהר, ער ליידט שטארק אויף קאפ-שמערצען און עפילעפסיע.

עס ווערט אריינגעפיהרט דער אנגעקלאגטער רידזעווסקי

רידזעווסקי לייקענט.

פארזיצענדער: אנגעקלאגטער רידזעווסקי, צי אנערקענט איהר זיך אין אויספיהרען דעם מארד איבער'ן פרעזידענט ציבארסקי צוזאמען מיט וואלאשטשיק'ן?

רידזעווסקי: ניין איך אנערקען מיך נישט, וואלאשטשיק'ן קען איך שוין זייט 3 יאהר, דאס לעצטע מאל האב איך מיך מיט איהם געזעהען 2 חדשים פאר'ן מארד. איך בין געזעסען 6 חדשים אין טורמע פאר שלאגען א פאליציאנט, איך בין אינשולדיג געזעסען, אבער מיט וואלאשטשיק'ן האב איך ווענען דעם קיינמאל נישט גערעדט.

פארזיצער: צי האט איהר נאך אנ'אנדער אנצוג א חוץ דעם וואס איהר טראגט איצט?

רידזעווסקי: ניין, קיין אנאנדער אנצוג האב איך נישט. איך האב קיינמאל נישט געהאט קיין מעסער און מיט וואלאשטשיק'ן וועגען קיין מעסער מכל-שכן נישט גערעדט.

– פארוואס האט איהר ביים אויספארשונגס - ריכטער זיך מודה געווען אין אנטייל-נעהמען אין מארד?

– מ'האט מיך געשלאגען און איך האב מורא געהאט. איבעריגענס געדענק איך גארנישט וואס איך האב ביים אויספארשונגס-ריכטער גערעדט. דעם טאג פון מארד האב איך גע-ארבייט אויפ'ן קאנסטאנטינער פעלד, אויף וואס איך האב עדות.

– פארוואס האט איהר נישט אויפ-געגעבען די עדות דעם אויספארשונגס-ריכטער.

– איך האב זיי יא אויפגעגעבען, אבער מ'האט מיך אלץ געשלאגען און פערלאנגט, אז איך זאל מיך מודה-זיין.

די שבועה פון די עדות.

דאן קומט פאר די שבועה פון די עדות. ביי די קריסטליכע עדות נעהמט אן די שבועה א גלח און ביי די יודישע הרב יוסף פיינער. די יוד. עדות שווערען פאר א ספר-תורה. די עקספערטען און דער עדות ד"ר סאלאוויעטשיק ווערען בעפרייט פון דער שבועה. וואלאשטשיק'ס פרוי זאגט זיך אפ עדות צו זאגען נעגען איהר מאן. דאגעגען ווילען יא עדות זאגען וואלאשטשיק'ס מוטער, רידזעווסקי'ס מוטער און ברודער.

דער פערהער פון די עדות.

אלס ערשטער עדות ווערט אויסגע-הערט ד"ר סאלאווייטשיק, ער דער-צעהלט:

דעם 14-טען אפריל דריי פירטעל אויף עלף, ווען ער האט געהאלטען ביים ארויסגעהען פון שטוב, האט ער דערהערט א געשריי „גנבים", ער איז ארויסגעלאפען פון די טרעפען און גע-זעהען באלד אויף דער ערשטער טרעפ ליגען דעם פרעזידענט, א בלאסער און אהן בעוואוסטזיין, ד"ר סאלאווייטשיק נישט וויסענדיג אפילו, וואס ס'איז פאר-געקומען, האט געמאכט דעם פרעזידענט עטליכע איינשפריצונגען, אבער אומזיסט, דער פרעזידענט איז מעהר נישט געקומען צום בעוואוסטזיין און איז געשטארבען.

דער קומשער עקלער און פעליקס מאלעצקי, האבען געזעהן ארויסלויפען פון טויער אויף אנדזשעיא 4 א מאנס-פערשוין אין א העלען פאלטען

משה פיינמעהל דערצעהלט, אז מיט-וואך דעם 13 אפריל האט אנ'אומבע-קאנטער געקויפט אין געשעפט, וואו ער ארבייט (גורין, נאוואמיעסקא 15) א גרויס מעסער פאר 4 זל. מיט 50 גר.

ביים קומען דער אינהאבער פון פאפיר-געשעפט אויף אנדזשעיא 4 דער-צעהלט, אז דעמזעלבען טאג אינדערפריה ווען דער מארד איז פארגעקומען איז געווען זיין געשעפט געשלאסען, ווייל ער איז געזעסען שבעה נאכ'ן טויט פון זיינס א שוועסטער, ווען ער איז צוריק-געקומען אין געשעפט אריין איז דאס שלאס פון דער הינטערטיר געווען אראפ-געריסען און דער סקאבעל אויפגע-בראכען.

די עדות אינזש. מאטיסעק, ראשינסקי און פאליציאנט אלטמאן גיבען ערקלע-רונגען, וועלכע שטימען נעווי מיט די אויסזאגונגען פון וואלאשטשיק'ן.

(ווייטער זעה 14-טע זייט).

זאל פילהארמאניע, נארוטאוויטשא 20

נור אויף א קורצע צייט!

גאסטשפילען פון 1-טען ווארשאווער יודי-שען מיניאטור-טעאטער

„אזאזעל"

היינט, פרייטאג, ווערט נישט געשפילט. מארגען שבת, 3.30 נאכמ. צו ביליגע פרייזען און אווענד, 9 א זייגער-צו געוועהנליכע פרייזען

דאס גרויסע

4 פראגראם 4

קאנפערענסיער: א. נאדיר.

עס נעהמען אנטייל: אלא לילית, לוריע שפיגעל, ר. וועלנער, וו. גאדיר, ש. לאנדוי, י. סטרוגאטש, י. מאנסדארף, נ. ערעלניק, מ. פאטא-שינסקי, ה. פאזנאנסקי און אנדערע.

קינסטל. לייטונג: טעא ארצישעווסקא
ליטערארישע „ משה בראדערזאן
מוזיקאלישע „ הענעך קאן

דעקאראטיווע לייטונג: פריץ קליינמאן
כארעאגראפיע: אלא לילית
דירעקציע: י. דאנציגער

בילעטען שוין צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע-זאל.

Dr. H. RAKOWSKI

אינערליכע קראנקהייטען

האט זיך איבערגעצויגען פון זאחאדניא 25

אויף זאוואדזקא 8,

פראנט, 1. שטאק, טעל. 37-34. 701

Dr. med. M. GLAZER

ul. ZIELONA Nr. 6

טעלעפאן 45-49

הויט- און ווענערישע קראנקהייטען.

נעמט אן פון 8—9.30, 12—2 און 7—8 אוו.

אפאראטען

פאטאגראפישע און קינעמאטאגראפישע

פאר די היים, שולע און פעראיינען (צו אויפנאהמען אויף דער שמאל און צו דעמאנסטרירען). ווי אויך אלע זעמטליכע צובעהערע אייך ניטיגע בעדינגונגען עמפפעהלט צו יעצטיגען סעזאן

J. MORGENSTERN, Łódź, Piotrkowska 47 (róg Zielonej) tel. 20-63

אויספארגונג פון קינעמאטא ראפישע פילמען. דאס ענטווינקלען פון קינעמאטאגראפישע פילמען. אלערליי אנגאראמאציעס און עצות ווערען גערן ערטיילט. 940

קינא ביים קאאפעראטיוו פון מלוכה, קאמונאלע און נע-זעלשאפטליכע בעאמטע

40 שיענקעוויטשא 40.

אנהויב אין געוו. טאג 5 א זייגער נאכמ. שבת און זונטאג – 3 נאכמיטאג. לעצטער סעאנס 9.30 אין אווענד.

פון דינסטאג דעם 3-טען ביז מאנטאג דעם 9 מאי איינשליסליך, פראכטפולע דראמע פון פוילישען דארף א. נ.

„CHŁOPI"-ען

מייסטערווערק לויט'ן אונ-שטערבליכען ווערק פון

Wł. REYMONT

ביידע סעריעס אין 12 אקטען צוזאמען

אין די הויפטראלען:

Mieczysław Frenkiel, Belina Leszczyńska, Modzelewska, Teodor Roland, Rydzewski און אנדערע.

אנאנס: דער נעכסטער פראגראם „די געליבסטע פרוי פון מ' האראדושא

קינא „ERA" זאוויישא 22 (באלוט)

פרי-הער „פלארא"

היינט און פאלגענדע טעג!

געשיכטע פון קאמף פון צווי געשלעכטער!

דראמא פון גלוט און טרעהרען אין 8 אקטען מיט א פראלאג פין גאבריעלא זאפאלסקא אונטער'ן נאמען

אין דער הויפט-ראלע

Jadwiga Smosarska

ווענען וואס מ'רעדט נישט

(O CZEM SIĘ NIE MÓWI)

דאס יודישע לאדז

פאר די וואהלען צום שטאט-ראט.

נאך א הפסקה פון א פאר יאהר שטעהען מיר, ווידער פאר א געזעלשאפטליכען עקזאמען, וועלכען מיר וועלען דארפען אפגעבען. כלפי פנים און כלפי חוץ.

נאכדעם ווי ס'איז פונאנדערגעלאזט געווארען דער שטאט-ראט אין ווארשא איז געקומען ראדאם, שעדלעץ, ווילנא און א רייהע קלענערע און גרעסערע שטעט און ס'האלט שוין דערביי, אז עס איז אט וועט צו דעם צעטעל צוקומען אויך לאדז. פון אינפארמירטע קרייזען טיילט מען מיט, אז דער דעקרעט וועגען פונאנדערלאזען דעם שטאט-ראט איז שוין אפילו פארטיג און נאר צוליב ריין פארמעלע און טעכנישע טעמים וועט ער פערעפענטליכט ווערען ערשט אין א קורצער צייט ארום.

דער לאדזער שטאט-ראט וועט איצט געוועהלט ווערען צום 4. מאל, צום ערשטען מאל, ווען בעת דער דייטשער אקופאציע זענען די וואהלען פארגעקומען לויט קוריעס, האט דער צענטראלער יודישער וואהל קאמיטעט אדורכגעפיהרט א העלפט יודישע ראטמענער און זיי האבען געשפילט א גרויסע ראל אין דעם אויסקריסטאליזירען זיך פון די קאמונאל-ווירטשאפטליכע בעציהונגען צווישען די יודען און די נישט יודען אין לאדז. די אנטיסעמיטען, וועלכע האבען זיך אין דער נאציאנאליסטישער שכ׳ות א ביסעל פערגאלאפירט, האבען שוין אויף די ערשטע זיצונגען פון שטאט ראט זיך אנגעטראפען אויף א ווירדיגער תשובה פון די יודישע ראטמענער און זיי האבען געמוזט אראפלאזען פון טאן. ביסלעכווייז האבען זיי זיך צוגעוואוינט צו דער מיטארבייט פון די יודען, צום געדאנק, אז אויך די יודען מעגען און דארפען מיטזאגען זייער ווארט אין פראגען פון אלגעמיינער שטאט-ווירטשאפט, און די דאזיגע מיטארבייט האט פאר די וויטערדיגע יאהרען געהאט א וויכטיגע בעדייטונג.

ס'איז געקומען דער צווייטער שטאט-ראט מיט אלגעמיינע וואהלען, אויך דא זענען די יודען געגאנגען צו די וואהלען געשלאסען, און הגם זיי האבען נישט געבילדעט קיין העלפט פון שטאט-ראט ווי בעת די ערשטע וואהלען, האבען זיי געהאט א בעדייטענדע רעפרעזענטאנץ, אז מ'זאל זיך מיט זיי מוזען רעכנען.

צום דריטען שטאט-ראט זענען פון די יודען געגאנגען צוזאמען: ציוניסטען, אגודה, אונפארטייאישע זיי האבען אויף דער אלגעמיינער צאהל 75 דורכגעפיהרט 11 בירגערליכע יודישע ראטמענער.

די שטאטישע פאליטיק איז פאר דער צייט געגאנגען אין דער ריכטונג צו פערגרעסערען די שטאט דורך פאראייניגען צו איהר די שטאט-קרעסען און אזוי ארום איז קינסטליך פערקלענערט געווארען דער פראצענט פון דער יודישער בעפעלקערונג, וועלכע איז פון איבער 40 געפאלען איצט אויף 34.

אזוי ארום האבען די יודען צוליב זייער צורייסענקייט און נישט אקטיווער בעטייליגונג אין די וואהלען אדורכגעפיהרט קוים א העלפט פון דעם, וואס זיי וואלטען געקענט האבען, ווען זיי וואלטען געגאנגען געשלאסען און פעראייניגט. אנשטאט 28—30 האבען זיי געהאט 15 ראטמענער (צוזאמען מיט די יודישע ארבייטער-פערטרעטער) און קוים 1 (איין) יודישען לאווניק, אויף וועלכען ס'איז געפאלען די גרויסע און פעראנטווארטליכע לאסט צו פערטיידיגען די יודישע אינטערעסען אין דעם לאדזער מאגיסטראט. דער איינציגער יודישער לאווניק — אלעקסאנדער יאפע — איז געשטאנען אויף דער וואך פון די יודישע אינטערעסען און מ'מוז מודה זיין, אז ער האט זעהר פיל אויפגעטאן: א חוץ דעם, וואס ער האט זיין אפטיילונג די געזונדהייטס סעקציע, אוועקגעשטעלט אויף אזא הויך, אז וועלכער נישט פיל אין פוילען האבען דערגרייכט, האט ער אויך ענערגיש פערטיידיגט די י ו ד י ש ע אינטערעסען אין דער שטאט-פערוואלטונג. אבער וויפיל וואלט געקענט אויפגעטאן ווערען ביי א שטארקערער יודישער פערטרעטונג? נישט איין און אנ׳ערך מעהר.

די קארדינאלע פראגע, וועלכע ווערט שטעהן, וועלכע שטעהט אייגענטליך שוין ביי די פעראנטווארטליכע קרייזען פון דער לאדזער יודישער בעפעלקערונג איז: נישט איבערצוחזר'ן די פעהלערן, וואס זענען בעגאנגען געווארען ביי די לעצטע וואהלען. די צושפליטערונג, וואס האט דעמאלט געהערשט, מאָר מען נישט האבען קיין ארט.

די יודישע בעפעלקערונג האט דאס רעכט צו האבען אין שטאט ראט די רעפרעזענטאנץ, וועלכע איהר קומט לויט דער צאהל יודען אין לאדז. אזא רעפרעזענטאנץ, א שטארקע און איינפלוסרייכע וועט קאנען דערגרייכט ווערען נאר ביים תנאי, אז די כוחות זאלען נישט צוברעקעלט ווערען. דאס איז די אקטועלסטע פראגע ביים היינטיגען טאג פאר'ן יודישען לאדז.

שין.

דאס פוילישע און רוסישע יודענטום

צו דער פסיכאלאגיע פון אסימילאציע און נאציאנאלען בעוואוסטזיין

פון דעפ. ד"ר י. ראזענבלאט

ווען מ'האט פאר'ן קריג גערעדט וועגען יודענטום, האבען זיך די בליקען אונווילקירליך געווענדעט אויף מזרח-אייראפע, אויף די געביטען, וואס ס'האט פערנומען די געוועזענע רוסישע אימפעריע. היסטארישע צופאלען, אדער ווען מ'וויל — היסטארישע נויטווענדיגקייטען, האבען דערפיהרט דערצו, אז די לעצטע הונדערט יאהר איז דער קערן פון יודישען פאלק געווען בעזעצט אויף די דערמאנטע געביטען. די סבות, אויף וועלכע מיר וועלען זיך דא נישט אפשטעלען, האבען געווירקט, אז דאס דאזיגע רוסישע יודענטום איז געווען דער קוואל, פון וועלכען ס'פלעגען זיך ארויסגיסען נייע אידעען, נייע לאזונגען און נייע קרעפטען, וואס האבען בעפרוכטעט דעם גאנצען יודישען כלל.

ווען בעקאנטע נעמען, וואס האבען געשפילט א ראל אין דער עפענטליכקייט, האבען גראד געשטאמט פון אנדערע לענדער, געפינט מען די ערקלעהרונג אין דעם, אז די רוסישע פערהעלטנישען האבען אפט נישט געגעבען די מעגליכקייט שטארקע אינדיווידואליטעטען צו ענטוויקלען זייערע פעהיגקייטען און אקטיווע טעטיגקייט אינ'ם לאנד גופא. איבריגענס דער מזרח-יודישער רעזערוואר פלעגט אויך קרעפטיגען די דאזיגע פערהעלטנישמעסיג קליינע יודישע אנזאמלונגען אין די מערב-אייראפעאישע לענדער, וועלכע זענען געווען נאהענט פון פאלשטענדיגען אונטערגאנג, און נאר א דאנק די אונאויפהערליך צופליסענדע נייע ערפרישענדע קרעפטען פון יודישען מאסיוו, זענען זיי דערהאלטען געווארען אין זייער לעבען.

אז כמעט דאס גאנצע היינטיגע אמעריקאנישע מיליאנען-יודענטום שטאמט פון די מזרח-אייראפעאישע עמיגראנטען, איז דאך איבעריג צו דערמאנען. די גרויסע נאציאנאלע בעוועגונג מיט איהרע גלענצענדע רעזולטאטען איז א גייסטיגער פראדוקט פון רוסישען יודענטום, דארט איז זי ענטשטאנען; דארט האט זי זיך ענטוויקעלט, פון דארט האט זי געצויגען איהר זאפט און קרעפטען; פון דארט זענען געקומען די ערשטע פיאנערען אין א"י.

ס'איז געווען א בעקאנטער פאקט, הגם פאר אונז אנ'אומאנגענעהמער, אז אינ'ם גרויסען יודישען רעזערוואר האט דאס פוילישע יודענטום, דאס יודענטום פון קאנגרעס-פוילען און גאליציען פערנומען א מינדערווערטיגען פלאץ. די אינטעליגענץ פלעגט אויף די דאזיגע געביטען זיך זעהר שנעל אסימילירען און דאס יודענטום גופא האט פון איהר קיין שום נוצען נישט געהאט. די גרויסע מאסע איז בעשטאנען פון אונבעוואוסטע עלעמענטען, וועלכע זענען פאלשטענדיג געווען אונטערן איינפלוס פון חסידיזם, נישט יענעם אורשפרינגליכען ריינעם לעבעדיגען און דעמאקראטישען אין זיין תוך חסידיזם, וועלכער האט זיינער צייט געבילדעט א דערפרישענדע ווירקונג אויף די אין בטחון-לעבען פערשטיינערטע יודען, — נאר פונ'ם היינטיגען איבערפלעגליכען אינהאלטסלאזען חסידיזם, וועלכער האלט די אונבעוואוסטזיניגע מאסען אונטער זיין איינפלוס צוליב עגאיסטישע אייגענ-נוציגע צילען, וואס האבען נישט מיט די יודישע פאלקס-אינטערעסען קיין שום געמיינזאמעס.

דער קלעריקאליזם, וועלכער האט ביי אנדערע פעלקער געשפילט אזא גרויסע ראל און וועלכער האט נאך היינט א גרויסע בעדייטונג אין די וועהניג ענטוויקעלטע לענדער, איז שטענדיג געווען א פרעמדארטיגע ערשיינונג ביים יודישען פאלק. אין דער גאנצער יודישער ליטעראטור, אנהויבענדיג פון די היילינע כתבים, געפינען מיר דייטליכע בעשטעטיגונגען אז ביי יודען איז דער רעליגיעזער עלעמענט שטענדיג געווען ארגאניש און הארמאניש צוזאמענגעוואקסען מיט'ן נ א צ י א נ א ל ע ן בעוואוסטזיין. די צוויי זייטען פון לעבען זענען כמעט געווען אידענטיש און מיר זעהען, אז אין אלע עפאכען פון נאציאנאלען אויפשוואונג האבען די גייסטיגע רעליגיעזע פאקטארען געשפילט א בעדייטענדע ראל, דארף מען דען ערשט אנבאווייזען, אז אין אלע תפלות, וואס זענען געשאפען געווארען נאכ'ן חורבן, איז דער נאציאנאלער עלעמענט דער וויכטיגסטער מאטיוו?

ערשט אין פוילישען יודענטום איז אונטערן איינפלוס פון די מעטאמארפאזען, וועלכען דער חסידיזם האט דורכגעמאכט, אנטשטאנען די שעדליכע ערשיינונג, וועלכע מיר רופען קלעריקאליזם און וועלכער האט געפיהרט צו דעם, אז די הונדערטער טויזענדער יודען זענען פערשטארט געווארען אין א מאסע, וואס פאר איהר איז פרעמד געווען יעדע פארשריטליכע אידעע פון נאציאנאלען אויפשוואונג, און מיר זעהען, אז ווען אין דער צווייטער העלפט פון פערגאנגענעם יאהרהונדערט האט זיך אנגעהויבען די עמאנסיפאציע בעוועגונג פון מזרח אייראפעאישען יודענטום, איז דאס יודענטום פון קאנגרעס-פוילען און טיילווייז פון גאליציען פערבליבען אין געפאנג-צושטאנד. דעם דאזיגען פאקט קען מען נישט ערקלערען מיט אויסערליכע פאליטישע סבות: דער דרוק אין ליטע, וואהלין און דרום-רוסלאנד איז געווען נישט קלענער ווי ביי אונז און אפשר נאך גרעסער. און פונדעסטוועגען זעהען מיר, אז אין יענע געביטען הויבט זיך צו ריהרען דער יודישער גייסט און הויבט אן צו פראדוצירען נייע אידעאלען, נייע ענערגיעס, וועלכע האבען געפיהרט אין א געוויסען זין צו אנ'אינערליך-יודישער רעוואלוציע.

ווען אויפ'ן האריזאנט איז ערשינען דער גלענצענדער מעטעאר פון פאליטישען ציוניזם, וועלכער האט אנגעהויבען א נייע עפאכע אין יודישען לעבען, איז ענטשטאנען א גרויסע בעגייסטערונג אין רוסיש ליטווישען יודענטום, וועלכעס האט געבילדעט דעם אוואנגארד פון דער נייער רענעסאנס בעוועגונג, אונגעאכטעט דעם דרוק, וואס די רוסישע רעגירונגען האבען געקוקט אויף איהר מיט א קרומען בליק און האבען זיך צו איהר פיינדליך בעצויגען, ס'איז אינטערעסאנט ווי מיט א אונפריינדליכען געפיהל, מיט א געוויסער פיינדליכקייט דאס פוילישע יודענטום האט זיך בעצויגען צום „ליטוואק", וועלכער איז געווען א סימבאל פונ'ם אינטעליגענטערען, געבילדעטערען מעהר פארשריטליכען און בעוואוסטזיניגען טיפ פון רוסישען יוד.

אין די 80 יאהרען פון פערגאנגענעם יאהר-הונדערט זענען אנגעקומען קיין פוילען פון רוסלאנד ארויסגעטריבענע יודען, מ'האט זיי דא עמפאנגען נישט פריינדשאפטליך, מ'האט אינסטינקטיוו געפיהלט, אז זיי ברענגען מיט זיך מיט נייע געדאנקען, פון וועלכע מ'האט דא נישט געוואלט וויסען. מ'האט געפיהלט, אז זיי ברענגען מיט אידעען, וועלכע וועלען אויפרודערן די שלאפענדע מאסע, און דאס איז ווירקליך געשעהן, א פאקט בלייבט און דאס איז דאס וויכטיגסטע, אז דעם קלענסטען אנקלאנג, די מינדעסטע פערשטענדניס האט די רענעסאנס-בעוועגונג געפונען גראד ביי די מאסען פון פוילישען יודענטום. און מ'האט געמוזט פיהרען א שווערען קאמף ביז ס'איז בעלונגען קלאר צו מאכען... אז דער „כרמל-וויין", וואס ווערט פראדוצירט דורך יודען איז פונקט אזוי כשר ווי דער אונגארישער, וועלכער ווערט געקנאטען מיט די פיס פון די אונגארישע פויערען.

ס'איז געקומען דער קריג, די גרויסע טראגעדיע פאר'ן רוסישען יודענטום, און דער בעסטער, דער אינטעליגענטער, דער קרעפטיגסטער, דער אמתסטען יודישער אין ווירקליכען זין פון ווארט, טייל פון יודישען פאלק איז גרונדליך פערניכטעט געווארען: א טייל אויסגעשלאכטעט, א טייל צושפרייט אויף אלע עקען וועלט, דער איבערגעבליבענער טייל בילדעט אין דער ווירקליכקייט א פאר מיליאן ארימע, הונגעריגע מענשען, וואס לעבען אין אזעלכע פערהעלטנישען, וואו יודיש צו דענקען איז א פערברעכען.

און די טראגעדיע איז געווארען נאך גרעסער, ווען גראד דער שוואכסטער טייל פון מזרח-אייראפעאישען יודענטום האט געמוזט איבערנעמען די ראל און די אויפגאבע פון זיין פערדינסטען פארגעגנגער. אויף די שוואכע פלייצעס פון פוילישען יודענטום איז אויסגעפאלען די שווערע און פעראנטווארטליכע לאסט צו רעפרעזענטירען פאר דער וועלט דאס יודישע פאלק. די טראגעדיע איז נאך גרעסער געווארען דורך די רדיפות אין די ערשטע יאהרען פון דער פוילישער זעלבסטשטענדיגקייט, וועלכע האבען עקאנאמיש רואינירט דאס פוילישע יודענטום, וואס איז אין יודישען זין שוין פריהער אויך געווען זעהר שוואך.

די רעזולטאטען זעהן מיר היינט אין דער פארם פון דער פאלשטענדיגער דעזארגאניזאציע, וואס הערשט אויף דער יודישער גאס, אלץ, וואס האט עפיס געמיינזאמעס מיט א נאציאנאלען געדאנק, מיט דער אידעע בכלל ווערט בעהאנדעלט מיט אנ'אינדיפערענטיזם, מיט א קאלטקייט. ס'איז סימפטאמאטיש, אז דער עקאנאמישער וואוילשטאנד געפינט זיך אין אנ'אומבעקעהרטער פראפארץ צום נאציאנאלען בעוואוסטזיין: וואס פערמעגליכער דער יוד איז, אלץ אינדיפערענטער איז ער צום אלגעמיינעם פאלקס-אינטערעס. ס'הערשט א קליין-קרעמערישער גייסט, וועלכער רעכענט זיך בלויז מיט'ן פערזענליכען אינטערעס פונ'ם היינטיגען טאג, פאר'ן נאציאנאלען אינטערעס פערמאכט מען די אויגען.

מ'וויל גילטען פאר דער גאנצער וועלט אלס א געמיינשאפט פון רואינירטע מענשען און מ'וויל לעבען מיט דעם וואס דאס רחמנות געפיהל פון די רייכערע ברידער אין אויסלאנד וועט ארייגלייגען אין דער אויסגעשטרעקטער האנד. מ'ווערט רויט פאר בושה, ווען מ'זעהט, ווי ווייט ס'האט זיך פערשפרייט דאס גלויבען, אז מ'האט נישט אויף דער וועלט עפיס אנדערש, ווי די פוסטע קעשענעס. ס'איז פשוט עקלהאפט צוצוזעהן, וואס פאר א פארשרים עס מאכט די מיינונג, אז דאס פוילישע יודענטום האט נישט קיין שום אנדערע היסטארישע טראדיציעס, קיין אנדערע אויפגאבען און קיין אנדערע אמביציעס, ווי אויפצוטרעטען אלס א געמיינשאפט פון מענשען, וואס פערמאגען אויסשליסליך זייערע מאמענטאלע, פראפעסיאנאלע און מאטעריעלע אינטערעסען און מ'שטעלט זיך פאר, אז אויף אזא אופן וועט עס געלונגען זיך צו שאפען א דויערנדע עקזיסטענץ מעגליכקייט.

עקזיסטענץ-מעגליכקייט אלס וואס? אלס הענדלער, האנדווערקער, פאבריקאנטען, ארבייטער, נישט אלס מענשען, וואס האבען זייערע געמיינזאמע אידעאלען, וועלכע מוזען דערהאלטען דאס פאלק אלס גאנצעס. דאס איז דער גייסטיגער צושטאנד, דאס איז די פסיכאלאגיע, דאס איז דער אינהאלט פונ'ם היינטיגען פוילישען יודענטום.

——00——

„אונזער פעראכטונג"

וועגען יודישען אדוואקאט פון פעטלורא'ן.

פאריז, 5 (ספ. טעל.) אינ'ם לעצטען נומער פון דער „זשענעס זשויוו", ארגאן פון דער יודישער פראנצויזישער יוגענד, איז אפגעדרוקט א שארפער ארטיקעל געגען דעם יודישען אדוואקאט ק. וועלכער טרעט ארויס אין שווארצבארד-פראצעס מצד פעטליורא'ס פאמיל-מאהגערס און ווערט אויס'ן פראצעס מכתם וועלען בעווייזען, אז פעטליורא איז „ריין" פון שולד אין די בלוטיגע פאגראמען.

די פעטליורצעס — שרייבט די צייטשריפט פון דער יוגענד — האבען געדארפט האבען עפעס א בעצאהלטען יודען, כדי צו פערטיידיגען זייער צר. אפשר וועט איהר ה. ק. אויך געפינען אין אייער סביבה עפליכע גלענצענדע יודישע עדות, וועלכע וועלען קומען זאגען, אז פעטליורא האט פערטיידיגט די יודען?

גליקליכערווייזע שפילט איהר אין דעם פראצעס בלויז א אונבעדייטענדע ראלע און וועט וועניג שטערען אין דעם גרויסען פראצעס.

דער ארטיקעל ענדיגט זיך מיט די ווערטער:

— „מיר שרייען אייך צו אונזער פעראכטונג!"

א נאקעטער באל

פון פאריזער קינסטלער

אין פאריז איז אין דעם ריזיגען דאנסינג פון מאנפארנאס בעליעבט פערגעקומען דער באל פון די פאריזער מאלערס. מאסען בילעטען זענען פערקויפט געווארען אין משך פון די לעצטע צוויי וואכען. מען האט זיך בעגרייט דאס יאהר אויף א „גאר נאקעטען" באל. אבער אזוי ווי מעהר נאקעט, ווי מען איז, קאן מען דאך נישט זיין, האט דער נאקעטער באל דאס יאהר קיינעם נישט איבערראשט.

איידער די מאסקירטע קינסטלער זענען געגאנגען צום באל, האבען א כך פון זיי פריהער שוין אלץ אפגעגעבען א תצוג די צוויי קאפעס אויף בולוואר מאנפארנאס: „דאם" און „ראטאנדע". ארום ביידע קאפעס איז געשטאנען פערזאמעלט א גרויסער עולם. מען האט ערווארטעט, אז עס זאלען קומען מאסקען, וואס זאלען איבערראשען. אין דער אמת'ן איז קיינער נישט איבערראשט געווארען. נעכטען האלבער נאכט האט גענומען געהן א רעגען. דאס איז שוין יא געווען א איבערראשונג. דער עולם איז זיך זעהר גיך צוגאנגען.

אין שפּיטאָל / איינדרוקען פון א זשורנאַליסט אין פּאַזנאַנסקים שפּיטאָל / פון ל. בּראַנט

די נגיד'ישע אלמנה.

די שווערע מאַסיווע פאַראַדנע טיר פון הויפּט-אריינגאַנג איז כמעט שטענדיג פאַרשלאָסען. זומערדייט שפּרייזט אַמאָל דער פאָנטאַן פאַר דעם אריינגאַנג און אין זעלטענע פאַלען, ביי פייערליכקייטען אָדער אויפנאַהמען פון גאָר אָנגעזעהענע לייט, עפענט זיך די טיר, און די גאַסט געהען אַרויף אויף די מונקעלע, גלאַנצענדיגע, שטיינערנע טרעפּ, מיט פלאַטפאָרמעס, אויפגעלעגט פון בונטער מאָזאיק און שווערע קאַלאָנעס ביי די זייטען.

פאַר די 40 יאָהר, זינט די געביידע שטעהט, האָט זיך די שפּיטאָל-טעכניק געענדערט און מאָדערניזירט. דאָ איז אַלץ פונדאַמענטאַל, פעסט, שטאַרק, מאַסיוו. דער פונדאַטאָר האָט ניט געקאָרגט קיין מיטלען פאַר זיין לעבעדיגען דענקמאַל, פונקט ווי זיינע יורשים האָבען ניט געזשאַלעוועט קיין געלד אויפ'ן טויטען דענקמאַל, וואָס זיין רונדיגען קופּאַל מיט די מעכטיגע שטיינערנע זיילען קאָן מען זעהן פון די אויבערשטע שפּיטאַל-שטאָקען, ציהענדיג אַ גראַדע ליניע דורך די פעלדער צום יודישען בית עולם.

די געביידע דערמאַנט אין די אַמאָליגע פירשטליכע פּאַלאַצען, וועלכע זענען געווען ניט נאָר אַ וואוין-אָרט, נאָר אַ פּערטיידיגונגס-פּלאַץ. און אפילו די גרויסע באַלקאָנען, וואָס ציהען זיך פון ביידע זייטען הויז, פון הויכען פּאַרטער צום צווייטען שטאָק, זענען ווי אויסגערעכענט פאַר'ן בעווייזען זיך פון פירשטליכען איינוואוינער צום פאָלק.

מאַסיוו און פונדאַמענטאַל, אויסגערעכענט אויף אַן אייביגקייט. די שווערע, טונקעלע, דעמבענע טירען, מיט די דרייעקיגע דעמבענע אָרנאַמענטען איבער זיי, די וועלבונגען פון די סופיטען אין די בּרייטע קאָרידאָרען, און זאָל מען וועלען אַרויפבויען נאָך אַ פּאָר שטאָקען, וועט זיי דער ריזיגער פונדאַמענט אויסהאַלטען שפּילעוודיג.

די פרישע געצייכענטע אויפשריפטען אויף די טירען און ווענט זענען עפּעס ווי דיסהאַרמאָניש צו דער אַלטער פּעסטקייט פון געביי, פונקט אַזוי די יודישע צושריפטען מיט דער נייער אָרטאָגראַפיע; די ווייס פּערשטראָכענע עמאַליענע שילדלעך מיט דעם „וואַד פּאַסטאַראַנגים וואַסערשטשאָן" דערמאָהנען אין די צייטען, ווען די געביידע איז געשטעלט געוואָרען.

אַ צוויי שריט רעכטס פון הויפּט-אריינגאַנג, דורך דעם קאָרידאָר מיט'ן בלענדענד-ריינעם, טונקעל-ברוינעם ליגאָלעאום — איז דער קאַבינעט פון הויפּט-דאָקטאָר. אַ לאַנגער טיש מיט אַ גרינער דעק, שווערע, לעדערנע, אויסגעריבענע פאָטעלען, ביי איין וואַנד — אַ טונקעלע שאַנק מיט דאָקומענטען און ביכער — די ביבליאָטעק פון שפּיטאָל, אויף דער אַנדערער—פּאָרטרעטען, די גאַנצע וואַנד איז מיט זיי בעהאָנגען. זיי הענגען אין אַ צופעליגער אָרדנונג, אַזוי ווי עס איז געווען בעקוועמער פאַר דער האַנד, אַ ביסעל געשמאַקלאָז, ווי אין אַ פאָטאָגראַפישען אַטעליע. דאָס זענען די פערדינטע פערשטאַרבענע. ד"ר מאַקסימיליאַן קאָהן, ד"ר קויפמאַן, ד"ר זאַקס. — ביים פענסטער — אַ גרויסער פּאָרטרעט אין אייל-פאַרבען, פערנעמט כמעט אַ פערטעל פון דער גאַנצער וואַנד — דאָס איז ער אַליין, דער פונדאַטאָר פון שפּיטאָל.

מען דערצעהלט, אַז זיינע פלעגער זענען געווען נאָך גראַנדיעזער, אַז ער האָט געהאַט בדעה אָפּצוקויפען דעם גאַנצען בלאָק פּלעצער אַרום דעם שפּיטאָל און שאַפען דאָרט אַ שפּיטאָל-שטאָדט, מיט פּאַוויליאָנען, מיט אַ גרויסען פּאַרק. מ'האָט דאָס בעקאָנט מאַכען פאַר פערהעלטנישמעסיג מיטשמאַקיין גרויסע נגלדער, נאָר די פרוי זיינע זאָל האָבען אַרויפגעלעגט אַ וועטאָ אויף די כוונות. ער האָט איבערגעלאָזט אַ גרויסען לעגאַט פאַר דעם שפּיטאָל, עטליכע הונדערט טויזענד רובעל, נאָר דאָס געלט איז אין קריגס-צייט דעוואַלואירט געוואָרען. די יורשים האָבען צו דעם ווערק פון זייער פאָטער און זיידע קיין אינטערעס ניט, אָבער יורידיש געהערט דער פּלאַץ מיט אַלע געביידעס צו זיי. און ס'איז טעאָרעטיש ניט אויסגעשלאָסען, אַז ס וועט אַמאָל קומען, אין אַ צייט אַרום, אַ יורש, וואָס וועט זאָגען: דאָס איז מיינס און פערלאַנגען מ'זאָל איהם צאָהלען דיווידענדען פון דער אונטערנעהמונג. דאָס וועט זיין, ווען אַלע פון דער פאַמיליע וועלען זיך האָבען אויסגע'שמד'ט און... אפשר אויך פריהער.

אפיציעל עקזיסטירט אַ געזעלשאַפט, וואָס פערוואַלטעט מיט דעם שפּיטאָל, נאָר די געזעלשאַפט און איהר פערוואַלטונג איז נאָר אַ צוּלאַג, פון וועלכען ס'איז ניט קאַלט און ניט וואַרים. דאָס שפּיטאָל איז אַ גראַנדיעזע אונטערנעהמונג, מיט אַ גרויסען פּערסאָנאַל און אַ בודזשעט פון 40 טויזענד זלאָטעס אַ חודש און האַלט זיך אַליין אויס. עס קומט צו קיינעם ניט אָן. עס דערמאָהנט אַ רייכע אלמנה, וועלכע איז פערארימט געוואָרען, זיך אַליין גענומען פיהרען די געשעפטען און פיהרט זיי ניט שלעכט. עס פעהלט אַמאָל דאָס, עס פעהלט אַמאָל יענץ, צאָהלט מען קליינע גאָושעס, אַרביים מען 12 שעה אַ טאָג, נאָר דער כבוד ווערט אָפּגעהיטען און צו פרעמדער הילף קומט מען ניט אָן.

אין שפּיטאָלישען כאַלאַט.

די לעצטע פאָרמאַליטעטען זענען שוין פערענדיגט, די ה"ה ראַוויטש און רייכמאַן, האָבען שוין דורכ'ן איבערליכען טעלעפאָן זיך פערשטענדיגט מיט דער געהעריגער אָפּטיילונג פון דער הויפּט-געביידע, דאָס פריילין הינטער'ן קאַנצעלאַריע-ווענטעל האָט שוין אויסגעשריבען די שפּיטאָל-קאַרטע. די לעצטע געזעגנונגען מיט די בעגלייטער — אַ פרוי, אַ מאַן, אַ מאַמע, אַ טאַטע — די לעצטע קושען, „זיי געזונד" „זיי געזונד", טרעהרען – אוראי ניט די לעצטע. דער קראַנקער געהט אַריבער אין רשות פון שפּיטאָל.

דער וועכטער פיהרט איהם איבער'ן הויף צו דער ברייטער האַלב-רונדיגער טיר, וואָס עפענט זיך אין די אונטערשטע, קעלער-אָפּטיילונגען פון דער געביידע. אַ לאַנגער ברייטער קאָרידאָר מיט אַ שטיינערנער פּאָדלאָגע. איבער'ן סופיט ציהען זיך אין אַלע זייטען רעהרען, גרעסערע, קלענערע, דיקערע, דינערע, רעהרען פון גאַז און וואַסער-ליידונג, פון דאַמף און קאַנאַליזאַציע.

דאָ, אין די אונטערשטע טיילען געפינען זיך די אָפּטיילונגען, וואָס ברענגען אין בעטריב די גרויסע געביידע. דאָ איז די גראַנדיעזע קיך, מיט די גרויסע קעסלען, איבער וועלכע עס הענגט אַ קאָלאָסאַלע בלעך צודעק; דאָ זענען די מאַגאַזינען מיט די פערשידענערליי מכשירים, געפעס, וועש, אַז געטון; די דאַמף-וועשעריי, וואו עס שוועבען ריזמעס, טראַנסמיסיעס, ס'פייפט די פּאַרע פון די וועש-מאַשינען און ס'דרעהען זיך די וויזשימאַשקעס, צוגעשמירטע צו באַסיין-גרויסע באַליעס, המדער, לייליכער, כאַלאַטען, באַנדאַזשען, בינטען — געהען דורך דעם פּראָצעס פון וואַסער, פּאַרע, כלאָרעק און גערייניגטע פון בלוט, מאַטעריע, און אַנדערע קראַנקליכע שמוציגקייטען, וועלכע עס ליגווערען אָהן אויפהער די אויבערשטע שטאָקען. געהען זיי אין די גרויסע, מעכאַנישע טרוקען-מאַשינען און ס'דויערט ניט קיין האַלבע שעה, ווי דאָס אַלץ ווערט צוריק אַרויסגעצויגען — ריין, טרוקען, ווידער גרייט צו געהן אין דעם פריהערדיגען קרייז.

דאָ זענען די מעכאַנישע ווערשטאַטען פון שפּיטאָל, וואָס אַרבייטען אויס נייטיגע מכשירים און אַפּאַראַטען, דאָ איז די מאַשינען-האַלע און די קעסעל-שטוב.

אין מיטען קאָרידאָר, רעכטס — די אויפנאַהמס-קאַמער. אהין פיהרט מען אַריין דעם קראַנקען. דאָ איז שטיל, רוהיג, עס פיהלט זיך אַ ריח פון פרישער מאַרב, זייף און וואַרים וואַסער.

דער בעדינער נעהמט אויף די רשימה פון די זאַכען, וועלכע דער קראַנקער האָט מיט זיך און אויף זיך געבראַכט: אַ פּאַלטאָ, אַ גאַרניטער, אַ פּאָר וועש... ער גיט דעם קראַנקען אַרויס די שפּיטאָל-וועש — דעם כאַלאַט, העמד, קאַלעסאָנען, פּאַנטאָפעל און אַ צעטעל מיט אַ נומער: פון איין זייט די רשימה פון קראַנקענס זאַכען, פון דער אַנדערער זייט — די זאַכען פון שפּיטאָל. דער קראַנקער ווערט אריינגעלאָזט אין דער וואַנע; אויב ער איז אַליין ניט אימשטאַנד זיך אָרומצוואַשען, העלפט איהם צו דער וועכטער, אויב ס'איז אַ פרוי — די וועכטערין.

אָרומגעוואַשען, אָרומגעשוירען, אָרומראַזירט, אריינגעזעצט אין די שפּיטאָל-וועש, און מיט דעם מאָמענט קומט פאַר די געהיימניספולע פּסיכאָלאָגישע ענדערונג, וואָס פערוואַנדעלט דעם מענשען אין דעם ספּעציפיש שפּיטאָלישען קראַנקען. צוזאַמען מיט די מלבושים פון דער פריי, דאַכט זיך, האָט דער מענש אָראָפּגענומען פון זיך אַלצדינג, וואָס האָט איהם פערבונדען מיט דער וועלט פון געזונדע, ער דערפיהלט זיך שוואַכער, אומגעשיקטער, אָנגעגאַנגען אין דער מאַכט פון דעם אָרגאַנישען פּראָצעס, וואָס האָט איהם אַהערגעבראַכט.

די שפּיטאָל-קליידונג לעגט אַרויף איהר שטעמפּעל. דאַכט זיך, מיט אַ האַלבער שעה פריהער געווען די איליוזיע פון געזונדקייט, דאַכט זיך, ס'איז נאָך מעגליך געווען אַנ'אומקערן פון די בעשלוסען, אַ פרייער ווילען, אָט וויל איך ניט און וועל צוריקגעהן צום גצוועהנליכען טאָג-טעגליכען, צו דער נאָרמאַלער בעשעפטיגונג. דאָס שפּיטאָל-העמד מיט די בענדעלעך אָנשטאָט קנעפּלעך, דער שפּיטאָל כאַלאַט מיט די ברייטע אַרבלען האָט צוגענומען דעם ווילען. צוריק קען מען ניט מעהר.

דורך נייע קאָרידאָרען פיהרט דער וועכטער דעם קראַנקען צום בעט, וואָס איז פאַר איהם בעשטימט. מיט צושראָקענע אויגען זעהט ער זיך אַרום, און אָט זיצט ער שוין אויפ'ן בעט און קוקט מיט אויגען, וואָס אַריינגעזיפּען זיך נאָך ניט, צו די בעטלעך און צו די מענשען, מיט וועלכע איהם וועט איצט אויסקומען צו זיין. ער בעמערקט אפילו ניט, ווי די שוועסטער האָט איהם אַריינגעלעגט אַ טערמאָמעטער אונטער'ן אָרעם, ווי זי האָט דעם טערמאָמעטער אַרויסגעצויגען און געשטעלט אַ פּונקט אויף דער טעמפּעראַטור-ליסטע, וואָס הענגט צופוסענס פון בעטעל.

דאָס איינזאַמע הייזעל.

ענדליך ענטשליסט ער זיך אויפצושטעהן פון בעט. שרעקעוודיג געהט ער מיט אומזיכערע טריט אַדורך דעם זאַל, קומט אַרויס אין קאָרידאָר, קוקט זיך צו צו אַ גרופּע קראַנקע, וואָס שטעהען ביים פענסטער און רויכערען, געהט צו און פרעגט, צי מעג מען טאַקע רויכערען, ווייל אונטען האָט מען איהם אָנגעזאָגט, אַז דאָס מיין איז דאָ שטרענג פערבאָטען; און בעקומענדיג אַנ'ענטפער, אַז אויף אַ שאלה דאַרף מען קיין קשיות ניט פרעגען, פערציהט ער זיך זשעדנע און ציהט מיט אַ פּאַפּיראָס. ער גלויבט נאָך ניט אינגאַנצען אין דער דאָזיגער פרייהייט, קוקט אַלע ווייל, צי ס'קומט ניט אָן אַ דאָקטאָר, אָדער אַ שוועסטער, און בלאָזט דעם רויך אין פענסטער אַריין.

דורכ'ן פענסטער, וואָס הויבט שוין אָן צו טונקלען, זעהט ער דעם פּאַרק אַרום שפּיטאָל מיט די פרישע אָפּגעשוירענע בוימער קעפּלעך. ס'איז נאָך יונגער פריהלינג און דער פּאַרק שטעהט הויל און דורכזיכטיג. דורך די נאַקעטע צווייגען זעהט ער דעם פּלאַץ הינטער'ן פּאַרק, וואוהין עס ווערען אַרויסגעפיהרט און פערברענט די זאַכען, וועלכע ס'געהט שוין ניט צו רייניגען און צו בענוצען.

אין אַ זייט, אַרומגערינגעלט מיט אַ הילצערנעם פּלויט, זעהט ער אַ ניעדריג הייזעל פון די ווייסע ווענד קוקען אַרויס די שוואַרצע לעכער פון פענסטער און טירען. טיילמאָל זעהט מען אין די לעכער פייערלעך פון ברענענדיגע ליכט. צו דעם הייזעל איז אין פּלויט פערהאַן אַ בעהאַלטען טירעל און פון דער אַנדערער זייט — אַנ'אייזערן טויער. דער וועג פיהרט אַרויס אויף אַ שטילען שאָסע מיט אַ שטיינערנעם מאַרקען פון איין זייט און מיט אַ הילצערנעם לאַנגען פּלויט פון דער אַנדערער. דער וועג איז בעוואַקסען מיט ווילד גראָז. דאָ איז שטיל און רוהיג, נאָר די רוהיגקייט ווערט טיילמאָל דורכגעשניטען פון פערצווייפעלטע קולות, וואָס טראָגען זיך צו דער געביידע פון שפּיטאָל און רייסען זיך אַריין דורך זיינע דיקע מויערען. דאָס שרייען ניט קיין קראַנקע.

פריי און ניט געצוואונגען פיהלט זיך אין דעם אָרט נאָר איציק, אַ יודעל מיט אַ שיטער קאַלטענעוואַטע בערדעל און מיט אַ אידיאָטישער שמייכעל-מאַסקע אויפ'ן פּנים. פאַר אַ פּעקעל פּאַפּיראָסען און אַ זלאָט — צוויי זיצט ער אַ גאַנצע נאַכט איבער'ן מת און זאָגט תהלים.

— אפשר ווילט איהר אַ קוק טון? — און נאָך איידער ער בעקומט אַנ'ענטפער, אַז ניט, הויבט ער אויף דאָס שוואַרצע טוך פון טויטענס געזיכט. דער מת איז פערגליווערט געוואָרען מיט אַן אָפּענעם מויל און אויסגעשטשירעטע ציינער. איציק האַלט, אַז דאָס איז ניט אין אָרדנונג. ער נעהמט אַ טיכעל, הויבט אונטער דעם קאָפּ ביים טויטען און בינדט איהם אַרום דאָס פּנים. ליגט דער מת מיט אַ צוגעפּרעסטע מויל און אַרומגעבונדענע באַקען, גלייך ווי ער וואָלט געליטען פון שטאַרקען צייהן-וועהטאָג.

דורך די פעלדער הינטער האַלטענעהאָף וואָלט פון דאַנען געהען אַ קורצער און גלייכער וועג צום בית-עולם. דער וועג געהט אָבער ניט איבער די פעלדער נאָר דורך טאַרגאָווע, שרעדניע, פראַנציסקאַנער און גושעוויענער. דאָס איז אַנ'אומוועג, אַ בעדייטענד לענגערער. אָבער אין דעם איז פאַרהאַן אַ געוויסער זין. דאָס איז דאָך דער לעצטער וועג, וועלכען אַ מענש מאַכט אויף דער ערד.

(ווייטער — זונטאָג).

דער שענסטער מאָמענט אין לעבען.

דער שענסטער מאָמענט אין לעבען פון יעדען מאַנספּערזאָן און יעדער פרוי איז דער מאָמענט פון קוש.

ווי טראַגיש איז אָבער דאַמאָלס, ווען די געליבטע אָדער דער געליבטער ציהט זיך צוריק, דערשראָקען דורכ'ן אונאַנגענעהמען גערוך פונ'ם מויל פון דער געליבטער פערזאָן.

און דאָך קען מען די דאָזיגע טראַגעדיע אַזוי לייכט פערמיידען, בענוצענדיג דעם רעטונגס-מיטעל

FERMENTINA

וועלכער בעזייטיגט דעם אומאַנגענעהמען ריח פון מויל.

„פערמענטינא" קאָנסערווירט די ציין, שטאַרקט די דזשאָנטלעס און מאַכט דאָס אויסאָטעמען אַנגענעהם.

הויפּט-סקלאַד אויף פוילען: ROMAN WŁODARSKI, WARSZAWA, LUBIECKIEGO 5

צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען, אַפּטייק-סקלאַדען און פּערפומעריע-געשעפטען. פּרייז 2.75 זל. פּער שטיק. ווען מ'קריגט נישט, דאַרף מען זיך ווענדען צום הויפּט-סקלאַד אויף פוילען. פאַר קונים פון דער פּראָווינץ ווערט אַרויסגעשיקט נאָכ'ן בעקומען פּאַראויס 3 זל. אָדער 3.50 אויף אַ נאָכנאַהמע. 1819 היט זיך פאַר פעלשונגען!

פערטרעטער אויף בעזונדערע שטעט אויף אייגענער רעכנונג ווערט געוואונשען.

לאָדז, 6·טען מאַי 1927

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 9·טען מאַי 1927

קדוש השם / שלום אַש'ס וועלט־אויפפאַסונג

פון ש. י. סטופּניצקי

די יודישע, ליטעראַטור, אָנהויבענדיג פון עטינגער ביז מענדעלע און אַפילו נאָך שפּעטער, איז פול מיט קטרוג אויף יודען. דער יודישער מענש, וואָס האָט זיך דערשלאָגען צו דער פען און האָט געהאַט עפּעס וואָס צו זאָגען, האָט קודם כל געזעהן דעם שאָטען, וואָס שלעפּט זיך נאָכ'ן יודען. אָט דער נעגאַטיווער שטריך פון יודישען ליטעראַרישען שאַפען איז כאַראַקטעריסטיש פאַר דער יודישער נבואה, פאַר די העברעאישע און יודישע שרייבער, וואָס האָבען געצויגען זייער יניקה פון די נביאים. לא הביט און ביעקב — האָט בלעם געזאָגט. דער יודישער נבֿיא האָט שטענדיג געזוכט „און" אין יעקב, ער האָט געהאַלטען אין איין זוכען און געפינען חטאים. עס איז אַפילו דערגאַנגען אַזוי ווייט, דאָס דער מלך ישראל, ווען ער האָט געדאַרפט שיקען פרעגען ביים נביא, האָט געהייסען אויסמיידען דעם אמת'ן נביא, „איך ווייס, דאָס קיין גוטס וועט ער נישט רעדען וועגען מיר" — ער שיקט דערום צו אַ פרוי, אַ נביאה, און דערוואַרט, אַז זי, אַלס פרוי, וועט זיין ווייכער, צאַרטער, און וועט רעדען גוטס. און אויב געוויסע אַנטיסעמיטישע לומדים ווילען דרינגען פון די שטראָף רייד פון נביא, אַז יודען זענען טאַקע געווען די ערגסטע פון דער וועלט, — איז עס נאָר אַ ביייוויליגע אינטערפּרעטאַציע. דער אמת איז, דאָס יודען זענען דעמאָלט געוויס נישט געווען ערגער ווי די איבריגע פעלקער. אָבער דער נבֿיא, דער גרויסער מאָראַליסט, מעסט אַלץ לויט זיין מאָסשטאַב. ער שטעלט דערום גרויסע פאָדערונגען צו זיין פאָלק און אין זיינע אויגען קומען זיי אַלע פאַר ווי אַ פערברעכער־געזינדעל.

אָט דער גייסט פון די נביאים באַווייזט זיך כמעט אין גאַנצען יודישען שאַפען. די גאַנצע עלטערע יודישע ליטעראַטור איז כמעט אַ ליטעראַטור פון מוסר זאָגען. און ווען אַ זייטיקער מענש זאָל זיך מיט איהר בעקענען און זאָל לויט איהרע שילדערונגען זיך מאַכען אַ בעגריף פון יודישען פאָלק, וועט ער געוויס קומען צום בעשלוס, אַז יודען זענען די ערגסטע אויף דער וועלט. די העכסטע מדרגה אין דער שוואַרץ־מאָלעריי האָט דערגרייכט מענדעלע. אין זיינע ווערק טרעפען מיר כמעט נישט קיין איין פּאָזיטיווען, סימפּאַטישען טיפּ. אַלע זיינע העלדען זענען גייסטיגע און פיזישע קאַליקעס, די איינציגע יודישע פרנסה איז שנאָררעריי, אין צענטער פון יודישען לעבען שטעהט דער הקדש, און די יודישע פרוי רעפּרעזענטירט ביי איהם שלעפּערקע די טוקערקע און די קופּלערקע.

מיר האָבען געזאָגט, אַז דער גרונד־שטריך פון דער יודישער נבואה איז די תוכחה, דער קטרוג, דאָך איז אָהן שום ספק ריכטיג. אָבער נעבען דעם גרונט שטריך געהט נאָך אַ צווייטע ליניע ביי די נביאים. אַ ליניע פון נחמה, פון טרייסט און סניגוריה. עס איז כאַראַקטעריסטיש כמעט פאַר אַלע נביאים, — דאָס זיי הויבען אָן פון דער תוכחה, מיט ביטערע שטראָף־רייד, און ענדיגען מיט נחמה, מיט טרייסט, האָפנונג און לויב־געזאַנג. דאָס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר יעדען נביא בעזונדער און פאַר דער נבואה בכלל, וועלכע הויבט זיך אָן מיט ישעיה'ס „בנים גדלתי ורוממתי והם פשעו בי" — קינדער האָב איך געהאָדעוועט און דערצויגען און זיי זינדיגען קעגען מיר, — און עס ענדיגט זיך מיט מלאכי'ס „והשיב לב אבות על בנים" — און „די הערצער פון די עלטערן וועלען זיך אומקעהרען צו די קינדער"... די יודישע נבואה קלינגט אויס מיט אַ ליבען מוטערליכען אַקאָרד. די עלטערן ווענדען זייער האַרץ צו די קינדער און די קינדער ווענדען זייערע הערצער צו די עלטערן. אָט דער מוטערליכער, ליבענדער, פערצייהענדער און פערגעבענדער טאָן, דער שלום־אַקאָרד פון דער נבואה, קלינגט אין שלום אַש'ס ווערק.

אָנהויבענדיג פון „שטעדטעל", די איינגעבאָרטיגסטע און בעסטע שאַפונג אין אונזער ליטעראַטור, איז דאָס גאַנצע שאַפען פון ש. אַש, אויסער די אַמעריקאַנער פּעריאָדע, וועלכע בעהערט צו אַ גאַנץ אַנדער מין ליטעראַטור — איין לויב־געזאַנג אויף דאָס פאָלק ישראל. וואו ער קערט זיך, וואו ער ווענדט זיך, זעהט ער נאָר שעהנע, פיינע, איידעלע, גוטע, צאַרטע, הייליגע נשמות. דורך אַלע ווערק, אפילו אין „מאָטקע גנב" הערט זיך זיין שטים. וואָס שרייט פון גרויס התפעלות: מה טובו אוהליך יעקב ווי שעהן און הייליג דאָס יודישע לעבען איז. אומעטום זעהט ער נאָר ליכט. קיין שאָטען זעהט ער גאָרנישט. צווישען ר' שלמה נגיד און מאָטקען, צווישען די צווי געשטאַלטען, וואָס שטעהען, דאַכט זיך, אויף צווי עקסטרעמען פון דער סאָציאַלער און ממילא אויך מאָראַלישער לייטער, איז אינערליך קיין חילוק נישטאָ. אַז איהר וועט אָנטון מאָטקען ר' שלמה'ס זיידענע זשופּיצע, איהם אַוועקזעצען אויף ר' שלמה'ס פאַטער־שטול, איז ער ר' שלמה. ער דאַרף זיך גאָרנישט אָנשטרענגען, נישט איבערבייטען זיין הויט, ווייל אינערליך איז ער אַזוי אומשולדיק, גוט און פרום, ווי ר' שלמה און אַז איהר ווילט, קענט איהר נעמען די „דראָגענטייערין", וואָס איז די געפאַלענסטע פרוי, וועלכע מען קען זיך נאָר פאָרשטעלען, וואָס פערקויפט איהר גוף, גנב'עט, בעפלייגט זיך אין אַ מאָרד, פוילט אין שאַנד־הויז, — אַז איהר ווילט, פיהרט איהר זי אַוועק קיין קאַסטיליען און זי איז די „כישוף־מאַכערין", די וואָס פערקערפּערט אין זיך די שענסטע, איידעלסטע און הייליגסטע פון דער יודישער פרוי. דער שמוץ אין וועלכען די דראָגטייערין טרינקט זיך, קלעפּט זיך עפּעס צו איהר נישט אָן, זי בלייבט תמיד די שעהנע, ריינע בת־ישראל, וואָס געהט פערוואונדערט, מיט אויפגעריסענע צושראָקענע אויגען דורך דער וועלט. נידערט אַראָפּ צו די מ"ט שערי טומאה, דערהויבט זיך צו די מ"ט שערי קדושה און נישט זי, נישט מיר ווייסען, ווי אַזוי דאָס איז געשעהן.

שלום אַש איז דער סניגור אין דער יודישער ליטעראַטור. ער זעהט אַלץ, שילדערט אַלץ און בעהאַלט חלילה גאָרנישט. ער איז אָבער געבענשט, אַז אַלץ וואָס קומט אין זיין האַנד, עס מעג זיין דאָס געמיינסטע און נידריגסטע, ווערט עס געלויטערט און דערהויבען. ער איז דער אַלכעמיקער, וואָס מאַכט פון בלאָטע גאָלד און דערפאַר איז ער היינט דער בעליבסטער און געלייענסטער שרייבער ביי אונז, און וועט עס נאָך לאַנג, לאַנג בלייבען.

אַלע זענען ביי איהם גוט און פרום. אָבער פון וואַנען נעמט זיך צו אַזאַ גוטסקייט? וואָס פאַר אַ כח טרייבט זיי צו טון שלעכטס, אין דער צייט, ווען אין אמת'ן ווילען זיי טון נאָר גוטס? אויף די פראַגען, שיינט מיר, איז דאָ אַן ענטפער אין שלום אַש'ס אַ קליין מעשה'לע, וואָס טראָגט דעם נאָמען „דער בלינדער וועכטער".

אין דעם מעשה'לע ווערט דערצעהלט, ווי אַזוי אין אַ לאַנד איז געווען אַן אַלטער שלאָס, פון וועלכען מען האָט דערצעהלט וואונדער איבער וואונדער. אין פאָלק האָט מען גערעדט, אַז דאָרט ליגען בעהאַלטען געוואַלטיגע אוצרות, אָנגעזאַמעלט פון קדמונים: אַלע האָבען געגאַרט, אַלע האָבען געגלוסט צו די אוצרות. אָבער ביים טיר פון שלאָס איז געשטאַנען אַ שטרענגער שומר, פאַר וועלכען אַלע האָבען געציטערט און הונדערט טריט אַרום האָט מען מורא געהאַט זיך צו איהם צו דערנעהנטערן.

אַזוי זענען אַוועק יאָהרען און קיינער, האָט נישט געהאַט די זכיה אַריינצוקומען אין שלאָס און גנבענען פון זיינע אוצרות. אַמאָל האָט אַ קינד געשפּילט אין באַל נעבען שלאָס. דער באַל האָט זיך פערקייקעלט, איז אַוועק פאַר דער טיר פון שלאָס, איז אַדורך פאַר די פיס פון שטרענגען וועכטער. דאָס קינד איז נאָכגעלאָפען דעם באַל, איז פערבייגעגאַנגען דעם וועכטער, וועלכער האָט איהם קיין בייז נישט געטון, האָט געעפענט די טיר פון פּאַלאַץ און איז אַריין אינעווייניג. דער וועכטער האָט איהם נישט געשטערט. די מענשען אַרום זענען געשטאַנען דערשראָקענע, האָבען געציטערט פאַר'ן גורל פון קינד. נאָר ווען דאָס קינד איז אַרויס בשלום פון שלאָס, האָבען די אַנדערע אויך בעקומען מוט, צוגעקומען נעהנטער, און דאָ האָבען זיי דערזעהן, אַז דער וועכטער איז אַ בלינדער, זיי האָבען אומזיסט פאַר איהם מורא געהאַט. ער זעהט גאָרנישט, ווי מען געהט ביי איהם פערביי און ווען זיי זענען אַריין אין שלאָס, האָבען זיי זיך איבערצייגט, אַז ער איז וויסט און ליידיג, עס זענען אין איהם נישטאָ קיין אוצרות; אַז די ווענד זענען פערצויגען מיט פּאַוטינע און אַז זייער שרעק פאַר'ן וועכטער, ווי אויך זייער שטרעבען אַריינצוקומען אין שלאָס, איז געווען אַ טעות, אַן'איינרעדעניש...

מיר שיינט, אַז אין דעם מעשה'לע ליגט דער שליסעל צו שלום אַש'ס שאַפען. דער מענש האָט אַ בענקשאַפט אַריינצוקומען אין פער'כישופ'טען שלאָס. די בענקשאַפט צו די אוצרות, וואָס ליגען אין דעם שלאָס, איז אַזוי גרויס, דאָס ער געהט צוליב דעם אין פייער און אין וואַסער, ר'איז זיך מוסר נפש דערפאַר. אויף פערשידענע וועגען פרואווט ער זיך אַהין אַריינצוקריגען. מאָטקע גנב פרואווט זיך צוצוקומען צו די אוצרות אויף זיין שטייגער, שלמה נגיד — אויף זיין שטייגער. אַלע ווילען זיך ריינינגען, זיך הייליגען. כדי זוכה צו זיין אַריינצוקומען אין שלאָס און נעמען אַ חלק אין זיינע אוצרות. „קדוש השם" הייסט דער שלאָס. דאָס איז דער טויער, דורך וועלכען די צדיקים מוזען דורכגעהן, איידער זיי זענען זוכה צו די אוצרות. דערפאַר זענען אַלע אַש'ס העלדען בעהערשט פון דער איינציגער אידעע, אַלע געהען אויף קדוש השם. נאָר וואָס דער „שם" ענטפּלעקט זיך פאַר זיי אין פערשידענער געשטאַלט. קיינער פון זיי קומט אָבער אין שלאָס נישט אַריין. אַלע ציטערן פאַר'ן שטרענגען שומר, וואָס שטעהט פאַר'ן טיר. נאָר דאָס קינד, דער קינסטלער, שפּילענדיג מיט'ן באַל, גנב'עט זיך דורך פערביי דעם שומר און נאָר ער ווייסט, אַז דער שומר איז אַ בלינדער און דער שלאָס איז וויסט און ליידיג...

דערפאַר איז דער דיכטער פול מיט רחמנות צו אַלע זיינע העלדען, צו אַלע ברואים. ער ווייסט, אַז אַלע שטרעבען נאָר צו איין ציל, אַלע ווילען זיך אַריינכאַפּען אין פער'כישופ'טען שלאָס. דער שעהנער חלום פון שלאָס מיט די פערבאָרגענע אוצרות רויבט זייער שלאָף ביינאַכט, שטערט זייער לעבען בייטאָג. וואָס זיי טוען, וואָס זיי מאַכען, איז נאָר אַ רעזולטאַט פון דעם איינציגען פערלאַנג און דערפאַר קען מען אויף זיי אין כעס נישט זיין: מען מוז מיט זיי האָבען מיטלייד.

און שלום אַש איז פול מיט מיטלייד צו זיינע העלדען און דאָס געפיהל קען ער אויך אונז איבערגעבען. פון אַלע זיינע שילדערונגען הערט זיך דער „נחמו, נחמו עמי", זייט געטרייסט, מיין פאָלק! נישט איהר זייט די ערגסטע, נישט איהר זייט די לעצטע, וואָס חלומען פון די אוצרות, זייט נאָר ווייטער מקדש השם, ווייל קיין גרעסערן לוין האָט איהר נישט וואָס צו האָבען..

——

א קראַנץ פּערל / פון תלמוד און מדרש

ר' שמעון בן גמליאל האָט געזאָגט צו טבי זיין קנעכט:

— געה און קויף מיר אויפ'ן מאַרק עפּעס אַ גוטע זאַך.

איז ער אַוועק און האָט איהם געבראַכט אַ צונג.

אַ צווייט מאָל האָט ער איהם געבעטען, ער זאָל איהם ברענגען אַ שלעכטע זאַך.

איז ער געגאַנגען און האָט איהם געבראַכט אַ — צונג.

— וואָס בעדייט דאָס? — האָט איהם ר' שמעון בן גמליאל געפרעגט — אַז סיי ווען איך האָב דיר געבעטען ברענגען אַ גוטע זאַך, און סיי ווען איך האָב דיר געבעטען ברענגען אַ שלעכטע זאַך, האָסטו מיר אַלץ געבראַכט אַ צונג?

האָט איהם זיין קנעכט געענטפערט:

— ווייל פון צונג קומט אַרויס אַ גוטס און אַ שלעכטס — ווען ער איז גוט, קען קיין בעסערע זאַך פון איהם נישט זיין, און ווען ער איז שלעכט, קען קיין ערגערע זאַך פון איהם נישט זיין... (ויקרא רבה ל"ג).

עס האָט פּאַסירט אַ מעשה מיט אַ פּערסישען קיסר, וואָס איז קראַנק געוואָרען, און האָט געהאַלטען ביים שטאַרבען.

האָבען דאָקטוירים איהם געהייסען טרינקען מילך פון אַ לייבין, און ער וועט געזונד ווערען.

— וואו וועט מען אָבער ברענגען מילך פון אַ לייבין? — האָט זיך דער קיסר אָנגערופען צו די דאָקטוירים.

— איך וועל געהן! — האָט זיך איינער אָנגערופען — נאָר מיר גיט צעהן ציגען.

האָט מען איהם מיטגעגעבען צעהן ציגען, און ער איז מיט זיי אַוועק צו אַ לייבען־גרוב, דאָרט וואו די לייבין זויגט איהרע קינדערלעך. ער האָט איהר יעדען טאָג אַריינגעוואָרפען אין גרוב צו איין ציגעלע ביז ער האָט זיך צוגעוואוינט צו איהר, און איז אַליין אַראָפּ אין גרוב. דאָרט האָט ער זיך אַזוי געשפּילט מיט דער לייבין, ביז ער האָט אַרויסבעקומען פון איהר אַ ביסעל מילך און איז געגאַנגען צוריק.

אין העלפט וועג איז ער איינגעשלאָפען און ער האָט געזעהן אין חלום, ווי זיינע אַלע גלידער קריגען זיך.

די פיס האָבען געטענה'ט, אַז מיר זענען די ווינכטיגסטע. עס איז צו אונז נאָר קיין גלייכען נישטאָ; ווען מיר וואָלטען נישט געגאַנגען, וואָלט מען די מילך נישט געקאָנט האָבען.

האָבען זיך די הענד אָנגערופען: מיר זענען גרעסערע יחסנים פון אייך, ווען מיר וואָלטען נישט אַרויסבעקומען די מילך פון דער לייבין, וואָלט גאָרנישט געהאָלפען, וואָס איהר זענט געגאַנגען.

די אויגען האָבען אויך געטענה'ט: ווען מיר וואָלטען אייך דעם וועג נישט געוויזען וואָלט גאָרנישט געהאָלפען, וואָס די פיס זענען געגאַנגען און די הענד האָבען געטאַפּט.

האָט זיך אַריינגעמישט דאָס האַרץ און האָט געזאָגט: ווען איך וואָלט אייך די עצה נישט געגעבען, וואָלט נישט געהאָלפען אַפילו דאָס וואָס די אויגען האָבען דעם וועג געוויזען.

צום סוף האָט זיך אָנגערופען די צונג: וואָס וואָלט געטויגט אייערע אַלעמענס אַרבייט, ווען איך וואָלט נישט גערעדט?

— ווי קאָנסטו זיך גאָר פערגלייכען מיט אונז? — האָבען זיך אַלע חברים אָנגערופען צו דער צונג — דו, וואָס דו זיצסט אין אַ פינסטערען אָרט און האָסט קיין ביינער נישט, ווי מיר אַלע...

— וואַרט אַ ביסעלע — האָט די צונג זיי געענטפערט — און איך וועל אייך וויזען, אַז טאַקע איך און נאָר איך בין די חשוב'סטע פון אייך אַלעמען.

ווען דער שליח האָט זיך אויפגעכאַפּט, איז ער אַוועק צום קיסר מיט דער מילך און האָט זיך אָנגערופען:

— דאָ איז דאָס מילך פון אַ צויג וואָס איך האָב דיר געבראַכט!

איז דער קיסר אויף איהם פאַר דער חוצפה אַזוי אין כעס געוואָרען, אַז ער האָט איהם אַרויסגעיאָגט און געהייסען איהם אויפהענגען.

אַלע גלידער האָבען דאַן אָנגעהויבען ציטערן פאַר שרעק, און די צונג האָט זיך אָנגערופען: האָב איך דען אייך נישט געזאָגט, אַז אַלץ ווענדט זיך אָן מיר. אָט וועל איך אייך נאָך בעווייזען, אַז איך קאָן אייך מציל זיין פון טויט.

ווען מ'האָט דעם דאָקטאָר שוין געפיהרט צו דער תליה האָט ער זיך אָנגערופען צו די תלינים: איך וויל נאָך עפּעס רעדען צום קיסר!

די תלינים האָבען זיין בקשה ממלא געווען, און מ'האָט איהם אַוועקגעפיהרט צום קיסר, פאַר וועלכען ער האָט ערקלערט, אַז די מילך איז נישט פון קיין צויג, נאָר טאַקע פון אַ לייבין. מען האָט געפּראָובט די משקה, און עס האָט געוויזען, אַז ס'איז באמת לייבין־מילך. דער קיסר האָט פון דעם מילך געטרונקען, געזונד געוואָרען, און דעם דאָקטאָר בעפרייט פון יעדע שטראָף.

איצט זענען מיר דיר מודה — האָבען אַלע גלידער זיך אָנגערופען צו דער צונג — אַז דו שטעהסט העכער פון אונז, און גערעכט זענען די ווערטער „מות וחיים ביד הלשון".

(שוחר טוב ל"ט).

נעזאַמעלט דורך א. שלעזינגער.

ווי אדעס זעהט איצט אויס

איבערגעדרוקט פון „פאָרווערטס" מיט דער ערלויבניש פון מחבר.

אין אדעס גלייך ווי מען קומט אָן, גיט עפעס אַ בלאָז אַן׳אַנדער ווינטעל, עפעס גיט אַ שיין מיט אויסלאַנד.

די אויפשריפטען אין די האָטעלען, רעסטאָראַנען, זענען מעהרסטענס אויך אין פראַנצויזיש, דייטש אָדער ענגליש. די גאַסען זענען גלייכע, ברייטע, ווי די קעסטעלעך פון אַ שאַך-ברעטעל. אַן אמת׳ע האַפען שטאָדט, כאָטש דער האַפען איז נאָך גאַנץ הפקר׳דיג פעריתום׳ט און גאַסען-פרויען דרעהען זיך אַרום ליידיג, אָהן אויסלענדישע מאַטראָסען...

אַ מאָדנע זאַך געשעהן מיט אָדעס.

אָדעס, ווי אַלע האַפען-שטעדט, איז אַלע מאָל געווען אייגענאַרטיג רייך מיט איהר אויסערליכקייט און אָרים מיט איהר אינערליכקייט, מיט׳ן אינהאַלט. דאָס איז געווען די שטאָדט פון פרעהליכקייט, שפּאַצירען אויף די גאַסען, קאַפעען, רעסטאָראַנען, טעאַטער, זינגער, טענצער, בראָדיאַגעס.

די שטאָדט פון אַ ווייל, וואו אויס לענדער קומען אויף אַ ווייל, פערפיהרען ליבעס אויף אַ ווייל, לאָזען איבער פערגרייזטע אויסדרוקען און ווערטער אויף אַ ווייל, פרעמדע מנהגים אויף אַ ווייל.

איצט איז אָדעס געוואָרען ערנסט, שווער, גלייך, ווי אַלע שטעדט אין רוס לאַנד, אויף די גאַסען איז ווייניג מענשען. ביים האַפען איז שטיל, בלויז עטליכע שיפען פון אויסלאַנד קומען אַריין, לאָדען אָן רוסישען ווייץ און פאָהרען אַוועק; דער האַנדעל איז קליין, ניט אָנזעהעוודיג — און אויב מען וויל עפעס זעהן יאינטערעסאַנטעס דאַרף מען עס ניט זוכען אין גאַס, נאָר אין הייזער, צווישען ווענט.

דאָרטען קענט איהר געפינען קלובען און קורסען און אַרבייטער-שולען, און פּאַרטיי-שולען, און פראָפעסיאָנעלע שולען, — נאָר אַלץ איינוועניג, דאָס אויסערליכע אָדעס, דאָס פאַרביגע, דאָס שרייענדיגע, דאָס ביליגע און רייכע — דאָס זעהט מען ווייניג.

אפילו די בעריהמטע „מאלדאוואנקע", די נעסט פון דער אָדעסער אונטערוועלט, פון די אָדעסער גנבים שווינדלער, מעסער שטעכער, וואוילע יונגען און רעוואָלוציאָנערען, פאַר וועלכע אַלע רעגירונגען, וויפיל נאָר אָדעס האָט אין די רעוואָלוציע-יאָהרען פאַרמאָגט, האָבען געציטערט, אפילו אָט די דאָזיגע אייגענאַרטיגע מלוכה איז אונטערגעגאַנגען.

שטיל איז דאָרט, מאָדנע שטיל און רוהיג, און ווייניג מענשען אויף די גאַסען זעהט מען, אַ סך הייזער זענען אָפּגעבערענט, חרוב פון דער צייט פון די באָמבאַרדירונגען. עס קוקען אַרויס שטיקלעך לאַטעס, סמנים פון בעפאַרעמע ווענט. וואו-נישט-וואו איז אַ קאָאפּעראַטיוו, אָנגעשריבען מיט גרויסע אותיות: „צעראַבקאָאפּ" (צענטראַלער ראַבאָטשי קאָאפּעראַטיוו — צענטראַלער אַרבייטער קאָאפּעראַטיוו), אַ קרעמעל, אַ סקלאַד פון קוילען — און דאָס איז אַלץ.

אָדעס איז אַזוי שיטער, אַז ווינציגער פון אומעטום, איז דאָ דער מאַנגעל אין וואוינונגען. אין די האָטעלען לייגט מען פאָר צימערען, וויפיל נאָר מען וויל אַליין און פערהעלטניסמעסיג באַרניגשט טייער — און די אָדעסער איינוואוינער זענען בעליידיגט. זייער שטאָדט-פּאַטריאָטיזם ליידט

— אַך, ווען איהר זעהט אָדעס פאַר׳ן קריעג! אַך, אָדעס!

דאָס הערט מען פון יודישען סוחר, פון׳ם רוסישען האָטעל-באַלעבאָס; פון קוטשער, מיט וועלכען איך פאָהר אַרום-אַרום האַפען; פון גרעק, דעם אייגענטימער פון קאַפע, וואָס קאָכט אַזאַ שמאַרקע קאַווע, אַז מען ווערט פון איהר מעהר שכור ווי פון בראַנפען; פון ראזינער, דעם מאַסטער, וואָס האָט אַזאַ שאַרף גאַל-מעסער, וואָס אין דער וועלט איז עס גאַרנישט צו זעהן; פון די טרעגער ביים האַפען מיט די זעק אויף די קעפ; פון בראָדיאַגא דעם קבצן, וואָס בעטעלט אַ נדבה אין עס ליכטע שפּראַכען; און פון דער אַנגעפאַרבטער גאַטען פרוי, וואָס דערשמעקט אַן אויסלענדער פאַר אַ מייל ווייט און בעגלייט איהם אַ גאַנצע גאַס, כאָטש מען פערלאַנגט עס ניט פון איהר...

— אַז אַך און וועה — זאָגט זי — אַז אין אָדעס זאָל מען אַזוי דאַרפען אַרומקריכען אַ גאַנצען טאָג איבער די גאַסען! גיב, מאַסיע, אַ פּאַפּיראָס!

דאָס אינערליכע אָדעס איז איצט רייך. אָדעס האַלט אויס מאַסען סטודענטען, אָדעס האָט קורסען, אָדעס האָט אַלערליי טעכנישע שולען, און אפילו די מאַטראָסען, די גרעסטע הוליאַקעס און לעב-יונגען האָבען זייער קלוב. ביים ברעג ים, אין אַ רייכען פּאַלאַץ, געפינט ער זיך. אמת, דאָרטען ביי די מאַטראָסען, לערענט מען ניט כסדר אין קלוב. אַ סך מיידלעך קומען דאָרטען און פערברענגען מיט די ים-לייט גאַרנישט שלעכט. אָבער פון אומעטום, פון אַלע ווענט קוקען אַראָפּ לעניני׳ס אויגען און מאַהנען; אויפשריפטען, פּלאַקאַטען, צייטונגען, בראָשורען לאָזען ניט בלויז הנאה האָבען פון עולם הבא, רופען צו געזעלשאַפטליכקייט, אַרבייט, און קאָמיסיעס זענען דאָ פערהאַן אַלערליי, און קאָמערלעך און לעקציעס און אַ ים-אויסשטעלונג.

דאָס יודישע אָדעס איז אויך גאַנץ ריהרעוודיג. קיין צייטונג, קיין יודישע, איז אפילו ניטאָ. דאָס יודישע טעאַטער איז אויך ניט קיין איבריגעס, אָבער דערפאַר איז די פּראָפעסיאָנעלע בילדונג זעהר אַ שטאַרקע. מען לערענט יודען זיין שלאָסערס, מעכאַניקער און טעכניקער. פערהאַן דאָ אַ גרויסער טעכניקום, וואָס איז זעהר שעהן אויסגעשטעלט, אַ יודישע אָפּטיילונג ביי דער אַרבייטער שולע, פיר טויזענד קינדער לערנען אין יודישע שולען: פערהאַן אַ גרויסער קלוב אויפ׳ן נאָמען פון ראָזאַ לוקסעמבורג, איבערגעמאַכט פון דער אַמאָליגער אָדעסער כאָר-שול, ביבליאָטעקען, אַ מענדעלע-מוכר-ספרים מוזעאום א. אז. וו.

אויך איז דער פּראָצענט פון יודישע אַרבייטער געשטיגען. אויף 69 709 אַרבייטער אין שטאָדט, בילדען יודען 18,739. אויף 6847 מעטאַל אַרבייטער זענען פערהאַן יודען 2205, אין די צוקער-פאַבריקען אַרבייטען 500 יודען; ביי ים-אַרבייט זענען בעשעפטיגט יודען — און וואָס אינטערעסאַנטער פון אַלץ איז דאָס, וואָס גראָד שניידער און דרוקער, וואָס די גרעסטע חזקה דע רויף האָבען שטענדיג יודען, בילדען אין אָדעס ניט-יודען אַ סך אַ גרעסערען פּראָצענט ווי יודען.

יאָ, פערהאַן אפילו עטליכע ראַיאָנען (אוטשאַסטקעס, פּאָליציי-ביקרלען) יודישע, וואו די גאַנצע אַרבייט, די קאַנצעלאַרישע אַרבייט, פּראָטאָקאָלען פון מיליציאָנערען א. אַז. וו. דאַרף גע פיהרט ווערען אין יודיש.

(איך זאָג „דאַרף געפיהרט ווערען", ווייל פיהרען פיהרט זיך נאָך גאַנץ הפקר׳דיג אין אוקראַאַניש, און די אומגאַנגס-שפּראַך איז רוסיש. דער עולם איז נאָך ניט צוגעוואוינט און די מיליציאָנערען די יודען זיינען ניט קיין גרויסע לומדים אין שרייבען יודיש)

אָבער אויסערליך, דאָס סאַמע כאַראַקטעריסטישטע פון אָדעס, איז פערשוואונדען. בלויז דער ים איז געבליבען דער זעלבער, רייסט זיך אַריין אין שטאָדט אַריין אין פערשידענע ערטער און קוקט אַן׳אָנגעכמורעוועטער, אַ ביי זער אַ גרינדליך-בלויער.

איינדריקען פון אַ רייזע איבער רוסלאַנד
פון י. י. זינגער

ער האָט וואָס צו זיין בייז. זינט דער מלחמה האָט ער זיך שוין גענוג שלעכטעס אָנגעזעהן. וואָס האָט ער שוין ניט געהאַט? באָמבאַרדירונגען, מינעס און, מענשען, וואָס מען האָט געוואָרפען אין זיינע טיפענישען.

איצט שטעהען אפילו שיפען און לאָרען תבואה. מען בויט אַ קעלטער פאַר מיליכיגס ביים ברעג — און ער איז אָנגעכמורעט.

אויף טאַרגאָווע גאַס אין אַ גרויס הויז איז פערהאַן אַ קלוב „אינטערנאַציאָנאַל", וואָס איז טאַקע אַן׳אמת׳ער אינטערנאַציאָנאַל.

אָדעס און די אומגעגענד האָט אַ סך פעלקער: אוקראַאינער, רוסען, יודען, פּאָליאַקען, דייטשען, גריכען, אַרמענער טערקען, בולגאַרען, משעכען, לעטלענדער, מאָלדאַוואַנעס, טאַטאַרען און אַנדערע.

אָט אַזוי די אַלע קלענערע נאַציעס איז פערהאַן אַ גרויסער קלוב, וואו יעדער האָט זיין אָפּטיילונג. יעדער פיהרט די אַרבייט אויף זיין שפּראַך, האָט זיינע בלעטער, זשורנאַלען, ביכלעך, ציי טונגען. אָפטמאָל איז עס אַזוי אָוועקגעשטעלט, אָדער עס איז זיך אַזוי צונויפגעפאַלען, אַז פיינדליכע פעלקער קומט אויס צו אַרבייטען צוזאַמען. די טאָטערען מיט די אַרמענער, וואָס זענען זיך פון דורות שונאים, און פלעגען זיך גאַנץ הפקר שעכטען, אַרבייטען אין איין צימער. אַזוי איז אויך מיט אַנדערע פעלקער.

אַ מיש-מאַש פון שפּראַכען הערט זיך דאָ. אויף די ווענט העננען אַלערליי אויפשריפטען. די פּוילישע זיצען ביי זיך אין צימער און לערנען; די מאָלדאַוואַנעס, וואָס האָבען אַן׳אייגענע שפּראַך, נאָר ניט קיין אייגענעם אלף-בית, זיצען גראָד מיט מאָנדאָלינעס און שפּילען; די דייטשען שפּילען אין שאַך אוּ אין ביינדלעך; די טאָטערען און די אַרמענער טרינקען טהעע; די לעט לענדער זינגען אין כאָר.—און צווישען זיי אַלע דרעהט זיך אַרום דער פערוואַלטער פון קלוב, אַ יודישער יונגערמאַן, וואָס שטאַמט פון וואַרשע, געלערענט זיך אין בערלין, געהאָלפען מאַכען די רעוואָלוציע אין רוסלאַנד; אַ יונגערמאַן וואָס איז שוין אויסגעווען אַ וועלט, געמאַכט אַלץ אין דער וועלט, און רעדט אויף אַלע שפּראַכען. יודיש איז דאָך זיין מוטער-שפּראַך; פּויליש אוודאי — ער שטאַמט דאָך פון פּוילען! נו, און דייטש מוז מען דאָך קענען - שטודירט דאָרט! און פראַנצויזיש — ווי קען דאָס ניט אַן׳אינטעליגענטער מענש? ענגליש איז דאָך אַ וועלט-שפּראַך, דאַרף מען אוודאי קענען. און אַז מען קען שוין די אַלע שפּראַכען, ווי קען מען שוין ניט איטאַליעניש? אוקראַאיניש מוז מען קענען, אַ געזעץ אַזאַ אין אוקראַאינע — און טשעכיש, בולגאַריש, טאַטעריש, אַרמעניש א. אַז. וו, דאַרף מען דאָך אויך פערשטעהן און צוביסלעך רעדען. וואָרים דער אָדעסער געגענד האָט אַזוי פיל פעלקער, מיט אַלע דאַרף מען רעדען פיהרען אַן׳אַרבייט — און ווער דען וועט עס פיהרען, אויב ניט דער יודישער יונגערמאַן פון וואַרשע?

ער געהט מיט מיר פון אָפּטיילונג צו אָפּטיילונג, אומעטום גיט ער אַ בליק, אומעטום גיט ער אַ פרעג, און דווקא אין דער שפּראַך, אין וועלכער די אָפּטיילונג רעדט. אומעטום אַ לויף אַ רייד.

און אַז מען שטעלט אַ קינאָ-בילד פון פּושקינ׳ס „סטאַנציאָני סמאָטריטעל" שטעלט זיך אָוועק דער וואַרשאָווער יונגערמאַן פאַר׳ן טויזענט-קעפּיגען עולם פון אַלע פעלקער, וואָס אָדעס פערמאָגט, און האַלט אַ רעדע איבער פּושקינ׳ען און זיין שאַפען אויף אַ פּליסיגען רוסיש.

— אַלץ אַליין — קלאָגט ער זיך — ניטאָ ווער...

און באמת, ווער דען וועט עפעס טאָן, אויב ניט ער, דער יונגערמאַן פון וואַרשע מיט דעם יודישען פּנים?

אין זכות פון בטחון / פון ישראל אסמאן
(פון אומאויסשעפּליכען קוואל)

דער סאַסעווער איז נאָך ניט געהאַט נתפרסם געוואָרען און קיין רבנות האָט ער נאָך ניט געפיהרט, אָבער די וועלט האָט זיך שוין גענומען אָנשטויסען און דערזעהען זיין גרויסקייט. מ׳האָט ניט געוואוסט קלאָהר פאַר וואָס און פאַר ווען, מ׳האָט אָבער זיך צוגעהערט צו זיינע ווערטער און געטוהן אַלץ, וואָס ער האָט נאָר געהייסען.

אין יענער צייט האָט אין אַ דאָרף לעבען סאַסעוו געוואוינט אַן׳אָרימער יוד, וואָס האָט זיך דערנעהרט אין גרויס דחקות פון אַ קוה. דאָס דאָרף איז געווען זעהר נאָהענט צו דער שטאָדט, און ער פלעגט טראָגען די מילך אין שטאָדט אַריין צו פערקויפען, אַן׳איינצלער יוד געווען, אָבער עס איז איהם, לא-עלינו, ניט געגאַנגען. ער פלעגט אויך נאָכזוכען אַ זייטיגע פער דינסטעל אין שטאָדט, פלעגט זיך ניט אָפּשטעלען פאַר דער שווערסטער אַרבייט, האָלץ-האַקען, וואַסער-טראָגען, וכדומה, כדי צו קאָנען עפּעס אָהיימברענגען אויף שבת. האָט זיך אַמאָל געמאַכט זעהר אַ שלעכטע וואָך און ער האָט גאָרניט פערדינט. ערשט פרייטאָג נאָך האַלבען טאָג האָט זיך איהם געמאַכט ערגעץ צו צעהאַקען אַ ביסעל האָלץ און ער האָט פערדינט זעקס פּייעס. האָט ער זיך געפרעהט, וואָס גאָט האָט איהם צוגעשיקט עפּעס אויף שבת, און ער האָט עס צוטיילט: פאַר צוויי פּייעס וועט ער קויפען חלות צוויי פּייעס ווייןם אויף קידוש און צוויי פּייעס אויף בענש-ליכט. ער האָט זיך בענומען געהן איינקויפען און פערנעהמען זיך אין דאָרף אַריין, האָט איהם דער סאַסעווער אָנגעטראָפען אויף דער גאַס, אָפּגעשטעלט איהם און געפרעגט:

— וואָס איילסטו זיך עס אַזוי, יונגערמאַן, און וואָס ביסטו עפּעס אַזוי פערשמייעט?

האָט איהם דער יוד דערצעהלט די גאַנצע מעשה.

האָט דער סאַסעווער געזאָגט צו איהם:

— ווייסטו נאָר וואָס, יונגערמאַן, אויב דו וועסט פאַר מיר קויפען פאַר צוויי פּייעס טיי, וועל איך דיר צוזאָגען עולם הבא!

האָבען די ווערטער געמאַכט אַ שטאַרקען רושם אויף דעם אָרימען יודען און ער האָט זיך בעטראַכט: שבת איז דאָך נאָר מעין-עולם-הבא, מעג מען דאָך געוויס אָראָפּנעהמען צוויי פּייעס פון שבת און זיך קויפען די אמת׳ע עולם-הבא.

און ער איז געגאַנגען און האָט זיך אָוועקגעזעצט מיט׳ן סאַסעווער אין אַ טיי-הויז און געהייסען געבען פאַר צוויי פּייעם טיי.

דער סאַסעווער האָט געטרונקען און זיך דערקוויקט. ווען ער האָט אויסגעטרונקען, האָט ער געזאָגט צום אָרימען יודען:

— האָסט מיך ממש מחיה געווען, יונגערמאַן! וועסטו מיר אָבער נאָך קויפען פאַר צוויי פּייעס טיי, וועל איך דיך בענשען מיט אַלע מינים ברכות און ישועות.

האָט זיך דער אָרימער יוד געטראַכט: צוליעב ברכות און ישועות לוינט זיך איין שבת אָפּצוזאָגען פון ווין אויף קידוש, דערפאַר וועט מען, אם-ירצה השם, דעמאָלט קאָנען מכבד זיין דעם שבת ווי עס געהער צו זיין.

און ער האָט ווייטער געהייסען געבען פאַר צוויי פּייעם טיי.

דער סאַסעווער האָט געטרונקען דעם טיי און זיך נאָכמעהר בעקוויקט. ער האָט אָנגעבענשט דעם אָרימען יודען מיט אַלע מינים ברכות, צוגעוואונשען איהם אַלע ישועות ונחמות, דערנאָך האָט ער געזאָגט:

— ווייסטו גאָר וואָס, יונגערמאַן, אויב דו וועסט הייסען געבען נאָך פאַר צוויי פּייעס טיי, וועל איך דיר צוּוואונשען ברכה און הצלחה אויף דורי-דורות!

האָט זיך דער יוד געטראַכט: בעזאָרגען דורי-דורות אויף דער קאָנטע פון אַ פינסטערען שבת איז ניט כדאי, און ער האָט געזאָגט:

— מצהר ניט. ליכט אויף שבת מוז איך אַהיימברענגען, קיין פינסטערען שבת אויף ביידע וועלטען וויל איך ניט האָבען!

האָט צו איהם דער סאַסעווער געזאָגט:

— אפשר ביסטו גערעכט, זאָג-זשע מיר, געפינט זיך עפּעס ביי דיר אין הויז עפּעס אויף וואָס די ברכה זאָל קאָנען חל זיין?

האָט דער יוד געענטפערט:

— איך פערמאָג איין שטיקעל קוה, און פון איהר בין איך זיך מפרנס אין גרויס דחקות אַ גאַנצע וואָך.

האָט דער סאַסעווער געזאָגט צו איהם:

— זאָלסטו פאַרקויפען די קוה פאַר אַ גוטען מקח, אָנטאָן די שבת׳דיגע מלבושים, מיטנעהמען דאָס געלט און אַרויסקומען אויף דעם מאַרק, און דו וועסט זעהן, וואָס פון גאָט׳ס ברכה וועט ווערען. איך וועל דאָרט אויך, אם ירצה השם, זיין. דו דאַרפסט אָבער אויף מיר ניט וואַרטען. געדענק דעם פּסוק; „שלח לחמך על פני המים."

דער יוד איז אַהיימגעקומען און דערצעהלט זיין ווייב, וואָס מיט איהם האָט געטראָפען, די אַלע ברכות און ישועות און גוטע הבטחות. דאָס ווייב האָט אויסגעבאַל׳ט אַלע איהרע ווילסטע חלומות צו זיין קאָפּ, ווען ער האָט דערמאָהנט, אַז ער געהט פערקויפען די קוה, האָט זי גענומען שרייען:

— משוגע געוואָרען, אַן אַל-די-רוחות! איין שטיקעל קוה פון וועלכער מיר מאַטערען קוים אויס אַ שטיקעל טרוקען ברויט, איז עס איהם אויך צו גרויס אין די אויגען, הילצערנער מפרנס מיינער! פערקויפען די קוה און זיך אויסטוצען אין מאַרק אַריין, וועט קומען יענער פּאַרשוין און וועט זיך הייסען אָוועקגעבען דאָס געלט, און דער אָפּגעריסענער נאַר וועט עס אָוועקגעבען! וועה איז צו מיינע פינסטערע יאָהרען!

דער יוד האָט קוים איינגעשטילט זיין ווייב און געזאָגט צו איהר:

— ווען דו וואָלסט געזעהן דעם מאַן און געהערט זיין קול וואָלסטו אַוודאי ווערטער ניט גערעדט, זיניגע ניט, יודענע! מיר וועלען זעהן, אויב עס וועט קומען אַ סוחר און וועט וועלען קויפען אונזער קוה, וועלען מיר וויסען אַז עס איז פון הימעל.

און גלייך זונטאָג אינדערפריה איז

די קאטארגע פון אמאליגע צייטען

ווי מען פלעגט אמאל קריגען רודערער פאר די גאלערעס. — א קאטארזשניק דערציילט וועגען דעם וועג, וואס ער האט דורכגעמאכט. — ווי די רודער-קאטארזשניקעס האבען געלעבט און געליטען. — די מערדערישע אויפזעהערס און די „באסטאנאדע". — די מעגליכקייטען זיך צו בעפרייען.

איינע פון די גרויזאמסטע און הארבסטע שטראפען פון אמאליגע צייטען איז געווען די אזוי גערופענע „גאלערן-שטראף", ווען מען האט דעם פער'משפט'ן מיט קייטען אנגעשמידט אן א רודער און ער האט אזוי געמוזט אפ-רודערען זיין גאנץ לעבען. יעדער פון די אנגעשמידטע גאלערן-ארעסטאנטען האט געשטרעבט צום טויט ווי צום העכסטען גליק, ווייל דער גורל פון די גאלערן-קאטארזשניקעס איז געווען דער שרעקליכסטער, וואס מען האט זיך נאר געקענט פארשטעלען. ביי די אמאליגע פעלקער, ביי די רוימער, גריכען, פי-ניקער און קארטאגענער, זענען אלע רודערער פון די גאלערן (שיפען) גע-ווען מלחמה-געפאנגענע, וועלכע מען האט אנגעשמידט צום רודער-באנק, כדי זיי זאלען אונטערוועגס נישט ארויס-שפרינגען זיך ראטעווען אדער זיך דער-טרינקען. אזוי איז עס אויך געבליבען ביז צו דער צייט, ווען דזשעמס וואט האט ערפונדען די מאדערנע דאמף מאשין. ביז דעמאלט האבען קאטארזש-ניקעס דורכגעפיהרט די ארבייט פון רודער-שקלאפען.

אין פראנקרייך, וואו אונטער דער ממשלה פון לודוויג XIV, „דעם זון קעניג" זענען די שטראף-געזעצע גע-ווען בעזונדערס שטרענג בנוגע דער ארימער בעפעלקערונג, האט מען מיט גאלערן-שטראף בעשטראפט פאר חמאים, ווי פראצענטען נעהמען, פערשווענדען עפענטליכע געלד, כסדרדיגע גנבה, בעטלעריי. לודוויג דער פערצעהנטער, וועלכער איז בעקאנט געווען אלס גרויסער אכזר, איז איין צייט געווארען א געגנער פון טויט-שטראף, אבער נישט צוליב א זיין פלוצלונגער בארמהערציגקייט, נאר פשוט, כדי מען זאל די פערברעכערס בעשטראפען צו גאלערן-שטראף ווייל ער האט נויטיג געהאט א סך רודערער צו זיינע צאהלרייכע לוקסוריעזע גאלערעס און פערגעניגען שיפען. ער פלעגט זיך ווענדען צו די ריכטערס מיט דער בקשה, זיי זאלען נישט פערגעסען זיינע גאלערעס, וועלכע דארפען האבען רודערערס, און אנשטאט צו פערמשפט'ען צום טויט, זאלען זיי שיקען די פערברעכער אויף די גאלערעס. פערשטעהט זיך, אז די ריכטערס האבען אויסגעפיהרט דעם קעניגס בקשה און זייער אנטקעגענ-קומען איז צום פרט איז געגאנגען אזוי ווייט, אז מען האט אפטמאל אפגעשיקט די פערברעכערס אויף די גאלערעס, נאך איידער דער משפט זייערער איז פארגעקומען. דער בעדארף אויף רודער-כוחות פאר'ן פערשווענדערישען קעניג איז געווען אזוי גרויס, אז אין די לעצטע יאהרען פון לודוויגס לעבען האט מען קיין איין ארעסטאנט נישט אפגעלאזען אהיים אפילו די יעניגע, ביי וועמען די שטראף איז שוין געווען אפגעלאפען.

בשעת מען האט אימיצען פער'משפט צו לעבענס-לאנגער גאלערן-שטראף, פלעגט מען דעם פערמשפטענדען קודם כל איינברענגען אין פלייצע א שאנד-פלעק און אויסערדעם האט דער תליון אנגעבונדען דעם אומגליקליכען מיט א שטריק אונטער די אקסלען צו א שאנד-שטאב און איהם געלאזען אזוי א פאר שעה הענגען. דערנאך פלעגט מען צוזאמענקלייבען א גרויסע גרופע פערברעכערס און בילדען די „קייט".

ווידאק — א גאלערן-קאטארזשניק, וועלכער איז אונטער דער ממשלה פון נאפאלעאן דעם ערשטען געווען דער שעף פון דער פאריזער געהיים-פאליציי, שילדערט אין זיינע מעמוארען די פראצעדור פון דעם שוידערהאפטען טראנספארט:

„אלע פערברעכערס האט מען ארויסגעיאגט אין „קייטענהויף", וואו דער געפענגניש-דאקטאר האט אלעמען אונטערזוכט, צי מען איז גענוג קרעפטיג אריבערצוטראגען דעם שווערען טראנספארט. נישט קוקענדיג דערויף, וואס א סך זענען געווען שטארק קראנק, האט דער דאקטאר אלעמען אנערקענט פאר געזונד און קרעפטיג. נאכדעם האבען די אויפזעהערס אראפגעריסען ביי די פער'משפט'ע די קאלנערס פון זייערע קאסטיומען, און דעם ראנד פון די היט און מען האט אלעמען אפגעגאלט די האר פון קאפ און אפגענומען דאס געלט. מען האט אונז אויסגעשטעלט נאך דער גרויס און יעדען צוגעקאוועט מיט א זעקס פוס לאנגע קייט צו איין לאנגע דיקע קייט — סך הכל 26 מאן, אזוי אז מיר האבען זיך נאר גרופעווייז געקענט בעוועגען. יעדער פון אונז איז געווען צוגעקייט מיט א האלז-רינג. דאס אנשמידען איז געווען די געפעהרליכסטע אפעראציע, ווייל ביי יעדער אומפארזיכטיגער בעוועגונג האט דער האמער פון שמיד געקאנט צושמעטערן דעם שארבען. אז אין דעם מאמענט, ווי מען ווערט צוגעשמידט צום קייט, פערלירט מען יעדען מענשליכען בעציהל און מען פיהלט זיך בערעכטיגט, אפילו מחויב צו טרעטען מיט די פיס אלץ, וואס איז הייליג פאר דער געזעלשאפט. די גאנצע קייט מענשען קען דעמאלט נאר איין זאך: „פאלגען, וואס עס צווינגט איהר אויף דער גרויזאמער בייטש פון די מערדערישע אויפזעהער". אויפ'ן וועג פלעגען די ארעסטאנטען בעפאלען און אויסראבעווען אלעמען, וועמען זיי פלעגען נאר בעגעגענען. די רויבערייען זענען פארגעקומען מיט'ן הסכם פון די אויפזעהערס, וועלכע האבען בעקומען דעם גרעסטען חלק פון געראבעוועטען געלד. די ארעסטאנטען האבען בעקומען שרעקליך געשלאגען, און די קלעפ פלעגען האגלען אזוי, אז נישט איינער איז דערפון געבליבען אויפ'ן וועג א טויטער ליגען.

אזא מארש האט געדויערט מעהרערע חדשים. בשעת די גרופע איז אנגעקומען אין פעסטמען האפען, האבען די ארעסטאנטען בעקומען די בעשטימטע גאלערן-פארמע: רויטע הויזען, א העמד און א רעקעל פון זעגעל-טוך און דערצו א גרינע וואלענע היטעל. נאכדעם האט מען יעדען ארעסטאנט צוגעשמידט צום פוס מיט א קורצער קייט אנ'אייזערנעם קויל.

אין א פאר טאג שפעטער איז פארגעקומען די פערטיילונג פון די ניי-אנגעקומענע אויף די פערשידענע גאלערעס. צו פינף און צו זעקס האט מען זיי צוגעשמידט צו די רודער-בענק. יעדע גאלערע האט געהאט פון פינף און צוואנציג ביז דרייסיג טאפעל-באנק, צו וועלכע עס זענען אנגעשמידט געווארען אנ'ערך 300 ארעסטאנטען. די זעקס באנק-חברים, וועלכע זענען געווען נאקעט ביז'ן גארטעל, צוגעקאוועט צו דער באנק, האבען דארטען געמוזט רודערען און עסען, שלאפען, טון אלץ, וואס עס איז נויטיג, און אויך שטארבען. זייער גאנצען לעבען זענען זיי געווען געצוואונגען טאג פאר טאג רעגעלמעסיג און אין טאקט דעם גאנצען טאג אהן געטראנק און שפייז און בעוועגונג צו האלטען דעם פונקטליכען גאנג פון רודער. דער רודערער האט נאר געדארפט ארויסווייזען א קליינעם סימן פון מאטקייט, און דער בייטש האט שוין געקנאלט אויף זיין נאקעטען רוקען. ווען עס האט אמאל געטראפען, אז עס איז נויטיג געווען צו רודערען אהן אנאפשטעל גאנצע פיר-און-צוואנציג שעה — האבען די אויפזעהערס פון צייט צו צייט בעלייגט די ארעסטאנטען אין מויל ברויט, וואס איז געווען איינגעטונקט אין וויין, כדי זיי זאלען נישט חלש'ן. די שוואכערע האבען בעקומען מערדערליכע קלעפ מיט די בייטשען. דאס בלוט פון די נאקעטע רוקענס האט געשטראמט אין גאנצע טייכען. איז אימיצער אומעכטיג געווארען פון שרעקליכע קלעפ און איבערמענשליכער אנשטרענגונג — האט מען איהם ביז'ן טויט פערפייניגט, נאכדעם בעפרייט פון די קייטען און אריינגעווארפען אין ים. ביי דער שווערער הארעוואניע זייערער האבען די רודער-קאטארזשניקעס בעקומען נאר אנדערהאלבען פונט ברויט, וואסער און א פערטעל שווארצע באב א טאג. אין זייער פרייער צייט און אין ווינטער-קווארטיר האבען זיי געקענט דורך פערשידענע ארבייט עפעס וואס פערדינען און פאר דעם ביסעל קליינגעלד איז זיי געווען ערלויבט צו קויפען לעבענסמיטעל.

דאס בעסטע אין שווערען גורל איז געווען די צייט פון שלאפען. זומער פלעגען זיי שלאפען זיצענדיג אויפ'ן פוס טריט פון זייער באנק, שטיצענדיג דעם קאפ אויף דער אנדערער באנק. ווינטער דאגעגען האבען זיי שוין געקענט זיך צוליגען אויף א ברעט און זיך צודעקען מיט'ן מאנטעל. אפטמאל איז אבער פארגעקומען, אז אין א שארפען ווינטער זענען הונדערטער קאטארזשניקעס פערפרוירען געווארען אין שלאף.

ביי אלע דיסציפלינארע חטאים האט מען אהן שום פערהער פערמשפט דעם שולדיגען צו דער שרעקליכער „באסטאנאדע", וועלכע איז בעשטאנען אין הונדערט שמיץ. דעם אומגליקליכען האט מען געלייגט אויף א באנק און 4 פון זיינע חברים האבען געמוזט צוהאלטען זיינע הענד און פיס. א טערקישער שקלאף, וועלכע מען פלעגט אין יענע יאהרען קויפען פון דייטשען קייזער אדער פון די מאלטעזער ריטערס, פלעגט מיט זיינע גאנצע כוחות שמייסען דעם פעראורטיילטען מיט א גראבען שטריק. האט דער טערק נישט גענוג שטארק געשלאגען, האט ער אליין בעקומען מורא'דיגע קלעפ פון אויפזעהער. נאכדעם האט מען דעם צופאסטעוועטען רוקען איינגעריבען מיט שטארקען עסיג און זאלץ, כדי צו פערהיטען פון פערגיפטונג. פערשטעהט זיך, אז דער ווייטאג דערפון איז געווען שרעקליך. געוועהנליך פלעגט דער בעשטראפטער אפחלש'ן שוין ביים צוועלפטען קלאפ, אבער נישט געקוקט דערויף, האט מען דורכגעפיהרט די פולע שטראף פון 100 שמיץ, אזוי, אז עס האט אפטמאל געטראפען, אז מען האט בעשמיסען א מת.

די יסורים, וואס די גאלערן-קאטארזשניקעס האבען דורכגעליטען הויפטזעכליך אין דער צייט פון'ם „זון-קעניג" אין פראנקרייך, זענען געווען שוידערהאפט.

עס זענען געווען דריי מעגליכקייטען אויף צו בעפרייען זיך פון דער שרעקליכער פיין: קודם כל האבען די גאלערן קאטארזשניקעס אין א געוויסע צייט ארום זיך געקענט אויסקויפען דערמיט, וואס זייער משפחה האט אנשטאט זיי געשטעלט א טערקישען שקלאף. אזוינע שקלאפען האט מען געקענט בעקומען צו יעדער צייט צו קויפען. אויסערדעם האט דאס געזעץ בעשטימט, אז אלע די יעניגע קאטארזשניקעס, וועלכע ווערען פערוואונדעט אין קאמף געגען שונא, זאלען פרייגעלאזען ווערען. די דריטע מעגליכקייט איז געווען אויפצוווייזען עפעס א פעהלער. דאס איז אבער געווען זעהר שווער ווייל די דאקטוירים האבען זיך בעציהען מיט גרויס אומצוטרוי און האבען מורא געהאט, אז די קראנקהייט איז א שווינדעל. דערפאר פלעגען די אויפזעהערס מאכען די „פראבע". ווען א קאטארזשניק האט זיך ווינטער-צייט געמאלדען אלס איניוואליד, האט מען אין פריהלינג ביי דער ערשטער רייזע פון דער גאלעריע געמאכט די „פראבע". דעם כלומר'שטען איניוואליד האבען די אויפזעהערס מורא'דיג געשלאגען, ביז ער האט פערלוירען זיינע לעצטע כוחות. אז ער פלעגט באמת בלייבען אין אונמאכט, האט מען איהם אפגעשמידט פון רודערבאנק. האט עס אבער אויסגעזעהן ווי א פעלשונג — דעמאלט האט די פרוכטבארע באסטאנאדע געמאכט א סוף צום שווינדעל.

אזוי ווי מען פלעגט פאר יעדערענס פרואוו צו אנטלויפען בעשטראפען די גאנצע באנק, האט איינער אויפגעפאסט אויפ'ן צווייטען. דער זעלבער מיטעל האט אויך פערהיט יעדען איינעם צו בעגעהן זעלבסטמארד, ווייל דעמאלט פלעגט אויך די גאנצע באנק בעשטראפט ווערען. אבער נישט קוקענדיג אויף דעם, איז איין צייט צווישען די קאטארזשניקעס אויסגעבראכען אנ'אמת'ע עפידעמיע פון זעלבסטמארדען, ווייל זיי האבען געוואוסט, אז אויך נאכ'ן אנטלויפען פון זייער שטראף-צייט וועט מען זיי סיי ווי סיי נישט בעפרייען.

די גאלערן-שטראף האט זיך נאך געהאלטען ביז צום מיטען פון פאריגען יאהרהונדערט און איז דעמאלט ערשט פערביטען געווארען דורך דעם, וואס מען פלעגט די קאטארזשניקעס צושמידען צו א „טאטשקע" — אזוי ווי דאס איז געווען אין סיביר. אייגענטליך איז דאס כמעט דאס זעלביגע, וואס די גאלערן-שטראף, ווייל ביידע מינים שטראפען שטעלען דעם מענשען אויף דער מדרגה פון א קעטען-הונט. אבער דער הונט איז דאך געווען בעסער, ווייל איהם האט מען לכל הפחות בעפרייט אויף ביינאכט, די קאטארזשניקעס אבער זענען געבליבען צוגעשמידט טאג און נאכט.

ה. הערטלינג.

געקומען צו איהם איינער און האט געפרעגט:

— וואלסטו אפשר געווען א בעלן צו פערקויפען דיין בהמה?

האט ער געענטפערט:

— יא, אויב איך וועל קריגען א גוטען מקח.

— וויפיל ווילסטו פאר איהר?

— הונדערט גילדען.

האט זיך יענער געדונגען מיט איהם א צייט, אנגעהויבען מיט פופציג און אלעמאל ארויפגעקומען מעהר און מעהר, ביז ער האט געגעבען די גאנצע הונדערט גילדען, און די קוה איז אין-דער-אמת'ן קיין דרייסיג גילדען נישט ווערט געווען.

דער יוד און זיין ווייב האבען געזעהן, אז עס איז נישט קיין פוסטע זאך.

דאס ווייב האט שוין איצט צוגעאיילט דעם מאן, ער זאל זיך אויספוצען אין די שבת'דיגע מלבושים, מיטנעהמען דאס געלט און ארויס אין מארק אריין.

ער איז געקומען אויפ'ן מארק, האט גענומען זוכען דעם סאסעווער און ער האט איהם נישט געפינען. האט ער זיך דערמאנט, אז מ'האט איהם נישט געהייסען ווארטען. ער האט זיך ארומגעקוקט און האט געזעהן ווי עס שטעהן גאנצע רעדלאך מענשען אין גאס. האט ער געפרעגט, וואס עס איז פאר א געשטעהעריי, האט מען איהם געזאגט אז באלד וועט זיין א ליציטאציע אויף א גרויס גוט, איינס פון די רייכסטע גיטער אין דער סביבה. איז ער געגאנגען און האט איינגעלייגט הונדערט גילדען האנט-געלט, כדי מען זאל איהם צולאזען צו דער ליציטאציע.

די פריצים האבען איהם דערזעהן און זיי האבען געלאכט. ווען עס איז אבער געקומען צו דער ליציטאציע און ער האט גענומען שטייגען אין געלט אריין, האבען זיי איהם געפרובט געבען הונדערט רענדלעך, ער זאל אויפהערען אריינצויאגען אין גרויסע געלדער. ער האט געזעהן, אז די הצלחה שיינט איהם און האט נישט געוואלט הערען זייערע ווערטער. האט עס די פריצים זעהר שטארק פערדראסען, און זיי האבען זיך מישב געווען: זיי וועלען איהם לאזען קויפען; זיי וועלען איהם אבער נאר געבען א קורצע צייט עטליכע שעה נאר, מסלק צו זיין דאס געלט, וועט ער פערלירען אפילו דאס האנט-געלד, און זיי וועלען פון איהם פטור ווערען אהן א פרוטה.

און אזוי איז עס געווען. דער יוד האט געקויפט דאס גוט פאר א קלייניגקייט. דער ליציטאנט האט אויסגערופען, אז פארנאכט מוז ער מסלק זיין א העלפט, און אין צעהן טאג ארום, די צווייטע העלפט, אויב נישט וועט אלץ גיין פערלוירען.

די פריצים זענען דערווייל אריינגעגאנגען אין דער גרויסער גארקיך עסען און שכור'ן. דער יוד איז ארומגעגאנגען אויף דעם מארק, מיט די אויגען אויפגעהויבען צום הימעל, זוכענדיג זיין הילף, א מינוט האט ער חרטה געהאט דערויף, וואס ער האט נישט גענומען די הונדערט רענדלאך, האט מורא געהאט, אז ער וועט פערלירען אלץ וואס ער פערמאגט, ער האט זיך אבער באלד געשטארקט אין בטחון און די ברכות האבען איהם דערמוטיגט. ער איז זיך אזוי ארומגעגאנגען א פערטראכטער א ווײלע פלוצלונג איז צו איהם צוגעקומען א כומר און ער האט געפרעגט:

— האסטו, יודעל, געקויפט דאס גוט?

און ווען ער האט איהם געענטפערט: יא. האט דער כומר איהם אוועקגערופען אין א זייטיגע געסעל און גענומען האנדלען מיט איהם, ער זאל איהם צונעמען פאר א שותף. ער האט איהם דערקלערט, אז ער האט שוין לאנג געהאט אנ'אויג דערויף, נאר אלס כומר האט ער נישט געטארט שטעהן צו ליציטאציע, דעריבער וויל ער איצט צושטעהן פאר א שותף. ער ווייסט, אז דאס גוט איז געקויפט געווארען זעהר וואלוועל, און ער בעשטעהט צו געבען אריין אין שותפות דאס גאנצע געלט, וויפיעל מ'דארף איינצאהלען מיט איינמאל.

דער יוד איז שטארק דערפרעהט געווארען פון די ווערטער, ער האט אבער בעהאלטען די שמחה אין הארצען און גענומען רעדען אויפ'ן סוחר'ישען שטייגער און געזאגט:

— דו ווייסט דאך, פאטערעל, אז דאס גוט איז ווערט צעהן מאל אזויפיל, נישט-מעהר, די פריצים זענען שיכור געווען, אז איך וועל נישט קאנען מסלק זיין, און איך וועל פערלירען מיין האנט-געלט און עס וועט סיי-ווי אנקומען צו זיי, דעריבער האבען זיי עס מיר דערווייל אנגעווארפען. לכן, דארף איך על-פי-יושר פערדינען עטליכע טויזענד רענדלאך.

מילא זיי זענען דורכגעקומען. דער כומר האט איהם געגעבען דאס גאנצע געלט און א טויזענד רענדלעך ריווח און דער יוד האט אונטערגעשריבען א כתב-שותפות, דער כומר האט עס אריינגעלייגט אין קעשענע, זיי זענען זיך צוגאנגען.

די פריצים זענען זיך צוזאמענגעקומען אביסעל חוזק מאכען פון דעם ארימען יודען, צו זעהן ווי ער וועט בעטען כאטש א טייל פון זיין האנט-געלט צוריק, איז אבער דער יוד געקומען און האט געזאגט:

— הגם איך האב צייט מיט איין העלפט געלט נאך צעהן טעג, וויל איך נישט ווארטען: איך וועל גלייך איינצאהלען איינגאנצען, און באלד מארגען איבערנעהמען דאס גוט!

און ער האט אויפגעצעהלט צעהן טויזענד רענדלאך אויף דער האנט.

די פריצים האבען געקריצט מיט די ציינער און געשוויגען.

דער יוד איז אוועק צום כומר, ווי זיי האבען אפגערעדט. ווי ער איז צוגעקומען צום הויז האט ער געזעהן ווי עס שטעהט א גרויס געזעמעל. איז ער אריין אין געזעמעל און גענומען זיך אויסטערעגען, וואס עס טוט זיך דארט, האט מען איהם דערצעהלט, אז דער כומר איז אנגעקומען פון גאס און ביי דער שוועל אנידערגעפאלען א פערחלש'טער. איידער מ'האט געבראכט דעם דאקטאר איז ער שוין געווען טויט. דער דאקטאר האט א קוק געטאן אויף איהם און געזאגט, אז ער איז אומגעקומען פון זעהר א מסוכנ'דיגער קראנקהייט, און עס איז א סכנה זיך צו-צורירען צו איהם; געהייסען איהם פערברענען אין די מלבושים אפילו.

און עס האט נישט לאנג גענומען און מ'האט דעם כומר ארויסגעשלעפט אין דיזעלבע מלבושים, אין וועלכע ער האט געמאכט דאס שותפות מיט דעם יודען. מ'האט זיך מורא געהאט צו-צורירען צו איהם. מ'האט איהם ארויסגעשלעפט ביז הינטער דער שטאדט און דארט איהם בעגאסען מיט פעך און פארברענט, ווי דער דאקטאר האט אנגעזאגט.

און דער יוד האט געוואוסט, אז דער כתב-שותפות איז פערברענט געווארען צוזאמען מיט דעם כומר, און ער האט געזעהן בעשיינפערלעך ווי די הצלחה שיינט איהם, און איז אהיים-געגאנגען מיט זעהר א פרעהליך געמיט.

אויפ'ן וועג האט איהם דער סאסעווער בעגעגעט און געזאגט צו איהם:

— נו, מזל-טוב דיר! ווען דו וואלסט אבער געהאט אביסעל מעהר בטחון און אויסגעגעבען די לעצטע צוויי פייעם אויך וואלסטו פערשפארט די עטליכע שעה עגמת-נפש אויך...

הומאָר — סאַטירע

ערשטער... דריטער...

ערשטער מאַי און דריטער מאַי —
ביידע שוין אַדורך אַהן טומעל...
זאָל שוין גוט זיין, הלואי,
מאַטע זיסער, גאָט אין הימעל...

אַז מ'קומט אַדורך די טעג,
און מען בלייבט נאָך גאַנצע מענשען,
מעג דאַן יעדער... יעדער מעג
מיט כּוונה גומל בענשען!..

בענשען גומל האָט קיין גרונד!
אסור ווען מען קאָן עם שאַדען,
ווען מען קומט אַדורך געזונד
דעמאָנסטראַציעס און פּאַראַדען!

האָבען מיר יום-טובים צוויי
דורכגעמאַכט זיך אין דערוואַכען
פון שפּאַציר און דעם געדריי
מוזען ווי נאָך אַלץ די קנאַכען.

ערשטער מאַי און דריטער מאַי —
שיין געשפּילט, און שיין געזונגען...
ברענגען איז אונז סיי-ווי-סיי
מאַי דעם ליבען נישט געלונגען.

האָט מען אַלץ געוואַרט, געוואַרט
(וויפיל וואַרט מען, ווייסט דער רוח!)
און מיט קעלט האָט אונז געגאַרט
אָט דער אַלטער, קלוגער רוח...

מיין נבואה קומט איצט פריי,
מיט דעם טרייסט-וואָרט פון מיין גומען:
— סוף כּל סוף וועט קומען מאַי,
סיי מיט בליהעכץ, סיי מיט בלומען!

אַליבאַבאַ.

נישטאָ קיין נביאים.

— אַ קאָרטענוואַרפערקע האָט מיר פאָראויסגעזאָגט, אַז אין דריי חדשים אַרום וועל איך זיצען אין געפענגעניש... איז עס מעגליך, אַז מען קען נביאות זאָגען פון קאָרטען?

— גאָרנישקיימען! מסתמא קאָן זי דיר.

אַ קינד אַ חכמער.

קינד: (קומענדיג אַהיים פון דער שול) היינט האָט מיר דער לעהרער עפּעס געפרעגט, וואָס קיינער אַ חוץ מיר האָט נישט געוואוסט.

מוטער: וואָס אַזוינס האָט ער דיר געפרעגט?

קינד: אונזער טעלעפאָן נומער.

צווישען יונגנד.

— קינדער! האָט זיך אָפּגערופען אַ מיידעל צו איהרע געסט, לאָמיר טרינקען פאַר אַלע די וועמען מיר ליבען.

— אויב אַזוי, — האָט בעמערקט אַ בחור, — דאַרפט איהר זיך אָנשכּור'ן צום טויט...

דזשענטעלמעניש.

זי: (געהענדיג אויפ'ן גאַס, צום מאַן) געה און דערלעב שוין נישט צו קומען אין דערהיים.

ער: דאַמען האָבען פאָרצוג איך גיב אָפּ דאַמען-עהרע.

דער נאַאיווער.

— זענט איהר פערזיכערט קעגען פייער?

— יאָ.

— און אויך קעגען האָגעל אויף אייערע פעלדער?

— האָגעל? ניין... ווי מאַכט מען דען אַ האָגעל?

פאַרוואָס חלש'ט זי?

מאַן: מיין פרוי חלש'ט שוין צוויי שטונדען צייט וואָס פערלאַנגט זי. צוליב אַ קלייד חלש'ט זי בלויז אַ האַלבע שטונדע; צוליב דאַטשע — בלויז אַ שטונדע; צוליב אַ נייע הוט — בלויז אַ פערטעל שטונדע. אָבער איצט חלש'ט זי שוין צוויי שטונדען. וואָס פערלאַנגט זי?

נאַר כּרחת.

— קעלנער! האָט איהר געהאַקטע לעבער?

— שוין אויסגעגאַנגען.

— האָט איהר געפרעגעלטע פיש?

— ליידער נישטאָ מעהר.

— האָט איהר קאַלבס בראָטען?

— ס'טוט מיר לייד.

— וואָס דען האָט איהר? קדחת מיט כשר'ע פאָדעם?

— יאָ, נאָר די פאָדעם איז אויסגעגאַנגען.

די העכסטע צײַט.

— ווייסטו וואָס פאַר אַ טאָג מיר האָבען היינט? — האָט די פרוי געפרעגט דעם צוטראָגענעם פּראָפעסאָר.

— דאַכט זיך, דער 5 מאַי.

— נישט דאָס מיין איך. איך מיין: היינט ווערט פונקט צוואַנציג יאָהר זינט מיר זענען פער'קנסט געוואָרען.

— גאָט מיינער! — האָט אויסגעשריגען דער פּראָפעסאָר. — אַזוי לאַנג! אויב אַזוי, איז עס באמת די העכסטע צייט, מיר זאָלען שוין חתונה האָבען!

ליבע-ראָמאַנסען.

(ווי ווער עס זינגט)

אַ שוסטער:
דו שטעכסט מיר דורך דאָס האַרץ, ווי
מיט אַן אָל,
ווען כ'זעה דיין בליק און הער דיין שטימע
און ציסטו צוואַנגיק — ווערט מיין
לעבען שמאָל,
אַט ווי אַ שיכעלע פון „שימי".

*

אַ שניידער:
איך ליב, דיך, טייערע, גאָר אָהן אַ מאָס,
די פאַסט פאַר מיר און ביזט עס ווערט;
כ'פרעס דיר צו מיין האַרצען צו און פיל,
אַז גאָר פאַר מיר ביזטו „בעשערט".

*

אַ קצב:
דו טרייבערסט מיר אַרום מיין לעבען,
און שטעכסט מיר ביז'ן ריפּ;
כ'וואָלט דעם בעסטען חלק דיר געגעבען,
ווען דו האָסט מיר נאָר ליב.

*

אַ בעקער:
ביסט מיר איינגעבאַקען אין מיין האַרצען,
מיין נשמה ווערט פערברענט;
עס זענען אויפגעגאַנגען מיינע שמערצען,
זינט כ'האָב, ליבסטע, דיר דערקענט.

*

אַ דאָקטאָר:
ס'איז 40 מיין טעמפּעראַטור,
מיין פולס איז הונדערט ניין;
איך וועל זיך אויסקורירען גאָר,
ווען אַלס קאָמפּרעס וועסטו מיר זיין.

*

אַ לעהרער:
די געפיהלען קען איך נישט דערקלערען,
און פערטייטשען די בעגערן.
כ'וואָלט דיר וועלען בלויז פערהערען,
אויב פערגעססט כאָטש אויף אַ האָר,
וואָס איך קען נישט זאָגען קלאָהר.

§

אַ סוחר:
ווילאַנג-זשע, זאָג מיר, וועלען מיר זיך
פיהרען?
עס דאַרף דאָך נעמען אַ טערמין!
איך קאָן שוין מעהר נישט דיסקאָנטירען,
ווייל די געפיהלען פּראָטעסטירען,
און פּליטה מאַכען — האָט קיין זין.

*

אַנ'אַדוואָקאַט:
גערעכט צו אומגערעכט — דאָס ווייס
איך נישט,
נישטאָ קיין קאָדעקס פאַר געפיהלען;
עס אַנערקענט מיין האַרץ קיין שום
געזעץ נישט,
ווייל ליבע קאָן קיינמאָל פערשפּילען.

מאָטעלע.

היינט נעה חיים.

פּשאַדאַוויניק: — וואָס?! ער האָט זי פאַר די אויגען פון צענדליגער מענשען דערוואָרגען אין אַ קאַבאַרע און קיינער האָט זיך פאַר איהר נישט איינגעשטעלט?

פּאָליציאַנט: — יעדער האָט געמיינט, אַז דאָס טאַנצען זיי טשאַרלסטאָן.

פון יענע באָבעס.

בעלי-הבית'טע: זאָשע האָסט געכטען ווידער געהאַט געסט, ווען איך בין אין הויז נישט געווען.

דינסט: ענטשולדיגט, מאַדאַם!. אָבער דאָס איז געווען בלויז מיין באָבע.

בעלי-הבית'טע: אויב אַזוי, וועסטו אַזוי גוט זיין און זאָגען דיין באָבען, אַז זי האָט אין עס צימער פערגעסען איהר ליולקע מיט'ן פעקעל טאַבאַק.

פאַרוואָס.

— וואו איז די גרעסטע מעדיצין-בּיבליאָטעק?

— אויפ'ן בית עולם — יעדער מת איז אַ ווערק פון אַ געוויסע דאָקטאָר.

*

— פאַרוואָס זאָגט די וועלט, אַז דער טויט איז דער בעסטער רופא?

— ווייל ער פטר'ט זיינע פּאַציענטען נאָר מיט איין וויזיט.

*

— ביז ווי לאַנג האַלטען זיך די אידעאַליסטען ביי זייערע אידעען?

— ביז זיי פערזוכען דעם מאַטעריאַליזם.

*

— פאַרוואָס לאַכט אַנ'אומפערהייראַטער פון חתונה-האָבען?

— ווייל נאָך דער חתונה איז שוין אָך-און-ווי צו זיין געלעכטער.

אין פלאַמען פון ליבע און האַס

(ראָמאַן).

7)

פערעלע איז געווען גערעכט.

לעווענטאַל איז בּיסלעכווייז אריינגעפאַלען אין אַ משוגעת.

ער האָט געהאַלטען אין איין חשבונ'ען און ציילען דאָס געלט, וואָס ער האָט פּלוצלינג דערהאַלטען בירושה, און נישט אויפגעהערט צו ברומען צו זיך אַליין וועגען עפּעס אַ פערפאַלענעם אוצר, וואָס ער האָט אַרומגעזוכט אין אַלע ווינקלעך פון שטוב.

אפילו אין מיטען נאַכט פלעגט ער אַרומגעהן איבער'ן שטוב, און עפּעס צו זיך גערעדט, און מיט כּעס אַריינגעטענה'ט.

ס'פלעגען טרעפען, וואָס ער פלעגט גאָר פון הויז נישט אַרויס.

איינמאָל האָט זיך פערעלע שטאַרק באַאונרוהיגט, וואָס זי זעהט איהם נישט, איז זי אַריין צו איהם אין צימער און געטראָפען איהם ווילד לאַכען צו זיך און מאַכען ווילדע העוויות...

זי האָט פערשטאַנען, אַז מיט איהר אַפּעטרופּוס האַלט עס נישט גוט.

פערעלע האָט זיך גענומען פונאַנדערגעוויינט.

זי האָט נישט געוואוסט, וואָס זי זאָל אָנהויבען מיט איהם צו טון.

— גאָט מיינער! — האָט זי געטראַכט, בעגיסענדיג זיך מיט טרעהרען — ער איז דאָך פון זינען אַראָפּ! וואָס וועל איך דען איצט טון? ווי וועל איך זיך אַנ'עצה געבען?

פערעלע האָט פערשטעהט זיך. דערצעלט די שטאָטישע מענשען וועגען איהר גרויס אומגליק.

איבעריגענס, האָט מען שוין אין שטאָט גוט געוואוסט, אַז מיט לעווענטאַל'ן האַלט עס שלעכט. נאָך דעם ווי ער האָט געבראַכט די שווערע טויזענדער דאָלער'ס פון אַמעריקע. מען האָט אפילו גערעדט וועגען הונדערטער טויזענדער, און פאַרוואָס מאַך נישט ווערען... מיליאָנען!!

בלויז קורט, וועלכער איז אַוועקגעפאָהרען פריהער נאָך אין לעמבערג האָט נישט געוואוסט, ווי שמאָל עס האַלט מיט איין פאָטער.

ווינדער לוריע, דער נאָאָענסטער פריינד זיינער האָט גע-האַט גרויס עגמת נפש, און ער האָט געטענה'ט צו מערי'ן זיין ווייב:

— פערשטעהסטו, מערי לעבען! איך האָב מורא זי ירושה זאָל איהם נישט אַרויס באַקאָם... עפּעס זאָגט מיר דאָס האַרץ...

לוריע, ווי געזאָגט, איז געווען גאַנץ ווייט פון צו זיין פערמעגליך.

זיין האַנדעל מיט תבואה האָט איהם געגעבען מעהר-ווע-ניגער פּרנסה. אָבער ער האָט זיך פיל געלאָזט קאָסטען אויפ'ן יהודית'ן, וועלכע ער האָט אָפּגעהיטען, ווי אַנ'אויג אין קאָפּ, און צו וועלכע ער איז געווען צוגעבינדען, ווי צו אַנאייגענער טאָכטער.

ער האָט גע'חלומ'ט וועגען דעם, צו אָנזאַמלען פאַר איהרט'וועגען אַ שטיקעל נדן, און דעריבער האָט ער לעצטענס, מאַכענדיג אַ פּאָר גרעסערע תבואה-טראַנזאַקציעס, זיך אַ היבש ביסעל פערבאָרגט.

מערי האָט איהם אפילו געמאַכט פאָרוואורפען אין אונ-פאָרזיכטיגקייט, געהאַט טענות צו איהם, אַז ער האָט נישט קיין רחמנות אויף זיך, אויף איהר און יהודית'ן דערמיט, וואָס ער פערדרעהט זיך דעם קאָפּ מיט צו גרויסע געשעפטען, אָבער לוריע פלעגט איהר איינשטילען:

— פערשטעהסטו מיך, מערי'שי-קרוין, מ'דאַרף דאָך עפּיס אַ טראַכט טון וועגען עפּיס אַ תכלית פאַר אונזער יהודיתל'ען.

— ביזט גערעכט! אָבער דערווייל געסטו אַרום אָהן אַ קאָפּ..

— אוראי אַזוי!

— שמואל'עכעל, לאָז אויסרעדען! איך ווייס עס נאָך בעסער פון דיר — האָט מערי אַריינגעטענה'ט אין איהר מאַן — איך ווייס עס, אַז דו ביזט אַ העכסט-אָרענטליכער מענש.. אַז דו וועסט, חלילה קיינעמ'ס געלד נישט פערלאָפּען... איך ווייס אויך, אַז ביי דיין גאַנצער געלערנטקייט און אינטעליגענץ, ביזטו אַ קנאָפּער בעל חשבון.. האָסט אונטערגעשריבען מאַזשינבאַנד דריי וועקסלען אויף פופציהן-הונדערט קראָן און אימליכען חודש פּראָלאָנגירסטו זיי. אַזוי שלעפּט עס זיך אַ יאָהר צייט, און איצט פאָדערט מאַנטיבאַנד, אַז די זאָלסט די וועקסלען אויסלייזען ביז סוף מאַי...

— נו?..

— ווייסט דאָך, שמואל, אַז מיר האָבען נישט וואָס צו פערזעצען... און איך הויב טאַקי נישט אָן צו ווייסען, וואָס מיר וועלען טון? ווי מיר וועלען זיך דערפון אַרויסדרעהען?

נישט אַכטענדיג דערויף, וואָס לוריע איז שוין געווען אַ מאַנספערסאָן אין די מיטעלע יאָהרען, האָט איהם זיין ווייב בעטראַכט אַלס קינד ממש.

— כ'ווייס אויך נישט! — האָט ער בתמימות אָפּגעענטפערט — דערווייל ווייס איך טאַקי נישט:

— און אויב מאַנטיבאַנד וועט זיך פער'עקסעקוצ'ען? וואָס וועט דעמאָלט זיין?

— עט... מ'וועט נאָך אַ טאָפּ טון דעם דופק!

— אוי, שמואל'עכעל, האָסט, דוקא מיר אַ גוויסען טעות. עפּעס זאָגט מיר דאָס האַרץ, אַז עס וועט דערגרייכען צו אַ ליציטאַציע! מ'וועט אונז פערקויפען דאָס ביסעל בעבעכעס! מ'וועט אונז איינגאַנצען רואינירען! וואָס פאַר אַ פּנים וועלען מיר דאַן האָבען פאַר דער וועלט, און וואָס וועט זיין מיט יהודית'לען, מיט אידאַ'ן?

— כ'וועל זיך ווידער באָרגען אין ערגיץ...

— ווער וועט דיר באָרגען?

— כ'רעכען ביי שמיל'ן... ביי לעווענטאַל'ן! ער האָט דאָך, אָהן עין הרע, בעקומען אַזאַ ירושה, וועט ער מיר זיכער נישט אָפּזאָגען...

— ביזטו זיכער? און וואָס אַ שטייגער, וועסטו טון, ווען ער וועט יאָ אָפּזאָגען?

— דאַן וועט טאַקי זיין ביטער...

זיי זענען ביידע ענטשוויגען געוואָרען.

קיינער, חוץ זיי ביידען, איז נישט געווען איצט אין דעם צימער, וואָס איז געווען בעשיידען, נאָר מיט פיל געשמאַק אויס-מעבלירט.

דורך די אָפענע פענסטער האָט אַריינגעהויכט דער מילדער בלומען-ריח פון דעם קליינעם שטוב גערטענדעל זייערען.

לוריע האָט אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ, און נישט געהאַט די דרייסטקייט צו קוקען דער ווייב זיינער אין פּנים אַריין.

— ס'וואָלט, מערי'שי, טאַקי זעהר און זעהר געווען ביטער!

פּלוצים אָבער האָט איהם אויפגעמונטערט אַ פרעהליכער געדאַנק.

— אָבער אונזער יהודית'ל איז דאָך אַ כּלה געוואָרען פאַר קורט'ן, וועט דאָך אונז שמיל נישט אָפּזאָגען צו אויסבאָרגען אַזאַ סומע געלט!

— הלואי, פון דיין מויל אין גאָט'ס אויערן! — האָט מערי אַ זיפץ געטון, זי האָט בשום אָנגעהויבען צו גלויבען אין דער מעגליכקייט פון לעווענטאַל'ס גוט-הערציגקייט. זי האָט אָבער אויך נישט געוואָלט אויסלעשען דעם לעצטען פונק פון האָפע-נונג, וואָס האָט אויפגעמונטערט איהר מאַן

— אַלזאָ, הער, מערי! — האָט לוריע אויסגערופען — איך געה טאַקי תיכּף צו צו שמיל'ן, צו מיין קומענדיגען מחותּן, און איך וועל ביי איהם אויספועל'ן. איך זעה, אַז — ווען נישט, וועסטו די היינטיגע נאַכט נישט קאָנען רוהיג שלאָפען...

און אַ פערטעל שעה שפּעטער איז לוריע אַרויס פון שטוב.

(פאָרטזעצונג קומט)

די, וועלכע אזעוו האט פֿאַרראַטען.

בערבאַטאָוו פֿאַר׳ן „נייעם פֿאָלקסבלאַט“ לויט פֿאַרשידענע מאַטעריאַלען פֿון ל. בראַנט.

(66

ספּאַליפֿין האָט דערצײלט:

„דער געוועזענער פֿעלדשער מיכאַיל יעפֿימאָוויטש באַקאַי האָט אין יאָהר 1900 פּערזענליך איבערגעגעבען דער אָפּטיילונג פֿון דער „אָכראַנע“ אין יעקאַטערינאָסלאַוו אַ בריוו וועגען אָננעהמען איהם אין אָכראַנע אַלס מיטאַרבייטער. ווען מ׳האָט איהם צוגענומען, האָט ער אין יעקאַטערינאָסלאַוו ענטדעקט אַ רעוואָלוציאָנערע קאַמפֿס־אָפּטיילונג, אין טשערניגאָוו — אַ געהיימע דרוקערײַ און האָט מיטגעהאָלפֿען צו אַרעסטירען פֿיל רעוואָלוציאָנערען. די מאַכט האָט איהם אַריבערגעפֿיהרט קיין וואַרשאַ, וואו ער האָט פֿאַר דער רעגירונג אויפֿגעטאָן פֿיל ווירקליכע זאַכען: ער האָט ענטדעקט אַ פּוילישע סאָציאַל רעוואָלוציאָנערע אָרגאַניזאַציע, ער האָט פֿאַרהיטען פֿאַר אַן אַטענטאַט אויף סקאַלאָנ׳ען (וואַרשאַווער גענעראַל־גובערנאַטאָר) און איז אַליין שיער ניט אומגעקומען ביים אַרעסטירען די טעראָריסטען, וועלכע האָבען געוואָלט וואַרפֿען אַן אויפֿרייס־אַפּאַראַט... אָבער גלייכצייטיג ענטשטעהען געגען באַקאַי׳ען פֿאַרדאַכטען. עס זענען בעקאַנט געוואָרען די מאַכינאַציעס פֿון צוויי יודען זעגעלבורג און פּינקערט, וועלכע פֿליעגען דורך אַ פּערזאָן, וואָס איז גוט געווען אײַנפֿאָרמירט אין דער אָכראַנע, געוואויר ווערען וועגען פּראָצעסען, וואָס האָבען געדאַרפֿט פֿאַרניכטעט ווערען און אויטאָמאַרקירענדיג, ווער פֿון די אַרעסטירטע עס דאַרף אינגיכען בעפֿרייט ווערען, פֿלעגען זיי אויסצאָהלען ביי די קרובים גרויסע סומען געלד פֿאַר דער כלומר׳שטער בעפֿרייאונג. די געהיימניספֿולע בעציהונגען פֿון באַקאַי׳ען מיט די דאָזיגע פּערזאָנען האָבען געצוואונגען די אָפּטיילונג פֿון דער אָכראַנע צו פֿאָדערן פֿון איהם תיכף אַן קאַטעגאָריש, ער זאָל זיך אָבגעבען אין דימיסיע. באַקאַי האָט דאָס געפֿאָלגט שווייגענדיג און באַלד, נאָך דער דעמיסיע האָט זיך באַקאַי אַריבערגעצאָגען אויף דער זייט פֿון די רעוואָלוציאָנערען, ער גיט זיי אַלערליי געהיימע דאָקומענטען, ווערט דערביי געכאַפּט, פֿאַרשיקט קיין סיביר, ענטלויפֿט פֿון דאָרט קיין אויסלאַנד און פֿאָהרט קיין פּאַריז, וואו ער פֿערנעהמט זיך איבט דערמיט, וואָס ער שטעלט צו דער קאָנספּיראַטיווער פּרעסע געהיימע דאָקומענטען און אייגענע אויסגעטראַכטע מעשיות.

די דאָזיגע כאַראַקטעריסטיק פֿון באַקאַי׳ען האָט סטאָליפּין געגעבען איידער ס׳איז פֿאָרגעקומען דאָס געריכט איבער בורשאַזאָווסקי׳ן. און די אונטיילנעהמער פֿון געריכט זענען מיט די פֿאַקטען געווען בעקאַנט. פֿאַרוואָס האָט זיך אַלזאָ דאָס געריכט דערמיט ניט גערעכענט און אויך מיט דעם אומשטאַנד, וואָס קיין קאָנקרעטע בעווייזען געגען בזשאָזאָווסקי׳ן זענען אייגענטליך ניט געווען און פֿאַרוואָס איז ניט אויסגעטראָגען געוואָרען קיין אורטייל, וואָס זאָל בזשאָזאָווסקי׳ן ריינוואַשען? — פֿראַגע, קליינער זענען דערין עטליכע סיבות.

ערשטענס, האָט דאָ געמוזט ווירקען די קראַפֿט פֿון מאַסען־סוגעסטיע און היפּנאָז. בורצעוו איז געקומען קיין קראַקאָ אַלס בעריהמט־בעוואָרענער בעצווינגער פֿון שפּיאָנען און פּראָוואָקאַטאָרען, און ס׳איז לייכט געווען אָנצונעהמען, אַז באַקאַי, אַ דאַנק וועלכענס רעוועלאַציעס ס׳איז בורצעוו׳ן געלונגען צו דעמאַסקירען אַ גאַנצע רייהע פּראָוואָקאַטאָרען (סטאַראָדוואָרסקי, קענשינסקי און דער עיקר אַזעוו) וועט אויך אין דעם ענין בזשאָזאָווסקי זאָגען דעם אמת, וועלכען ער האָט געמוזט ווייסען אַלס געוועזענער מיטאַרבייטער פֿון דער וואַרשאַווער אָכראַנע. ווייטער האָט דאָ אַ געוויסע ראָלע געשפּילט די זאָרג פֿאַר׳ן פּרעסטיזש פֿון דער פּאַרטיי. די פּאַרטיי האָט זיך געהאַט צופֿיל אָנגעזשירט, פֿאַר־טענטלעכענדיג בזשאָזאָווסקי׳ס נאָמען אין דער רשימה פֿון די פּראָוואָקאַטאָרען איידער די זאַך איז נעמליך אויסגעפֿאָרשט געוואָרען. ווען ס׳האָט זיך דערנאָך אַרויסגעוויזען, אַז די בעווייזען געגען בזשאָזאָווסקי׳ן זענען אומזיכערע, האָט מען בעפֿרובט דעם אורטייל אָפּשלעפּען, מיט רעכט פֿאַרויסזעהענדיג, אַז בזשאָזאָווסקי, וועלכער איז שוין פֿון לאַנג געווען קראַנק, וועט דערוויילע שטאַרבען און דער ענין וועט אויף אַ צייט ווערען געבענטשט־אַנדלאָז.

אויף די שפּורען פֿון אזעוו׳ן.

באַקאַי איז געווען אָנגעשטעלט אין דער וואַרשאַווער אָפּ־טיילונג פֿון דער אָכראַנע; ער איז דעריבער געווען אַ קורס פֿון איהר טעטיגקייט און געוואוסט אויך גוט ווער עס געהערט דאָרט צו די אַזוי גערופֿענע „געהיימע מיטאַרבייטער“, ד. ה. צו די פּראָוואָקאַטאָרען. קיין גענויע אָנגעוויזונגען וועגען פּראָ־וואָקאַטאָרען אין די רייהען פֿון די רוסישע רעוואָלוציאָנערע אָר־גאַניזאַציעס האָט, ווי בורצעוו דערצעהלט, באַקאַי איהם ניט געגעבען. דערפֿאַר האָט ער איהם געמאַכט פֿיל אונדירעקטע אָנווייזונגען, וועלכע האָבען איהם פֿערלייכטערט צו פֿיהרען די אויספֿאָרשונגען געגען די פּראָוואָקאַטאָרען אין די רוסישע פּאַרטייען.

באַקאַי האָט צווישען צעהויפּט, אַז אין דער עס־ערישער פּאַרטיי איז דאָ זעהר אַ וויכטיגער פּראָוואָקאַטאָר, אַז דאָס איז איינער פֿון די אָנגעזעהענסטע מיטגלידער פֿון דער פּאַרטיי, אַז ער פֿלעגט פֿערטרעטען די פּאַרטיי אויף צוזאַמענקונפֿטען, צווי־שען די אָכראַניקעס איז דער פּראָוואָקאַטאָר געווען בעקאַנט אונ־טער׳ן נאָמען ראַסקין. אינפֿאָרמירענדיג זיך איבערהויפּט וועגען דעם דאָזיגען ראַסקין׳ען, האָט בורצעוו בעקומען אונגעפֿעהר די זעלבע אינפֿאָרמאַציעס, וועלכע ט׳האָט, אַרבייטענדיג פּאַראַלעל, דערהאַלטען אויך די קאָנספּיראַטיווע קאָמיסיע פֿון דעלעוואָסקי׳ן אין פּאַריז, דהיינו, אַז דאָס איז איינער פֿון די וויכטיגסטע מיט־אַרבייטער פֿון דער אָכראַנע, אַז ער בעקומט אַ גרויס געהאַלט פֿאַר זיין אַרבייט, אַז באַט ער רייזט אַרום וועגען די ענינים פֿון דער פּאַרטיי און גלייכצייטיג פֿון דער אָכראַנע, פֿאָהרט איהם נאָך אַ גאַנצע סוויטע געהיימ־אַגענטען, וואָס היטען איהם אָפּ פֿאַר אַנ׳עווענטועלען דורכפֿאַל ביי די אָרטיגע פּאָליציי־אָרגאַנען.

(פֿאָרטזעצונג קומט)

LEKARZ-DENTYSTA — צאָהן־אַרצט
M. KARABANOW
וואַסכאָדניאַ 31 (אין הויף) טעלעפֿאָן 59-09
היילט, פּלאָמבירט ציהט צייהן גאַנץ אָהן שמערצען, קינסטליכע צייהן אָהנע גומען און רעפּעראַטורען ווערען שנעל און ביליג אויסגעפֿיהרט.
נעהמט אָן פֿון 9 פֿריה ביז 8 אין אָווענד. 1195
לעטשניצע פּרייזען. בעראַטונג אומזאָנסט.

טליתים־פֿאַבריק
אויסערגעוועהנליך גרויסע אויסוואַהל פֿון וואָלענע, האַלב־וואָלענע און זיידענע טליתים נאָך מוסטער, ווי אויך טליתים־קטנים הגרט און דעמיגע מיט אויספּוצונג, אויך גאַרטלען, שפּאַניעס און ציצית
צו בעקומען ביליגער ווי איבעראַל
ביי א. ה. צישינאָווסקי, קאַמיענאַ 1.
אין צווייטען הויזער פֿאַרטער. קומט און איבערצייגט אייך! 298
בעמערקונג: ס׳ווערען אויך אָנגענומען אַלטע טליתים צו וואַשען.

שפּאָרט געלד!
פֿון אַלטע בינדעס און קראַוואַטען ווערט איבער־געמאַכט אויף נייע שלייפֿלעך און קראַוואַטען, ווי אויך פֿערשידענע בינדעס צו ווענדען, און אויך פֿון נייע שטאָפֿען צו ביליגע פּרייזען. ביי
הערשקאָוויטש, וואָלבאָרסקאַ 31.

קאָסמעטיש־מעדיצינישער קאַבינעט
Dr. med. P. MARKOWICZ
פּיעטריקאָווער 124
נעמט אָן פֿון 3 ביז 7, זונטאָג און אַנד. הגאות — פֿון 11 ביז 2
הויט־ און האָר־קראַנקהייטען היילונג בעזיכטס־פֿעהלער, מאַסאַזש, עלעקטראָטעראַפּיע. 312

Dr. med.
Różaner
צוריקגעקעהרט.
ספּעציאַל־אַרצט פֿאַר וועענערישע און הויט־קראַנקהייטען.
— בעהאַנדלונג —
מיט קינסטליכע בערג־זאָנגע,
נעמט אָן פֿון 8—10 פֿריה און פֿון 5 — 8 אָווענד
נאַרוטאָוויטש 9 1. שטאָק
טעלעפֿאָן 28-98.

Dr. med.
STUPEL
Szkolna 12
ספּעציאַליסט פֿאַר הויט, האָר און וועענערישע קראַנקהייטען, פּענער־שוועכע, רענטגען־שטראַהלען און קוואַרץ־ליכט, עלעקטראָ־טעראַפּיע.
נעמט אָן פֿון 6—9 אין אָוענד, פֿרויען — 12 ביז 3 נאָכמ. 873

Dr. med.
A. MAZUR
נאַרוטאָוויטש (דזשעלנאַ) 44
טעלעפֿאָן 22-44.
אויערען און האַלז קראַנקהייטען שטימע און שפּראַך־פֿעהלערן (שטאַמלען א.אז.וו.) נעמט אָן פֿון 12—2 און פֿון 6³⁰—8 אָוו.

· Dr. ADAM
GROSGLIK
Al. Kościuszki 27, tel. 51-78
הויט און וועענערישע קראַנקה. רענטגען און ליכטטעראַפּיע אַזאַוו. נעמט אָן פֿון 4—7 אין אָווענד.

Dr. med.
H. Lajchter
קאָנסטאַנטינער 9.
רוג זאַכאָדניע טעל. 49-66
צאָהן־כירורג
ספּעצ. פֿון כירורגישע קראַנקהייטען ווי: שטשעקעס, גומען, רושאַנסעס, צאָהן־קיסטעס א.ז.וו. נעמט אָן פֿון 1½—5 און פֿון 8—9 אָוו. זונטאָג 11—2.

ביליג און גוט!
ספּאָרט־וואַגען	58.— זל
קינדער־בעט מיט ניקל און שאַטק. מאַטראַץ	65.— „
פֿעלד־בעט מיט וועגטלעך ווייס אָדער ברוין	15.— „

פֿאָדערט איבעראַל!
פֿון דער פֿירמע פֿעלד־בעטען פֿון דער פֿירמע
„PALMA-PATENT“
לאָדז, פּולנאַצנאַ 24, טעל. 31-85.
הורט. פֿאַר רעעלקייט גאַראַנטירט. דעטייל.

מעבעל
שלאָף־צימער, עס־צימער, ביוראָ־איינריכטונג, קיכען־מעבעל
אַלעס אייגענע אויסאַרבייטונג!
קאָנקורענץ־פּרייזען! צו בעקומען ביי די בעסטע בעדינגונגען!
פֿלאַכעוויטש און רעכט, פּעטריקאָווער 145 (אין הויף).

מאַלי פּיקאָ, פּאַליא נעגרי, ראַמאָן נאַוואַראַ
האָבען זייער ערפֿאָלג צו פֿערדאַנקען זייער שעהנהייט!
חילסטו אויך זיין שעהן ???
— זאָ קויף איין דיין קאָסמעטיק, ווי: פּודער, זייף, קעלנישע בלומען־וואַסערן, פּערפֿומען, פֿערשידענע קרעמען אינ־ און אויסלענדישע צו די שאַרפֿסטע קאָנקורענץ־פּרייזען נור ביי דער רעעלסטער און סאָלידסטער פּערפֿומעריע פֿון
J. DRUKIER
11 ZAWADZKA 11
פֿאַר ענגראָסיסטען — גרעסערע ראַבאַט!
בעמ.: דאָס בעזוכען מיין געשעפֿט איז אָהן קויפֿצוואַנג.

Dr. med.
W. Eychner
פֿרויען־קראַנקהייטען און אַקושעריע
זגעזשער 11 טעל. 34-72.
נעמט אָן אין דער לעטשניצע פּעטריקאָווער 294 פֿון 12—2 מיטאָג און דער היים פֿון 5-8 אָוו.

Dr. med.
L. Pikielny
ספּעציאַל־אַרצט פֿאַר נירען, בלאָזען און האַרן־קראַנקהייטען
Nawrot 8,
telefon 19-90.
עמפּפֿאַנגט פֿון 4—7 אָוו. 595

Dr. med.
BRAUN
פּאָלודניאָוואַ 28
טעלעפֿאָן 40-26
ספּעציאַל־אַרצט פֿאַר הויט און וועענערישע קראַנקהייטען און מענער־שוואַכע.
בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ־ליכט (האָר־אויספֿאַל)
נעמט אָן פֿון 9—12 פֿריה און פֿון 5 — 8 אָוועגד

Miejski Kinematograf Oświatowy
Wodny Rynek.
היינט און פֿאָלגענדע טעג!
פֿאַר דערוואַקסענע און יוגענד!
„דער גנב פֿון באַגדאַד“
(Złodziej z Bagdadu)
מיט DOUGLAS FAIRBANKS אין דער הויפּטראָלע

לעטשניצע פֿון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
בזשעזשינער 11, טעל. 37-63
אָפֿען פֿון 9 פֿריה ביז 7 אָוונד

ד״ר וואָליגאָוסקי	נאַז, האַלז, אויערן־קר.	3—4
ד״ר העשענער	קינדער־קראַנקהייטען	12—9½, 5—4
ד״ר שיפּמאַן	אונערלוכע קראַנקה.	1—11
ד״ר לוביטש	הויט־און געשלעכט קר.	2—12
ד״ר שמירגעלד	געדערעם און מאַגען קר.	3—1
ד״ר גאָלדבלאַט	אויגען־קראַנקהייטען	2—12.30
ד״ר עליאַסבערג	כראָנישע קראַנקה.	— 1
ד״ר בערנאַ	פֿרויען און געבורטס־הילף	4—5

מעגען־סאָנדירונג, שפּר רענטגען־דורכלייכטונג, שטעלען א. ז. וו. קוואַרץ־לעמפּען, קינסטליכע בערג־זון־בעשטראַהלונג, אָפּע־ראַציעס, מאַסאַזשען, עלעקטריזאַציע, אָפּעראַציעס. אויך בעהאַנדלונג — דיזינפֿעקציע אין שטוב. — אין לאַבאָראַטאָריע ווערען געמאַכט אַלע אַנאַליזען, ווי הארן, מאָגענזאַפֿט און בלוט. 2120
אימפּפֿונגען געגען שקאַרלאַטין.
בײַ דער לעטשניצע איז געעפֿענט געוואָרען אַ
דענטיסטישער קאַבינעט
עס נעהמען אָן:

ד״ר זילבערשטיין	צאָהן־אַרצט	10—2 נ״מ.
ד״ר לאַזשינסקאַ סטאַראָפּאָלסקאַ	צאָהן־אַרצט	3—7

קינסטליכע צייהן, קראָנען, פּלאָמבען א. ז. וו.
די לעטשניצע איז אויך טעטיג זונטאָג.

שוינט אייער געלד!

און קויפֿט
שירמס און שטעקענס
נור אין דער שירם־ווערקשטעל פֿון
ס. פֿינענבוים,
נאַרוטאָוויטש 19 (דזשעלנאַ)
ווייל איהר קענט דאָרט קויפֿען מיט
25% ביליגער ווי איבעראַל. בעסטע אויספֿיהרונג.
בעמ.: ס׳ווערט אָנגענומען אַלע רעפּעראַטורען ווי אויך איבערציהען.

רעטשניצע
ין דאקטוירים ספעציאליסטען
און ערצטליך-דענטיסטישער קאבינעט
זשערסקא 17, טעל. 16-33.

ד"ר ראפאפארט	נעז, האלז, אויערן קר.	11-2 ,16-2 6½-½
ד"ר רחשאנער	הויט-און געשלעכטס-קר.	11-10 2-1
ד"ר גאלדשטיין-פאלאק	אויגען-קראנקהייטען	2-1
ד"ר יוסטמאן	נערווען-קראנקהייטען	2-12
ד"ר ראזענצוויינ	קינדער-קראנקהייטען	12-10
ד"ר פאפירני	פרויען-און געבורט-הילף	1-11½, 6-5
ד"ר קאנטאר	כירורגישע-קראנקהייטען	5 4
ד"ר וויינבערג	אינערע הארץ לונגען-קר.	1-11, 7-5½
ד"ר סטופעל	רענטגען	12-10 6-4
א. גראדזענטשיק	צאהן-ארצט	7-3
נ. ראזען	צאהן-ארצט	2-9

צאהן-פלאמבירונג, פראטעזן, קארקען, מאסטעס, א.א.וו.
ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען
רענטגען-אינסטיטוט
היילונג פון הויט-קראנקהייטען פון קאפ (פארך) מיט רענטגענשטראהלען, מיט בעשטראהלונג און דורכלייכטונג, קווארץ-לאמפע, דיאטערמיע, לעקטריזאציע, אלע מעגליכע אנאליזען. א קורס פאר שוואמלער.
אנמעלדונגען נעמט שטענדיג (שקארלאטין) פון 4—5 נאכט.
די לעטשניצע איז אויך אפען חנמאז
חידים אין דער שטאט.

רעטשניצע
פעטריקאווער 62, טעל. 31-53.

ד"ר ס. גוטענטאג
" ל. פאמיליער
ד"ר ב. ראבינזאהן
" מ. וואלפסאן
" א. טענענבוים
ד"ר י. שרייבער
" פאכשאווסקי
ד"ר ד. אלטערמאן
" מ. פעלדמאן
פ-ין ד"ר זעלקאוויטש-קלאטשקא
" " נוסטאווא זאנד טענענבוים
ד"ר מ. מאשלאנקא
ד"ר פ. ברוין
" י. פאלקאווישיק
ד"ר י. סטופאי
" ס. האלענדערסקא
ד"ר מ. קלאטשקא
" באל. קאן
ד"ר לערנער
צאהן-ארצט ס. שוועס
מ. רעזניקאווא
" ב. משורנאווסקא
" נ. קאצענבאגען

קאפ-ווייטאג און ערשעפונג,
ווי אויך מאגען-פערדארבונג, לעבער-קראנקהייטען, נירען, גאל-שטיינער, רעומאטיזם, ארטרעטיזם, העמארידען-חעתמאָנען קומען פון פאר צוליב דער שלעכטער שטאף-וועקסלונג און פערוואונדינונג פון בלוט און מענשליכע ארגאניזם.
ZIOŁA Z GÓR HARCU D-ra LAUERA
ווירקען צו א גוטער שטאף-ענדערונג, ערוועקען צו פערדייען, רייניגען דאס בלוט און אלערגיע מאכען נעווינד דעם מאגען און ברענגען צו א רעגולערע פונקציע פון דער לעבער און נירען, זאווי בעזייטיגען שטיראנג, און
ZIOŁA Z GÓR HARCU D-ra LAUERA
בעזייטיגען פון ארגאניזם די נישט פערדייטע רעשטלעך, ווי אויך בעקעמפען דאס שאפען זיך פון פערזעצונגען, וואס איז גורם צו רעומאטיזם און אטרעטיזם.
ZIOŁA Z GÓR HARCU D-ra LAUERA
בעזייטיגען און פערהיטען דאס שאפען זיך פון גאל-שטיינער און פערמילדערן די העמארויד-שמערצען.
די פרייזען א האלב שאכטעל 1.50 זל.
" א דאפעלטע שאכטעל 2.50 זל.
צו בעקומען אין אלע אפטייקען און אפטעק-סקלאדעס. 1256

פודער און זייף
פאר
קינדער
BÉBÉ SZOFMANA BÉBÉ
אנערקענט פאר די בעסטע
פודער הייט אלע קינדער הויט - צוריטצונגען. זייף פון דעם אין רעם „בעבע" בענוצט מען נור דאמאלסט ווען די ווירקזאמקייט פון פודער איז נישט גענוגענד.

לונגען-
קראנקהייטען!
רעקאמענדירט דורך די ה"ה דאקטוירים
Balsam Thlocolan Aqe
ביי טובאטעס, בראנכיט, הוסט פערלייכטערט ביי ערגמא, פערשטארקט דעם ארגאניזם און דעם זעלבסטגעפיהל פון קראנקען, פערגרעסערט די וואג פון קערפער
„Balsám Thlocolán Aqe" פערקויפען אפטייקען.
פערלאנגט נור אין אריגינעלער פאקונג פון דער אפטייק 1462
A.Gąsecki w Warszawie, ul. Leszno 41

8 טונג ה"ה פריזערס!
צום אצפארשטעהענדען יום-טוב עמפעהל איך מיך מיט א גרויסען אויסוואהל פון פערשידענע וואסערן לויט פאלגענדע פרייזען.
העלניש-און בלומען-וואסער 3.80 זל. א קילא
הענשעמאל -.3 זל. א קילא.
ראזיר פראשען 6.25 א קילא.
ברילאנטינע 3.80 זל.
ווי אויך אלערליי פריזער ארטיקלען צו ביליגע פרייזען
נור ביי י. דרוקער, זאחאוזקא 11

איך קויף און ערקויף מעבעל
רזווגנעס, פעלצען, ניי מאשינען, גארדעראבען, סאמאווארן א. ז. וו. און צאהל די העכסטע פרייזען
א. ווייצמאן נאראמאוויטש 19
(רזעלנא)
אין מעבעל-געוועלב, (ארזוואט-וואוינונג שענקעוויטש 29)
ביי מיר איז שטענדיג דא פערש. גענוצטע מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען. 1333

עלטערן!
פאר 3 זלאטים א וואך ווערט געלערנט מיט קינדער וואס לערנען אין פאלקס-שולען: חומש, רש"י נ"ך, משניות, גמרא, יהדות, היסטאריע, רעדען און שרייבען העברעאיש און יודישע בריף ועלבסט צוזאמענשטעלען, דורכ'ן בעוואוסטען ארטאדאקסישען העברעאישען לעהרער י. ד. ראזענפעלד, פלאץ וואלנאשטשי 6 קווער אפ. רעכטס 2 שט.
נעם.: פאר'ן אויך אנגענומען אנפענגער פון 5 יאהר אן.
א שטרענג רעליגיעזע ערציהונג! ערפאלג גאראנטירט!

Dr. med. I. WAJNBERG
Cegielniana 47, tel. 26-02
אינערליכע קראנקהייטען, ספעצ. פאר לונגען- און הארץ-קראנקהייטען, בעשטראלונגען מיט קינסטליכע בערג-זון.
נעמט אן פון 3 ביז 5 אבענט.—

Dr. med. H. LUBICZ
צעגעלניאנא 48, טעל. 41-52
ספעציאליסט פאר הויט, מענערישע און בקיטנער-שווכע קראנקהייטען. 839
אין צוריקגעקעהרט.
אפלגנג מיט קווארץ-לאמפען (האזי-אויסגאל)
נעמט אן פון 8—10 און פון 5—8 אבענד

לעטשניצע (פאר קוסטענדע קראנקע)
פון דאקטוירים ספעציאליסטען און ערצטליך דענטיסטישער קאבינעט
„SALUS"
גלובנא 41 טעל. 46-85.
איז אפען טעגליך פון 9 פריה ביז 8 אבענד, זונטאג - פון 9 פריה ביז 9 נאכט

ד"ר ז. ראקאווסקי	אויערן-האלז און נאז-קראנקהייטען	פון 1 - 12
ד"ר לאנדקאף	אינערליכע קראנקהייטען	פון 1 - 2 און פון 5 - 7
ד"ר דינענזאהן	קינדער-קראנקהייטען	פון 11-12 און 4.30-6
ד"ר וויים	כירורגישע קראנקהייטען	פון 1 - 2 און פון 6.30-7.30
" שמערלאווסקי	פרויען-קראנקהייטען אין אקושעריע	2.30 - 3.30, 5.30-6.30 זונטאג פון 12-1
" זילבערשטראם	ווענערישע און געשלעכטס-קראנקה.	פון 11.30-1 און 7-8
ד"ר גאלדבערג	אויגען קראנקהייטען	פון 10.30-12.30
ד"ר גאלדרינג	אינערליכע קראנקהייטען	פון 11-12 און פון 3-5
צאהן-ארצט פרוי לאנדקאף " סט. נעלבערג	צאהן-און מויל קראנקהייטען	9.30-12 און פון 4-7 12-2 און פון 7-8

אפאראטן, אפעראציעס, איינשפריצונגען, פאקען-שטעלען. אלערליי אנאליזען, (ווי אורין, פלעגמא, בלוט א.ז.וו) דורכלייכטונגען און רענטגען אויפנאהמען. קורס פאר שוואמלער. נעבורטס-הילף בעראטונגען פאר מוטערס. קינסליכע ציין, קראנאס, גאלדענע בריקען, פלאמבן א. א. וו. ספעצ. קורסען פאר שוואמלער. חיזיטען אין שטאדט.
שוץ-אימפונגען נעגען שכארלאטין. 314

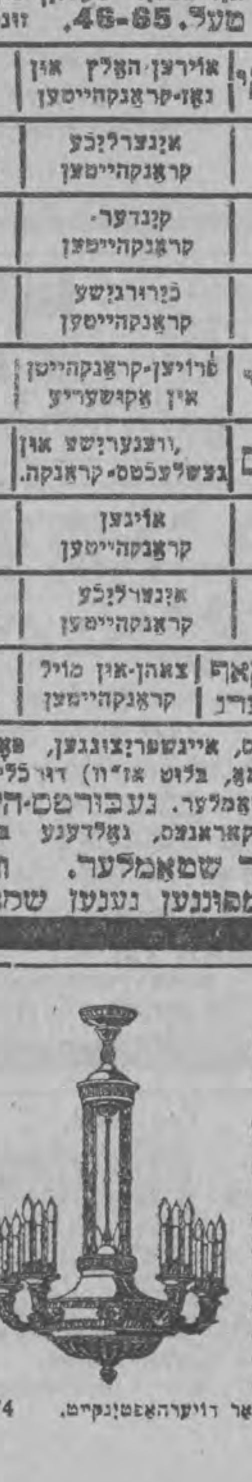

פאבריק פון
זשירענדאלען
ווי אויך גאלוואנישע
בראנזיר-אנשטאלט
מ. לידער, לארי
צעגעלניאנא 33, טעל. 53-41
נעהמט אן אלערליי געגענשטענדע צו איבערגילדען, פערזילבערן, ניקלען, בראנזירען און אקסידירען. עס ווערען אויסגעפיהרט אלע ליי מעפעראטגרען פון פערשידענע מעטאלען און זילבערנע געגענשטענדע. פינקטליכע אויספיהרונג.
גוט און ביליג מיט א גאראנטיע פאר דויערהאפטקייט. 574

פערקויפט נישט אייערע דיזאנעס
44 מעבעל 44
פעלצען, ניי-מאשינען סאמאווארען א. א. וו. בעפאר איהר איבערציינט אייך נישט בי די פירמע.
44 Ch. ŁAZNIK 44
נאלעווקי (דזונא)
בעמערקונג: ביי מיר איז שטענדיג אויף לאגער פערשידען
מעבעל, שיין גוט! און ביליג!

והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת?
פארוואס לויפט יעדער אין ביורא פיעטריקאווער 17?
ואמרת אליו, זאלסטו איהם זאגען
— אז אין דעם ביורא —
17 פעטריקאווער 17
2-טען הויף, פארטער, דורכגאנג זאבאדניא 52, ווערט ס'ווערט ערלעדיגט און געשריבען אלערליי ביטעס לויט'ן אפטייקן. קלאזועלעס, זאבעזפיטשעטשעניעס אויף אלע שטעדט אין פוילען, אפעלאציעס, אפאזיציעס, אדוואלאניעס, רעקורסען, וועגען פעטער אין קאמיסאריאט-רושאנדו, ביטעס וועגען דירה און וואוינונג ראזיעמטשע און אין אלע פאליציי-בעצירקען, שותפות-אקטען, סטאטוטען, אקטען אינטערציזיעס, אקטען דאראווניעס, קארנע ספראוועס, ווי אויך איבערזעצונגען אין אלע שפראכען.
רעכט-קאנסולענט י. מאנעלא, פעטריקאווער 17, זאבאדניא 52
שנעל, רעעל און ביליג!

די מאדערנסטע
לאמפען

פאר שפייז-צימערן און קאבינעטען
קויפט זיך אמבעסטען צו פאבריקס-פרייזען נור ביי ש. פ. שמארעוויטש
פאלודניאווא 8.
בעמערקונג: עס ווערען אויך אנגענומען אלערליי איבערארבייטונג פון גאז אויף עלעקטריע, אויך רעפעראטור. 1323

דאנטיסט און צאהנטעכניק
י. ביטענסקי
5 קאנסטאנטינער 5
נעהמט אן אלע טאג פון 9 פריה ביז 8 אווענד.
פרייזען ביליגע! רעפאראטור אויף ארט

LEKARZ-DENTYSTA צאהן-ארצט
St. GELBERG
זאבאדניא 15, טעל. 31-08
היילט גאנץ פערנאכלעסיגטע ציינער און מויל-קראנקהייטען, צאהן-ציהונג אהן שמערצען, היילט מיט רענטגען-בעשטראהלונג, ספעציעלער לאבאראטאריום פון קינסטליכע ציין. נעהמט אן פון 9—12 פראנצויזיש און פון 3—7 א ווינגער טארעף. ביליגע פרייזען. 1961

דאָס לאָדזשער לעבען

נײַער פאָלקסבלאַט
.6 מאַי 1927.

6 פרײַטאָג ד אייר תרפ"ז	מאַי זון-אויפגאַנג 4.10 זון-אונטערגאַנג 6.58 לענג פון טאָג 13, 12 ליכטצינדען 6 53

פּאָבאָר.

יאָהרגאַנג 1905.

אין דער קאָמיסיע נומער 1 (טראַוגוטאַ 10) דאַרפען זיך שטעלען:

היינט, דעם 6. מאַי, די, וואָס האָבען אָדראָטשעניעס לויט'ן אַרטיקעל 35 און קאַרטען פון נומער 501 – 1,000.

מאָרגען, דעם 7. מאַי פון נומער 1,501 – 2,000.

אין דער קאָמיסיע נומער 2

(זשאַקאָנטנאַ 82).

יאָהרגאַנג 1904.

היינט דעם 6 טען מאַי – פון גאַנץ לאָדז, וואָס האָבען אָדראָטשעניע-קאַרטעס לויט'ן אַרטיקעל 57.

יאָהרגאַנג 1903.

מאָרגען, דעם 7 טען מאַי, די וואָס האָבען אָדראָטשעניעס לויט'ן אַרטיקעל 57.

קיין טערמינליכע אויפפאָדערונגען וועלען נישט געשיקט ווערען. די קאָמיסיעס הויבען אָן זייער טעטיגקייט פונקט 8 אַ זייגער אין דער פריה.

ביטעס וועגען אָדראָטשעניעס דאַרפען אַרייַנגעטראָגען ווערען אין רעגירונגס-קאָמיסאַריאַט צוזאַמען מיט די דאָקומענטען, וועלכע שטעלען פעסט דאָס רעכט צו בעניסען פון אָדראָטשעניעס, שפּעטסטענס אַ טאָג פאַר'ן טערמין, ווי מ'דאַרף זיך שטעלען צו דער פּאָבאָר-קאָמיסיע.

ביטעס וועגען אָנערקענען אַנדערהאַלבען יאָהריגע דינסט-צייט דאַרפען אַרייַנגעטראָגען אין רעגירונגס-קאָמיסאַריאַט די דאָזיגע פּאָבאָראָווע, וועלכע בעזיצען נישט קיין רעכט אויף ווייטערדיגע אָדראָטשעניעס, אָדער ווילען היי-יאָהר נישט בעניסען פון אָפּלעגען דאָס מיליטער-דינסט.

פון ד-ר סטאַראָסטווע.

דאַרפען זיך היינט שטעלען אין פּ. ק. או. - פּאָוויאַט (פּעטריקאָווער 187) די יונגע-לייט פון אַלע יאָהר-גענג, וואָס דאַרפען זיך היי יאָהר צושטעלען און וואָס וואוינען אין זגערזש, וואָס זייערע נעמען הויבען זיך אָן פון K ביז P.

מאָרגען, דעם 8. מאַי פון R ביז Z.

פּערזענליך

נישט דורך ביטעס.

(מ) צוליב דעם, וואָס פיל פּערזאָנען, וועלכע ווילען ערלעדיגען געוויסע ענינים אין'ם אַמט פאַר טאַקסירער אויפזיכט (מאָניושקי 10) וועגען שטיצען זקנים-הויז, שפּיטאָלען, א. ד. גל. ווענדען זיך מיט ביטעס אין דעם דער-מאָנטען אַמט, – ווערט אויפמערקזאַם געמאַכט, אַז מ'דאַרף זיך נישט ווענדען מיט קיין ביטעס, נאָר פּערזענליך דורכ'ן קאָנטראָל-ביוראָ.

פּערגרעסערט

די צאָהל פינאַנץ-אַמטען און שאַץ-קאָמיסיעס.

(ס) לויט אַ צירקולאַר פון פינאַנץ-מיניסטעריום, וועלען קיגבטיגען חודש אין לאָדז געעפענט ווערען נאָך 6 פינאַנץ-אַמטען.

ס'וועט אויך פּערגרעסערט ווערען די צאָהל שאַצונגס-קאָמיסיעס.

פּערזאַמלונגען

פון אַגענטען - אַנגעשטעלטע.

זונטאָג, דעם 8. ה. ח קומט פאָר אין זאַל פון קאָמי-פעראיין (אַל. קאָשטשושקי 21) אַ פּערזאַמלונג פון אַגענטען-אַנגעשטעלטע אין דער קאָלאָניאַל-בראַנזשע.

ס'איז שוין לאַנג צייט געווען!

יודען זאָלען בעקומען פּאָסטענס אין דער טראַמוואַי-דירעקציע. – אַרבייט פאַר אַרבייטסלאָזע אינזשיניערען יודען.

(–) ווי מיר דערוויסען זיך, האָט די לאָדזשער טראַמוואַי געזעלשאַפט דערהאַלטען פון פערקעהר-דעפּאַרטאַמענט בײַם בויען מיניסטעריום אַ צירקולאַר, אין וועלכען ס'ווערט פאָרגעלעגט, אין פאַל, ווען ס'וועלען וואַקירען פּרייַז פּאָסטענס אויף די טראַמוואַיען, זאָלען אויך צוגענומען ווערען יודען.

אגב איז כדאַי צו בעמערקען, אַז אין הסכם מיט דעם דאָזיגען צירקולאַר, זענען אין וואַרשע שוין צוגענומען געוואָרען איינזיגע יודען אַלס מאָטאָר-פיהרער אויף די טראַמוואַיען. דאָס איז דער ערשטער פאַל, זייט אין וואַרשע קורסירען טראַמוואַיען.

צי די לאָדזשער טראַמוואַי-געזעלשאַפט האָט פאָלגען דעם דאָזיגען צירקולאַר – וועלען מיר זעהען.

*

נעכטען האָט אויך די לאָדזשער יודישע קהלה דערהאַלטען אַ בריף פון'ם אַלפּוילישען אינזשיניערען-פעראיין, וועלכער בעט, אין צוזאַמענהאַנג מיט דער אונטערגענומענער אַקציע וועגען שאַפען אַרבייט פאַר די אַרבייטסלאָזע יודישע אינזשיניערען, – צוצושיקען קיין וואַרשע אַ ליסטע פון די יודישע אינזשיניערען אין לאָדז, וועלכע נויטיגען זיך אין אַרבייט.

צוליב דעם, וואָס אין לאָדז איז נישטאָ קיין אינזשיניערען-פעראיין, בעט די קהלה אַלע פעראינטערעסירטע אינזשיניערען זיך צו ווענדען אין קאַנצעלאַריע.

די פּליטה פון „ברידער פונסקי".

ענערגישע אַקציע פון לאָדזער סוחרים האָט געהאַט אַ גענויסע פּעולה.

(ס) ווי בעוואוסט, האָט מיט אַ קורצער צייט צוריק די ווילנער פירמע „ברידער פונסקי" אויפגעהערט צאָהלען איהרע התחייבות'ן.

די הויפּט - געליטענע זענען געווען לאָדזער סוחרים און די סומע, וועלכע די פירמע פונסקי איז שולדיג אין לאָדז דערגרייכט 120 טויזענד זלאָטעס.

אַ דאַנק דער ענערגישער אַקציע פון די לאָדזער געליטענע סוחרים, וועלכע האָבען אָנגענומען שנעלע מיטלען, איז די איבערגעבליבענע סחורה אין די לאַגערן פון דער פּליטה-פירמע פערזיגעלט געוואָרען דורכ'ן ווילנער אויספאָרשונגס-אַמט.

די דעלעגאַטען פון די לאָדזער סוחרים האָבען לעצטענס געפיהרט אונטערהאַנדלונגען מיט דעם ווילנער סוחר בייקאָווימש, דער שווער פון דעם ענט-לאָפענעם פונסקי.

ביז איצט האָט מען אָבער נאָך קיין שום קאָנקרעטעס נישט דערגרייכט.

די געזעלשאַפטליכע אַרבייט אין גייער'ס ראַיאָן.

דאָס בויען פון אַ תלמוד-תורה און האַנדווערקער-שולע.

וועגען בנין פון בויען אַ שוהל און תלמוד תורה אין גייערס ראַיאָן ווערען מיר נאָך געוואויער פאָלגענדעס:

די איניציאַטיוו צו בויען אַ בנין אויף אַ תלמוד תורה און אַ האַנדווערקער-שול אין גייער'ס ראַיאָן און אומגעגענד האָט פּרנס ה' מאיר פּלאָצקער נאָך מיט 3 יאָהר צוריק פאָרגענומען, און דאָס האָט נישט קיין שום שייכות מיט דעם בית הכנסת „באר מרים". די אויפגאַבע איז דאַמאָלס געווען אַ שווערע, קיינער האָט נישט געגלויבט, אַז די זאַך וועט זיין אויספיהרבאַר, ווייל ס'איז געווען בעוואוסט, אַז דער בוי וועט מוזען קאָסטען צירקאַ 160 טויזענד זלאָטעס. נישט קוקענדיג דערויף, וואָס דער בעפעלקערונג איז גוט בעקאַנט די ענערגיע פון מאיר פּלאָצקער און וואָס ער האָט אויך מיט דער הילף פון די איינוואוינער פון דעם ראַיאָן געשאַפען זייט 20 יאָהר אַ גמילות חסדים קאַסע, ליי-און שפּאַר קאַסע, וואָס עס האָט געוואָלט פערוואַנדעלט ווערען אין אַ געגענזייטיגע קרעדיט-געזעלשאַפט, קולטורעלע אַנשטאַלטען „עזרת החולים" א. אַז. וו. האָט מען בעצווייפעלט אין דער אונטערנעהמונג.

אַ דאַנק דער הילף מצד אַלע קצבים פון גייער'ס ראַיאָן און אויך אַ טייל שטעטישע קצבים, וועלכע האָבען זיך זיינערצייט פער-פליכטעט צו צאָהלען 30 גראָשען פון יעדער בהמה, וואָס זיי שחט'ען, ביז דער בנין פון דער תלמוד תורה און פון האַנדווערקער-שול וועט נישט זיין פולשטענדיג אויסגעפערטיגט האָט פּרנס ה' פּלאָצקער בעקענט דעם בוי אָנהויבען.

ביז יעצט האָט פּרנס פּלאָצקער פיל געזאַמעלט ביי דער בעפעלקערונג פון גייערס ראַיאָן אויך אין גאַנץ לאָדז און איצט ברויך יעדער איינציגער יעד ווי-סען צו אינטערשטיצען די אַזוי וויכטיגע אונטערנעהמונג, כדי די געביידע זאָל שנעל ווי מעגליך אויסגעפערטיגט ווערען און זאָל שוין ענדליך זיך געפינען אין רשות פון דער לאָדזשער יודישער בעפעלקערונג און פרימע קינדער און יתומים זאָלען קענען אומזיסט זיך לערנען.

די תלמוד תורה און האַנדווערקער-שול איז געבויט ביים בית הכנסת „באר מרים", וועלכע געהערט צו דער לאָדזער קהלה, וואָס ר' יעקב שמיין האָט שוין אָנגעשריבען. אויך פיל מיה האָט געאָפּפערט די פערוואַלטונג פון דער תלמוד תורה „שומרי הדת" (נ. זאַזשעוווסקאַ 7). צו דעם בוי-קאָמיטעט פון בית הכנסת „באר מרים" געהערען צווישען אַנדערע אויך די ה"ה לאַנדס-בערג, יאַכימעק, מאיר בלעכנער און אַלע אינקאָסענטען.

ביי דער פייערונג, וואָס איז די טעג פאָרגעקומען, זענען אויך געווען אַנוועזענד די דעלעגירטע פון דער יודישער קהלה, די פּרנסים אלי' קרא, י. מ. וואָידיסלאַווסקי און דער סעקרעטאַר פון דער קהלה ה' ב. גאָדעל.

פּרנס פּלאָצקער האָט שוין פאָרגענומען אַלע מיטלען, כדי צו בויען אַ מקוה, און ווי מיר ווערען געוואויר, וועט דאָס אין קורצען פערווירקליכט ווערען.

(X)

באַנדיטען-אָנפאַל אויפ'ן באַלוטער שחט-הויז

צוגערויבט 3 טויזענד זלאָטעס, און געלט געוואָרען – דער קאַסירער געפינט זיך אין אַ פערצווייפעלטען צושטאַנד.

(–) נעכטען 4 אַ זייגער נ. מ. איז די פּאָליציי אַלאַרמירט געוואָרען וועגען אַ רויב-אָנפאַל, וואָס איז געוואָרען אויס געפיהרט אין באַלוטער שחט-הויז אויף לאַגיעווניצקאַ 53.

ווי ס'האָט פעסטגעשטעלט די ערשטע אויספאָרשונג איז דאָרט געשעהן אָט-וואָס:

ווען אין קאַנטאָר פון שעכט-הויז האָט זיך געפונען אייבער אַליין דער קאַסירער טאַדעאוש קאָפּטשינסקי, האָט זיך פּלוצלינג געעפענט די טיר און עס זענען אַריין 2 עלעגאַנט געקליידעטע יונגעליים.

איינער איז געבליבען שטעהן ביי דער טיר און דער אַנדערער האָט זיך געווענדעט צו קאָפּטשינסקי'ן מיט דער ביטע, צו ערלויבען איהם צוגעהן צום טעלעפאָן, ווייל ער דאַרף נויטיג טעלעפאָנירען אין דער קראַנקען-קאַסע.

בעקומענדיג די ערלויבניש צו בענוצען דעם טעלעפאָן, איז דער אומבע-קאַנטער צו צום טרייבעל און אין דערזעלבער צייט האָט זיך דער ערשטער פון דער טיר אַ לאָז געטון צום קאַסירער קאָפּטשינסקי און איהם אַריינ-געשטופּט אַ הויפען זאַמד אין די אויגען. באַלד האָט זיך אויף קאָפּטשינסקי'ן אויך געוואָרפען דער אַנדערער, וועלכער איז געשטאַנען ביים טעלעפאָן, און אַנידערוואַרפענדיג קאָפּטשינסקי'ן אויף דער ערד, האָט ער איהם שטאַרק צוגעדריקט דעם האַלז, אַזוי, אַז ק. איז געפאַלען אין חלשות.

די באַנדיטען זענען גלייך צוגעגאַנגען צו דער אייזערנער קאַסע און פון דאָרט אַרויסגענומען דאָס גאַנצע געלד, וואָס ס'האָט זיך דאָרט געפונען. דאָס איז די באַנדיטען אָנגעקומען גאַנץ לייכט, מחמת אין דער קאַסע האָבען געשטעקט די שליסלען.

צוריבענדיג דאָס געלד זענען די אָנפאַלער רוהיג, דורך קיינעם נישט בעמערקט, אַוועקגעגאַנגען.

ערשט אַנ'ערך אין אַ פערטעל שעה אַרום איז אין קאַנטאָר אָנגעקומען אַ קצב איינצאָהלען פאַר פלייש, און זעהענדיג דעם קאַסירער ליגען אויף דער ערד אין אַ בעוואוסטלאָזען צושטאַנד, האָט ער געמאַכט אַ גוואַלד און אַלאַר-מירט אַלע שכנים.

אויפ'ן אָרט איז באַלד אויך אַרויס-גערופען געוואָרען פּאָליציי און פּאָגאָ-טאָוויע.

קאָפּטשינסקי איז אָבגעפיהרט געוואָרען אין פּאָזנאַנסקי'ס שפּיטאָל, וואו מ'האָט איהם אָנגעהויבען מונטערן.

ביז 9 אַ זייגער אין אָווענד איז ער אָבער נאָך אַלץ נישט געקומען צו זיך, אַזוי, אַז די אויספאָרשונג איז דערווייל בעשווערט.

די פּאָליציי האָט אונטערגענומען אַ ענערגישע אַקציע מיט'ן צוועק צו פאַ-לען אויף די שפּורען פון די באַנדיטען.

ווי עס ווייזט זיך אַרויס, האָבען די באַנדיטען צוגערויבט 3000 זל. מזומן.

DR PRYBULSKI

זאַוואַדזקאַ 1, טעלעפאָן 25-38

דערמאַטישע און האָר - הויט - קראַנקהייטען, געשלעכטס-קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-ליכט (האָר-אויספאַל), רענטגען-שטראַהלען.

נעמט אָן פון 9—1 און פון 4—8 אָוונד.

דאַמען: פון 4—5 נאָכמ.

Dr. med.

EYCHNER Jakób

Aleja 1-go Maja 16, Tel. 11-24

אינערליכע- און קינדער - קראַנקהייטען

נעמט אָן פון 6—7, זונטאָג פון 3—4

PIEGI

i plamy wątrobiane radykalnie usuwa krem i mydło

LESCHNITZER'A

אָריגינעלע פּרעפּאַראַטען פון דער מאָהרען-אַפּטייק ברעסלוי, צו בעקומען אין די אַפּטייקען און סקלאַד-אַפּטעטשנעס, קרעם זל. 3.15 זייף זל. 2.30 וואו ס'איז נישט צו בעקומען, צו ווענדען זיך דירעקט צו

Aptekarz Draucz i S-ka Bielsko

פּער'חתמ'עט

אַ גאַרבעריי.

(מ) דער סאַניטאַר-אַמט ביים מאַגיסטראַט האָט זיך געווענדעט צו דער וואָיעוואָדזטווע מיט אַ פאָרשלאָג צו פערמאַכען די גאַרבעריי אויף זשוראַ-ווי 22, וואָס געהערט צו אהרן גירעג-בערג.

דער סאַניטאַר-אַמט האָט מאָטיווירט דעם פאָרשלאָג דערמיט, וואָס די גאַר-בעריי געפינט זיך אין אַנ'אַנטי-סאַניטאַ-רען צושטאַנד.

די וואָיעוואָדזטווע האָט שוין פער-אָרדנעט צו פער'חתמ'ענען די גאַר-בעריי.

פון פעראייניגטע שקל-קאָמיטעט אין לאָדז.

די היי-יעהריגע שקל-אַקציע האָט אַרויסגערופען אַ שטאַרקע פעראינטערעסירונג אין אונזער שטאָט. אַלע אָרגאַניזירטע ציוניסטען געבען זיך אָב אַ דין וחשבון פון דער וויכטיגקייט פון דער היי-יעהריגע שקל-אַקציע אַלס קאָנגרעס-יאָהר, און בעמיהען זיך וואָס שנעלער און וואָס מעהר שקלים צו פערשפּריי-טען.

ווי בעוואוסט איז דער זאַיצטיגער שקל אַנ'איינהייטליכער פאַר אַלע ציוניסטישע פעדעראַציעס, אַזוי אַז נור נעהמען פּראָפּאָרציאָנעלע וואַהלען פון אַלע שוקלים וועלען דעצידירען ווער ס'דאַרפען זיין די פערטרעטער אויפ'ן קאָנגרעס.

דער קאָנגרעס קומט זיך שוין צונויף דעם חודש אויגוסט אין באַזעל, און העכסטוואַהרשיינליך אין יולי וועלען אין לאַנד פאָרקומען די וואַהלען.

אויף דער לעצטער זיצונג פון שקל-קאָמיטעט איז בעשלאָסען געוואָרען צו פערענדיגען די שקל-אַקציע צווישען די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציעס און גרופּען ביז דעם 10 מאַי. אָנהויבענדיג פון 15. מאַי ווערט אָרגאַניזירט אַ מאַסען-פער-קויף פון שקלים אין אונזער שטאָדט, דורך בעזוכען פון שטוב צו שטוב ווערט יעדער יוד האָבען די מעגליכקייט אויס-צוקויפען אַ שקל און אַזוי-אַ נאָך ווערען אַ פיל בערעכטיגטער מיטגליד אין דער אַלוועלטליכער ציוניסטישער אָרגאַני-זאַציע און אַלס שוקל האָבען וואַהל-רעכט צום איצטיגען ציוניסטישען קאָנ-גרעס.

אין אַלע ענינים פון שקל קאָן מען זיך ווענדען אין סעקרעטאַריאַט פון שקל-קאָמי-טעט (צעגעלניאַנאַ 4) טעגליך פון 9–1 מיטאָג.

פון דער מעבעל-בראַנזשע.

די בעוואוסטע פירמע פון ווינער שמיהל און פערשידענע פייגע מעבעל „וואַיסשעכאָוו", וועלכע עקזיסטירט שוין פון יאָהר 1870, האָט זיך קונה שם געווען ביי יעדען מיט איהרע אַרטיס-טישע מוסטערען און נאָך מעהר מיט דער דויערהאַפטיגקייט פון איהרע אויסאַרבייטונגען.

מיט די מעלות האָט זי זיך גע-שטעלט אין דער רייה פון די גרעסטע וועלט-פירמעס און איז בעוואוסט אויך אין אויסלאַנד, וואוהין זי עקספּאָרטירט גרויסע פּאַרטיעס פון איהרע אויסאַר-בייטונגען. אויף אַלע אין-און אויסלענ-דישע אויסשטעלונגען, האָט די פירמע בעקומען די גרעסטע אויסצייכנונגען.

שטאַנד־געריכט וועגן פּרעזידענט־מאָרד.

(ענדע פון 4־טע זייט)

די נאָכמיטאָג־זיצונג.

חײַמשרדינגער פערהער פון די עדות.

4.50 נאָכמיטאָג עפענט דער פּאָרזיצער וויטקאָווסקי די ווייטערדיגע זיצונג. ס׳ווערט אויסגעפאָרשט דער הויפּט עדות

האָמיסאַר ווײַער.

זיינע ערקלערונגען דויערן 40 מינוט. ער דערצעלט, אַז אין אָנהויב האָט זיך רידזעווסקי גישט מודה געווען און גישט געגעבען קיין שום ערקלערונגען. שפּעטער האָט ער דערקלערט, אַז ער האָט דאָס שלאָס גישט אויפגעבראָכען, נאָר אָראָפּגעריסען דאָס שלעפּעל און עס אַוועקגעוואָרפען אין טויער רעסטס. שפּעטער האָט מען דאָס שלעסעל טאַקי דאָרט געפינען. וואָלאָשטשיק האָט גישט געוואוסט וועגען דעם, ווייל ער איז צוויי מאָל אַרויסגעגאַנגען אויס׳ן הויף.

בעת דער אויספאָרשונג האָט וואָלאָשטשיק אָנגעוויזען, אַז זיין געהילף איז קאַזימיעזש רידזעווסקי. בעת דער אויספאָרשונג זענען אָנוועזענד געווען פּערטרעטער פון דער גערילאַס־מאַכט. רידזעווסקי האָט דערצעהלט וואו ער האָט זיך אָפּגערעדט צו טרעפען מיט וואָלאָשטשיק׳ן. וועגען דעם איינבראָך האָט וואָלאָשטשיק גאָרנישט געוואוסט. די איינצעלהייטען וועגען דעם האָט דערצעהלט בלויז רידזעווסקי.

פּראָקוראָר: צי האָט וואָלאָשטשיק גישט גערעדט וועגען זעלבסטמאָרד?

ווייער: ניין.

אַ ריית פראַגען שטעלען די פערטיידיגער אַדוו. שווייצער און מענאַסע, צי האָט דער עדות געהערט, אַז רידזעווסקי זאָל, אינם קריטישען טאָג, געהאַט געאַרבייט.

ווייער: יאָ, אַזאַ נאָטיץ איז געווען אין „ראַזוואָי“. אַ הין האָט זי געזאָלט ברענגען אַנ׳אַרבייטער.

אויף די ווייטערדיגע פראַגען ערקלערט דער עדות, אַז וואָלאָשטשיק האָט געוואוינט צוזאַמען מיט זיין ווירט אין איין שטוב פון 1 פענסטער, ווילגאָטש. שפּיצע האָט ער בעקומען 11 זל. אַ וואָך, דער וואָס האָט אויסגעגעבען דעם נאָמען פון מערדער, האָט אָנגערופען נאָר איין וואָלאָשטשיק׳ן. ווער דאָס איז געווען—איז אַ סוד.

דער צווייטער עדות פון דער בעשולדיגונג קאָמיסאַר פּאָלושעק גיט איבער, אַז וואָלאָשטשיק האָט זיך באַלד נאָכ׳ן אַרעסטירען מודה געווען און אָנגערופען רידזעווסקי׳ן אַלס זיין שותף. וואָלאָשטשיק האָט נאָכ׳ן בעגעהן דעם מאָרד, דערצעהלט וועגען דעם זיין פרוי און זיין ווירט. וואָלאָשטשיק האָט אויף דער אויספאָרשונג ערקלערט, אַז איידער דער פּרעזידענט איז אַרויס פון שטוב האָט ער שוין געוואָלט אַוועק געהן, האָט רידזעווסקי איהם געדראָהט: „אויפמערקזאַם, אַז גישט וועל איך דיר“... 2 נעכט האָט וואָלאָשטשיק נישט גענעכטיגט אין דער היים, און ערקלערט, אַז ער וועט בעגעהן זעלבסטמאָרד, אויב מ׳וועט איהם כאַפּען.

בעת דער רעוויזיע ביי רידזעווסקי׳ן האָט ער באַלד דערקלערט, אַז דאָנערשטאָג האָט ער געאַרבייט. שפּעטער האָט ער זיך מודה געווען, דערצעהלט, אַז מיטוואָך האָט ער זיך צוזאַמענגעטראָפען מיט וואָלאָשטשיק׳ן און אָפּגערעדט זיך מיט איהם וואו זיך צו טרע־

פען א. אַ. וו. וועגען דעם איינבראָך האָט וואָלאָשטשיק גאָרנישט געוואוסט. רידזעווסקי האָט ערקלערט, אַז ער האָט עס געטון בעת וואָלאָשטשיק איז געגאַנגען אין קלאָזעט. ווען ער איז אַרעסטירט געוואָרען האָט ער פאַר׳ן איינשטייגען אין אויטאָ זיך געווענדעט צו זיין פאַמיליע „געדענקט, אַז דאָנערשטאָג האָב איך געאַרבייט“.

דעם פּאָליציאַנט, וועלכער זאָל האָבען געהאַט איינגעהאַלטען רידזעווסקי׳ן בעת ער איז געלאָפען האָט מען גישט פעסטגעשטעלט. דעם מעסער, וועלכען רידזעווסקי זאָל האָבען בעגראָבען אין פעלד נישט ווייט פון זיין שטוב האָט מען נישט געפונען.

דער קאָנפידענט, מאָשפּיעך דערצעהלט אַז בעת דער קאָנפראָנטאַציע מיט רידזעווסקי׳ן האָט וואָלאָשטשיק פון איהם בעפאָדערט נישט צו לייקענען, אַז זיי זענען ביידע בעגאַנגען דעם מאָרד. רידזעווסקי האָט געלייקענט.

אויך דער קאָנפידענט שובערט דערצעהלט, אַז וואָלאָשטשיק האָט ערקלערט, אַז דעם מאָרד איז ער בעגאַנגען צוזאַמען מיט רידזעווסקי׳ן און בעת דער קאָנפראָנטאַציע מיט איהם איינגערעדט רידזעווסקי׳ן, אַז ער זאָל זיך מודה זיין. ער כאַראַקטעריזירט וואָלאָשטשיק׳ן לויט די ערקלערונגען פון די שכנים נישט גוט. דערביי שטעלט ער פעסט אַ נייעם פּרט, אַז וואָלאָשטשיק האָט גענומען שפּיצע 11 און שפּעטער 14 זל. אַ וואָך און זיין פרוי האָט די גאַנצע צייט גענומען שפּיצע 10.50 זל. אַ וואָך ד. ה. אַז צוזאַמען האָבען זיי געהאַט

24.50 זל. א וואָך שפּיצע.

ווייטער דערצעהלט ער, אַז ווייל מ׳האָט פערגעסען דעם נאָמען פון רידזעווסקי׳ן, האָט מען אַרעסטירט ביידע ברידער, אָבער וואָלאָשטשיק האָט אָנגעוויזען אויף קאַזימיעזש. אויך ער בעשטעטיגט, אַז בעת רידזעווסקי איז איינגעשטיגען אין אויטאָ, האָט ער אויסגעשריען צו זיינע: געדענקט, אַז דאָנערשטאָג האָב איך געאַרבייט.

וואָלאָשטשיק בעשטעטיגט, אַז ער צוזאַמען מיט דער פ׳וי האָבען בעקומען 24.50 זל. אַ וואָך שפּיצע.

לויט׳ן פערלאַנג פון פּראָקוראָר ווערט נאָך אַמאָל אויסגעהערט דער קאָנפידענט פּאָלושעק. ער דערצעהלט, אַז לויט ווי ער האָט געהערט זאָל רידזעווסקי אינ׳ם קריטישען טאָג האָבען געקומען צו דער אַרבייט אַרום 11 אַ זייגער זעהר דענערווירטער און האָט אָנגעזאָגט, אַז אויב מ׳וועט דערצעהלען וועגען דעם, אַז ער איז נישט געווען, ווערט ער דערמאָרדען.

ס׳זענען געווען נאָך אַרעסטירטע, נאָר ווען ס׳איז פעסטגעשטעלט געוואָרען זייער אַליבי, זענען זיי בעפרייט געוואָרען. אין 4. טאָג נאָכ׳ן מאָרד האָט מען געהערט פונ׳ם אָגראָדניק, אַ שוואָגער פונ׳ם קאָנפידענט שובערט, אַז אַ גרויסע אַרבייטער מעלדען, אַז זיי האָבען דאָנערשטאָג געאַרבייט צוזאַמען מיט רידזעווסקי׳ן, אָבער דאַן איז שוין די אויספאָרשונג איבער צום פּראָקוראָר.

אויך דער עדות שובערט ווערט אויסגעפאָרשט נאָך אַ מאָל, ער דערקלערט, אַז ווען ער איז חנא געווען ביי זיין שוואָגער, אַנ׳אָגראָדניק פון די שטאָטישע פּלאַנטאַציעס, האָט ער געהערט, אַז אַרבייטער בעהויפּטען דאָס זיי זאָלען דאָנערשטאָג האָבען געאַרבייט צוזאַמען מיט רידזעווסקי׳ן. נאָך חנא האָבען זיך טאַקע איינינע אַרבייטער געווענדעט צום אָגראָדניק, ערקלערענדיג, אַז זיי האָבען דאָנערשטאָג געאַרבייט צוזאַמען, אָבער מיט דער אויספאָרשונג האָט שוין דאַן אָנגעפיהרט דער פּראָקוראָר.

ביים אויסהערען דעם אויספאָרשונגס ריכטער מויגענשלאַק, וועלכער האָט געפיהרט די אויספאָרשונג פראָגט אַדוו. שווייצער אַ פאָרשלאָג, אַז ער זאָל אויסגעפאָרשט ווערען נאָר וועגען די אומשטענדען, אין וועלכע ס׳איז געפיהרט געוואָרען די אויספאָרשונג.

דער פּראָקוראָר איז נישט מסכים און בעהויפּטעט, אַז פון אויספאָרשונג אין עצם ענין קענען בעפרייט ווערען נאָר גלחים, אַדוואָקאַטען, אָדער משוגעים.

דאָס געריכט בעראָט זיך אויס׳ן אָרט און בעשליסט אויסצוהערען דעם עדות.

דער אויספאָרשונגס־ריכטער דערצעהלט צווישען אַנד. אַז בעת דער אויספאָרשונג האָט רידזעווסקי אויסגעשריגען: „כ׳האָב דאָך נאָר געהאַלטען ביי דער האַנד“ ווייטער דערצעהלט דער אויספאָרשונגס־ריכטער מויגענשלאַג, אַז ווען רידזעווסקי האָט ערקלערט, אַז ער האָט דאָנערשטאָג געאַרבייט, האָט ער קיין עדות נישט אָנגערופען, אין ערשט שפּעטער אָנגערופען 5 עדות. ווען ער האָט איהם רידזעווסקי׳ן געפרעגט פון וואַנען ווייס ער די אַלע איינצעלהייטען, וועגען וועלכע ער האָט דערצעהלט, האָט ער נישט געקענט ערקלערען. אויף דער אָנפראַגע פונ׳ם פּראָקוראָר צי האָט זיך רידזעווסקי בעקלאָגט אויף שלאָגען, ענטפערט דער עדות, אַז נישט. ווען ער האָט געפרעגט רידזעווסקי׳ן פאַרוואָס ער האָט זיך מודה געווען, האָט ער ערקלערט, אַז ער האָט מורא געהאַט פאַר שלאָגען.

קיין שום אָנקלאָגעס אויף שלאָגען איז מצד רידזעווסקי׳ן נישט געווען.

וויצע־פּרעזידענט וואָיצוואָידזקי קלערט אויף דעם אופן פון אָננעהמען צו דער אַרבייט, די קאָמפּעטענצען פון פּרעזידיום זענען געווען בעגרעניצטע.

וויצע פּרעזידענט גראָשקאָווסקי געדענקט דעם נאָמען פון וואָלאָשטשיק, און גיט צו, אַז זיין דיגערשאַפט בעשטעטיגט, אַז וואָלאָשטשיק איז געווען ביי איהם אין דערהיים.

דער גלח לידס דערצעהלט, אַז צו איהם איז געקומען אין אַנ׳אויפגערעגטען צושטאַנד וואָלאָשטשיק, אַזוי אַז ער האָט איהם אין ערשטען מאָמענט אָנגענומען פאַר שכור. וואָלאָשעק האָט ערקלערט, אַז ער איז בעגאַנגען אַ מאָרד, און וויל זיך מתודה זיין. דער גלח האָט איהם געהייסען קומען שבת.

דאַן הויבען אָן זייערע ערקלערונגען אַ רייה עדות, וואָס דאַרפען פעסטשטעלען די אַליבי פון רידזעווסקי׳ן. דער עדות גראַדזיצקי דערצעהלט, אַז זיי זענען זאַלבעפינף געווען אין עס־צימער. 8 פריה איז ער געווען מיט זיי אויס׳ן אַמעל. אויך דער עדות קוזשאַלאַ בעשטעטיגט, אַז ער האָט מיט אַנדערע און אויך מיט רידזעווסקי געאַרבייט

ביז אַרום 11 אַ זייגער. צו דער אַרבייט איז ער געקומען צוזאַמען מיט רידזעווסקי׳ן און געווען מיט איהם אַ גאַנצען טאָג. דער פּראָקוראָר פערלאַנגט געמען פון די איבריגע אַרבייטער, דער עדות רופט אָן: וודאָוויאַק, קאַרנא, מאַרטשיניאַק א. אַנד.

דער עדות ראָטמאַ האָט געזעהען רידזעווסקי׳ן אַרום האַלב 11, דער אויפזעהר סעווערינאַק האָט איהם געזאָגט, אַז ס׳איז איצט האַלב 11. ער, דער עדות, האָט געאַרבייט אין שפּיטאָל און איז פון דאָרט געקומען נאָך מיטאָג.

אויך די עדות באַרטשאַק, מורזאַלאַווסקי, האַלאַ, וודאָוויאַק, סעווערינאַק, גלאָווינסקי און לגאָשי גיבען פאַר׳ן געריכט פערשידענע פאַקטען און בעווייזען, אַז רידזעווסקי האָט אין קריטישען דאָנערשטאָג מיט זיי צוזאַמען געאַרבייט ביי די שטאָדטישע פּלאַנטאַציעס, פון פריה ביז אָוונד.

ווייטער ענטפערט קאָמיסאַר ווייער אויף אַנ׳אָנפראַגע, אַז ער האָט טאַקי געהערט וועגען די עדות, וואָס זאָלען האָבען געזעהען רידזעווסקי׳ן ביי דער אַרבייט דעם 14. אַפּריל, נאָר ער האָט נישט געפונען פאַר נויטיג צו מאַכען דערפון קיין געברויך. וואָלאָשטשיק׳ס מוטער און רידזעווסקי׳ס מוטער און ברודער ברענגען קיין נייעס.

דאָקטאָר הורוויטש, דער געריכטס־עקספערט, ערקלערט, אַז די וואונד, וועלכע פּרעזידענט ציגאַרסקי האָט בעקומען פון וואָלאָשטשיקען איז געווען אַ טויט־וואונד.

אויפ׳ן פאָרשלאָג פון געריכטס־פאָרזיצער געהען די דריי דאָקטוירים עקספּערטען: ד״ר ברויטיגאַם, ד״ר פּרענקעל און ד״ר הורוויץ, אַריין אין אַ בעזונדערען צימער, פרי אונטערצוזוכען דעם בעשולדיגטען וואָלאָשטשיקען. די עקספּערטען קומען צוריק און ערקלערען, אַז דער בעשולדיגטער וואָלאָשטשיק ליידט אויף נערווען אויפרייצונג, אַז קיין ספּעציעלע סמנים פון עפּילעפּסיע האָבען זיי נישט געקענט פעסטשטעלען. זיינע אָנפאַלען קענען גיכער בעהאַנדעלט ווערען אַלס היסטעריש. דער בעשולדיגטער רעגט זיך שנעל אויף און פאַלט אַריין אין אַנ׳אַפעקט, אין אַזאַ מין אַפעקטאַלען דולערענדען צושטאַנד איז ער בעגאַנגען דעם מאָרד.

די עקספּערטען קומען אַלוא צום אויספיר, כדי פעסטצושטעלען וואָלאָשטשיק׳ס פסיכישען צושטאַנד דאַרף ער זיין אונטער אַ שפּיטאַל־אויפזיכט.

נאָכדעם ברענגט מען אַריין די זאַכליכע בעווייזען, וואָלאָשטשיק׳ס פאַלטען, וועלכען מען האָט געפונען אין מיסטקאַסטען, דעם פּרעזידענט ציגאַרסקי׳ס פערבלוטיגטע קליידער און דאָס מעסער.

ווען מען ווייזט וואָלאָשטשיק׳ן דאָס מעסער, שרייט ער פּאַטעטיש אויס:

– יאָ, דאָס איז מיין מעסער!

אַרום 10 אַ זייגער אין אָוונד ווערט ערקלערט, אַז די פערהאַנדלונגען ווערען אָפּגעלעגט אויף היינט פריימאָג 9 פריה.

דער אורטייל ווערט ערוואַרט היינט ביינאַכט.

פּערזאַמלונג פון שנײַדער־מײַסטער כאַלופּניקעס.

שבת, אין אָוונד קומט פאָר אין איינגענעם לאָקאַל אַ גרויסע פערזאַמלונג פון מאַגאַזין־שנײַדער־מייסטער (כאַלופּניקעס) פון מענער־פאַך.

שאַך־טורניר אין לאָדז.

רעזולטאַטען פון נעכטיגען טאָג.

דער נעכטיגער פאָרלעצטער טאָג פון שאַך־טורניר האָט געגעבען פאָלגענדע רעזולטאַט: רענפּדזשינסקי האָט געוואונען ביי פרידמאַן (לעמבערג), קרעמער ביי קלעמשינסקי; ד״ר טאַרטאַקאָווער ביי כוואַיניק; קאַלסקי האָט פערשפּילט ביי בלאָם׳ן. די פּאַרטיע ד״ר קאָהן – רובינשטיין האָט זיך געענדיגט אויף רעמי. די פּאַרטיע מאַקאַרטשיק – הירשביין איז געבליבען נישט פערענדיגט אין אַ פּאָזיציע לטובת מאַקאַרטשיק׳ן. די פּאַרטיע דאַנישעווסקי – פרידמאַן (וואַרשאַ) איז געבליבען שטעהן אין אַ פּאָזיציע לטובת פרידמאַן׳ען. לאָוצקי איז געווען פריי. שבת איז דער לעצטער טאָג פון טורניר.

אין דעם טורניר פון פּוילישען שאַכיסטען פעראיין האָט דעם ערשטען פּריז בעקומען פיינמעסער (וואַרשאַ); דעם צווייטען פּריז – אַפּעל.

ביי פערגיפטונגס־פאַלען

אַרויסגערופען דורך פערדאָרבענע גאַהרונגס מיטלען אָדער אַלקאָהאָל, ניקאָטין מאָרפיום, קאָקאַין בילדעט דאָס אָנווענדען פון נאַטירליכע ביטערוואַסער פון

Franciszek Józef

וואָס איז אַ וויכטיג הילפס־מיטעל. ערצטליכע פאַך־ווערק ווייזען אויף, אַז ביי בליי־פערגיפטונגען בעזייטיגט דאָס וואַסער פון

Franciszek Józef

שנעל די פערשטאָפּונג, וועלכעס איז די הויפּט־אורזאַך פון די קוועלענדע קאָליק־אָנפאַלען.

פאָדערט אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד אַפּטעטשנעס.

מעלדונג.

אַכטונג! מיטגלידער פון „ברית השומר“ און „השחר“.

זונטאָג, דעם 8. ד. ה. פּונקטליך 7.30 אָוונד קומט פאָר די ערשטע פייערליכע „זכירה“ פון די פעראייניגטע אָרגאַניזאַציע „ברית־טרומפּעלדור“. מיטגלידער, וועלכע וועלען זיך נישט איבערעגיסטרירען ביז היינט 10 אַ זייגער אָוונד וועלען צו דער אויבענדערמאָהנטע „זכירה“, נישט צוגעלאָזען ווערען.

„חוק ואמץ“

„די קאָמענדע“

APOLLO פראַנצויזישערינג־קאַמפּע

היינט קעמפען:

1) ווילדמאַן (יודישער גבור) קאָנטראַ דעביע

2) שטעהער . . . סאָלאַר

3) נעסטרעם . . . „ שטשערבינסקי

ענטשיידונגס־קאַמף ביז צום רעזולטאַט:

4) פּעטערסען : . . „ פּערעסטאַנאָף.

„וועלוועלע עסט קאַמפּאַט“ אין פאָלקס־הויז – – – זאַוואַדסקאַ 5 – – –

מאָרגען שבת, דעם 7 טען מאַי, 4 אַ זייגער נאָכמ. און 9 אָוונד ווערט געגעבען דאָס שוין לאַנג נישט געשפּילטע קאָמישע שפּיל ביי וועלכען יעדער מוז לאַכען ביז צו טרערען א. ג. „וועלוועלע עסט קאַמפּאַט“ קאָמעדיע אין 4 אַק.

עס נעמען אַנטייל דאַמען: לעמבערגער I, לעמבערגער II, קראוזע, ריבאָווסקאַ. מענער: גליקסמאַן, הערצבערג, מאַצאַנאָווסקי, קאַלינסקי, קערשענבוים, ריבאָווסקי. רעזשיסער לייטער–סאָכאַטשעווסקי. געשעפטס־פיהרער–ע. וואַקסמאַן.

כדי צו געבען די מעגליכקייט די בריטע מאַסען צו בעזוכען די פאָרשטעלונגען ווערען די פּרייזען געמאַכט פון 1 זל. ביז 1.50 זל. בילעטען אין פאָלקס־הויז פריימאָג פון 2 ביז 9 אָוונד, שבת פון 10 פריה. לייטער בערנאַרד.

„וועלוועלע עסט קאַמפּאַט“ אין פאָלקס־הויז זאַוואַדסקאַ 5.

Dr. H. Weisshoff

אינערליכע־ און קינדער־קראַנקהייטען

האָט זיך איבערגעצויגען אויף

זאַוואַדזקאַ 23 פראָנט 1 שטאָק

נעהמט אָן פון 8 ביז 9 פריה און פון 3.30 ביז 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג. 915

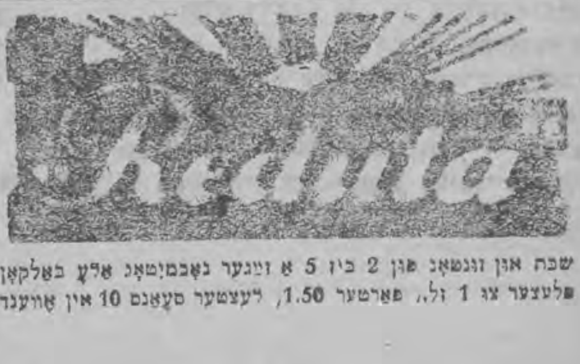

שבת און זונטאָג פון 2 ביז 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג אַלע באַלקאָן־פּלעצער צו 1 זל., פּאַרטער 1.50, לעצטער סעאַנס 10 אין אָוונד.

היינט פּרעמיערע פון גרויסע דאָפּעלטע פּראָגראַם!

I. די פרוי פון וויסטער צאָהן. גרויסע קרימינעלע דראַמע אין 6 אַקטען.

II. דראַמע אין 10 אַקטען לויט דושעק לאָנדאָן.

די הויפּט־ראָלען שפּילען אַלבערט פּאַמרי און סטר אַנגאַרט די נאַכפאָלגער פון ריז־טין־טין.

אשכור'ע סטאטיסטיק

אבי דאס שכור'ן אין לאדז האט זיך פערקלענערט.

(*) לויט א סטאטיסטיק פון דער לאדזשער וואיעוואדזשאווע הייסט זיך ארויס, אז אין משך פון די לעצטע יאהרען האט זיך דאס שכרות אין לאדז בעדייטענד פער־קלענערט.

אין יאהר 2924 זענען פערצייכענט געווארען אין לאדז 14.380 פערברעכענס, בעגאנגען אין א שכור'ן צושטאנד; אין יאהר 1925 — 13,464; אין יאהר 1926 — 11,967.

ס'איז אויך פעסטגעשטעלט געווארען, אז אמאיסטענס פערברעכענס זענען בעגאנגען געווארען דורך פרויען.

לויט די טעג צוטיילט זיך די גרעסטע צאהל פערברעכענס אויף שבת (46 פראצענט) און זונטאג (38 פראצ.).

פערזאמלונג פון מארג- און מארק שטייער זאהלער 5.

דינסטאג איז אין לאקאל פון (צענט־ראל־פערבאנד זאהלער 5) פארבעקומען א גרויסע פערזאמלונג פון די לאדזער מארג און מארק־שטייער. ס'איז אנגעוויזען געווארען, אז די מארג־שטייער זענען אמאיסטען בעצ'ולה'ס געווארען ביים אויסמעסטען זיי דאס אומזאץ־שטייער אויף 1926. מען האט זיי בעשאצט אזוי, אז ביים בעסטען ווילען זענען זיי נישט בכח צו בעצאה־לען די גרויסע סומעס. אין דער פראגע זאגען זיך ארויס איניגע רעדנער, דער פאר־זיצער פון דער צענטראלע ד״ר הערשפיגקעל זאגט צו, ווי ווייט מעגליך עס וועט זיין צו אינטערוועניר'ן וועגען דעם ענין. צום סוף איז בעשלאסען געווארען צו גרינדען א גמילות חסדים קאסע.

פון געריכט.

פאנאשעלסקא וויל נישט קיין פאלש געלד.

(—) דאס לאדזער קרייז־גערכט אוני־טערזוכט פארזיק פון ריכטער קארווין־קא ראמקיעוויטש האט געהערט בעטראכט דעם פראצעס געגען דעם גייסטיג־קראנ־קען דניאל לעבאשיצקי, וועלכער איז געווען בעשולדיגט אין וועלען אויסגע־בען פאלשע 2־זלאטעס.

אויפ'ן פראצעס האט זיך ארויסגעווי־זען אז־וואס: דער גייסטיג־קראנקער לעבאשיצקי האט אויף וואלטשאנסקע־גאס פערטשעפעט די פראסטיטוטקע פאנאשעלסקא און איהר „בעצאהלט" 2 זל. פאנאשעלסקא האט לעבאשיצ־קי'ן דאן איבערגעגעבען דער פאליציי, באשר, די 2 זלאטעס זענען געווען פאלשע.

נאכדעם, ווי לעבאשצקי האט אויפ־געוויזען, אז ער האט די פאלשע 2־זלא־טעס בעקומען פון דער מוטער, א הענד־לערין, איז ער בעפרייט געווארען פון דער שולד.

„אזאזעל".

אז שוין אין לאדז א שם־דבר.

דער גרויסער ערפאלג פון פירטען „אזאזעל"־פראגראם איז שוין אין לאדז געווארען א שם־דבר: אומעטום רעדט מען היינט וועגען „אזאזעל"; וואו מען געהט הערט מען שוין ווידער אונטער גרומען די הערציגע נגונים'לעך פון „אזאזעל"־רעפערטואר.

ס'איז א פאקט: וויל מען היינט אין לאדז פ'עהליך און יודיש ליך אנגע־בעהם פערברענגען אנ'אווענד - געהט מען אין „אזאזעל".

דאס אויג ווערט בעפרידיגט פון פריק קליינמאנ'ס הערליכע דעקאראציעס; דאס אויער האט הנאה פון קאנ'ס מוזיק און בראדערזאנ'ס ווערטער, ווערטלעך און ווארט־שפילען; דאס הארץ קוועלט אויף פון דער נייער יודישער דערגרייכונג און דער מענש געהט אהיים א צופרידענער.

אלע ארבייטען מעשים אין 4 טען פראגראם: אלעק לילית, גאדיק, לאנדוי, סטרוגאטש, פרויען: לוריע שפיגעל און וועלגער און אלע איבריגע.

פון יודישען טעאטער.

א. פאליאקאוו.

מארגען, שבת, הויבען זיך אן אין לאדז די גאסטשפילען פון די באליבטע לאדזער ארטיסטען: פאליאקאוו, ראבי־נאוויטש, אניבלא און בעריסאווא.

שוין לאנג האט מען אין „סקאלא"־טעאטער נישט געהערט א יודיש ווארט, מ'האט שוין אפילו מורא געהאט, אז שוין, אויס מיט'ן יודישען טעאטער אין לאדז.

איצט שפילט מען ווידער, ווי פאל־יאקאוו גיט־איבער, האט ער פון זיין רייזע אין רומעניען מיטגעברענגט א נייעם טראנספארט פון רעפערטואר און ער וועט ווייזען נייע „סחורה".

צוזאמען מיט די גאסטראליערען טרעטען אויך אויף די בעקאנטע לאד־זער ארטיסטען: בעזמאן, פאדערמאן, האמבורגער, באלבידסקי, אייזענבערג און אנדערע.

א נדבה.

ס'איז געווארען געזאמעלט אויף א תחוגה דורך ה' הערשל וויינוכטער 3,20 זל. פאר יח'מים־תויז, זגערזשער 40. דאס געלד איז אפצוגעהמען אין אדמי־ניסטראציע.

Dr. Z. Rakowski

ספעציאליסט פאר אוירען־, נאז־, האלז־ און לונגען־ק־אנקהייטען.

קאנסטאנטינאווסקא 9 טעלעפאן 27-81

שפרעכשטונדען פון 12 ביז 2 און פון 5 ביז 7. נעמט אויך אן אין לעמשניצע ונערושער 17 פון 10—11 און פון נ.ט.—2—2.

קינא־טעאטער **SYRENA** אלעקסאנדראווו. 37 ט. 49-48

גרויסער 30 אסטיגער פראגראם! ✖ ✖

1) דער פאיאץ און די פערד־רייטערין

ביז זונטאג ווערט דעמאנסטרירט 30 אקטען אין 4 בילדער אין איין פראגראם.

מיט דעם בערימהטען **Art. Acerd** אין דער הויפטראלע. אויסערגעוועהנליך בילד אין 10 אקטען.

2) דער ערשטער ליבהאבער אדער פלאמענדע :—: הערצער :—:

מיט LAURA LA PLAUTE אין דער טיטעלראלע. גרויסארטיגע לעבענסבילד אין 12 אקטען.

3) „TRAFIŁA KOSA NA KAMIEŃ"

סענסאציאנעלע קאמעדיע אין 4 אקטען.

4) קאנצערטען

אויסערגעוועהנל. קא־מעדיע אין 4 אקטען.

אנפאנג פרייטאג 5 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 1 א זייגער מיטאג. פון 1 ביז 130 פאר דערוואקסענע 50 גר. פאר קינדער 30 גר. אלע פלעצער. פערגרעסערטער ארקעסטער. דער זאל איז ווענטילירט. ארדנונג געזיכערט.

דער נעכסטער פראגראם אין 30 אקטען „פרויענהענדלער" אדער „דער קרבן פון האהנזין" אויסערדעם 2 פרעכטיגע קאמעדיעס. 676

Grand-Kino

היינט און פאלגענדע טעג! דער גרעסטער קינעמאטאגראפישער טריומף: פאר יונגנד דערלויבט!

דעם שייק'ס זוהן (SYN SZEIKA)

מיט דעם אונפערגעסליכען — עקראן־ בעצויבער

Rudolf Valentino

יעדע איינציגע דאמע, וואס קויפט א בילעט בעקומט א אומזיסטע פאטאגראפיע פון רודאלף וואלענטינא. בעמערקונג: פאספארטו'ס און הנחה־בילעטען זענען אונבעדינגט נישט גילטיג ביז צום אברופען. כדי אויסצומיידען א געדראנג ביי דער קאסע, ווערט דאס געעהרטע פובליקום געבעטען צו קומען אויף די פריהערדיגע סעאנסען. פערגרעסערטער ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' י. קאנטאר.

אנהויב פון די סעאנסען 3.30 נאכמיטאג. שבת און זונטאג 1 א זייגער נאכמיטאג. בעמערקונג: פון 5 א זייגער נאכמיטאג אן שפילט צו דער פולער ארקעסטער

מעבעל

שלאף־ עס־צימערן און קלוב־גארניטען, מעדלען־צימערן, קיך איינריכטונגען, ווי אויך איינצעלע מעבעל־געגענשטענדע צו מעסיגע־פרייזען און אויף בעקוועמע בעדינגונגען שמפפעהלט

W. TYRKELTAUB, 5 ZAWADZKA 5 (אין הויף) 688

40 פראצענט ביליגער, ווי איבעראל!

די ניי־ערעפענטע אמעריקאנער כעמישע וועשעריי און פארבעריי פון גארדעראבען נדאנסקא 8, פראנט, 2־טען שטאק

נעהמט אן אויפצופרישען, רייניגען, וואשען און פארבען אלערארט גארדעראבען פאר מענער, ווי אויך פאר דאמען, אויך זיידע, סאמעט, פליוש, וואלענע, האלב־וואלענע, בוימוואלענע קליידער, אויך שטיק סחורה און רעשטען, אלערארט אויסבלאקירטע געמוסטערטע אנציגער ווערען געבראכט צו דער ער־שטער פארב. אלע ארבייטען פון מיין פארבעריי ווערען אויסגעפיהרט ערשטקלאסיג לויט די נייעסטע אויסלענדישע מעטאדען. גאראנטירט פאר עכטע פארבען. ביליגע פרייזען!

אלערארט פוטער נעהם איך אן צו שטרייכען און פארבען. 769

אמביליגסטע, ווייל עס איז א פריוואט־וואוינונג!

ריכטיג פאר הויז־בעזיצער!!! און בוי־אונטערנעהמער!

עקסעלים־פוסבאדען, שטופען, צעמענט־פלאטען, בורטען און קאנאליזאציע־רעהרען, איז שטעטס צו בעקומען ביי די אלטע בעוואוסטע פירמע

D. PRUSZYNOWSKI, ŁÓDŹ, LIPOWA 31. — Telefon 46-28. —

בעמערקונג: עקסעלים־פוסבאדען ווערט געלעגט אויף האלץ־ אדער צעמענט־בעטאן, פויגען־פריי. האלט זיך שטעטס ווארים, פייערזיכערונג און עס פערהיט אויך פון שוואמען. 909

רעשטניצע

פון ראהטוירים־ספעציאליסטע און ערצטליך־רענטגענטישער קאבינעט

„SANITAS"

צעגעלניאנא 29, טעל. 44-51. 912

ס'איז דא מעבעל

דויערהאפטע און נישט־דויערהאפטע און האבען איין און דאס זעלבע אויסזעהן

אונזער מעבעל

פערמאנט אלע מעלות: זיי זענען דויערהאפט, מאדערן, פון ערשטקלאסיגער אויספערטיגונג און גאראנטירטע ארבייט.

S. Salomonowicz i S-ka

ul. NARUTOWICZA 13, Telefon 37-6.

קאנקורענץ־פרייזען. לאנגטערמינע אויסצאהלונגען.

ריכטיג נייעס פאר דער לאדזער בעפעלקערונג!!!

ווערען אנגענומען צו פאסאנירען און צו איבעראַרבייטען

מענער־היטען לויט די נייעסטע מאדעלען. פון די עלטסטע היטען ווערען איבערגעארבייט אויף נגענליך ניי. געדענקט די אדרעס לו־טאמירסקא 2 אדער זגיערסקא 20 ביי פערדער און וואַרצעל.

נאר פאר 2.50 זל.

בעם, פון 8 גילדען אן בעקומט איהר אלע ארט בייע היטען קומט און איבערצייגט אייך! 659

הייל־פעדאגאגישע קורסען

פאר שוואכבעפעהיגטע און שווער־ערציהבארע קינדער. שפראכשטערונגען (שטאטלען, מויבשטומהייט)

Dr. med. A. Szmirgeld

נערווען־ארצט.

עלעקטריזאציעס, ליכטהיילמעטאדען.

CEGIELNIANA 6, tel. 51-89

עמפפאנגט פון 5 — 7 אָוונט.

KLINIKA

Położniczo-Ginekologiczna D-ra med.

S. Druebina

6-go Sierpnia 15-17, tel. 53-10, I i II klasa.

רעפארמאציע פילען.

טיט דער מארקע גייסטליכער בעקאנט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם מאגען, שיצען פון רעוומאטיזם, לעבער־ליידען, געגען דיקקייט, אטרעטיזם, דאס קומען בלוט אין קאפף, שטילען די יסורים פון העמאראידען, רייניגען דאס בלוט און ביי־נייגונגען צו אבסטרוקציע — א גינסטיג דורכרייניגונגס־מיטעל.

צונעבראויכען 1 אדער 2 פילען א נאכט.

פרייז פון א שאכטעל 1.35. אויסארבייטונג פון דער אפטייק

Karczewski, Tuszyński, Warszawa, Trębacka 4

צו פערלאנגען אין די אפטייקען און סקלאדען מיט'ן „גייסטליכען" (Zakonnik). 644

Dr. med. Ludwik Rapeport

Pl. Narutowicza 25 (Dzielna) tel. 44-10.

ספעציאליסט פאר נירען, בלא־זען און הארן־ - קראנקהייטען.

נעמט אן פון 1 ביז 2 און פון 4 ביז 7 אוונט.

W KRYNICY

Willa „Białej Róży" ordynuje jak zwykle

Dr. JULJAN ARONSON z Krakowa.

ריכטיג פאר פרויען!

די בעוואוסטע לעהרערין מיט 25 יעהריגע פראקטיק לערנט אויס אין משך פון 1 חודש נייהען, צושניידען, מאדעלירען פאסען מיט א גאראנטיע פאר 45 זלאטעס: מענער, דאמען און קינדער־וועש, פיזשאמעס לויט'ן וויענער סיסטעם לערן איך אויס אין משך פון 2 חדשים מיט א גאראנטיע פאר 65 זל. שפרעכשטונדען פון 11 ביז 1 און פון 3—5 נאכמיטאג ביי גרינבלאט, ושעראמסקיעגא 9 וואוינונג 33. 952

קימפעטארין — כירורגישע קליניק

פון די דאקטוירים שארלאטא־איינגעראווא, ריטלער־קוריאנסקא, מיכאל קאנטאר, און י. פוים.

לאדז, אנגראדאווא 10, טעל. 13-57.

I. און II. קלאס.

אמבולאטאריום. 878

CASINO — CASINO

הײנט גרויסע פּרעמיערע!

קליסען פון די הײנטיגע מאָדערנע שרוכים. וואָס הערען נעשלאָסען אונטער'ן צײכען פון.. טשארלסטאָן, פול מיט פיקאנטעריע און פּראַכט

„די, וועלכע קען נישט אפּזאָגען"...

אויטאָביאָגראַפיִשער פילם פון'ם לעבען פון אַ פּראַכטפולער פּראָסטיטוטקע — LEE PARRY — וועלכע איז איבערגעזאָגען פון די אָרעמס פון איין מאן צום צווייטען, נור צוליב דעם אַליין, וואָס זי קען נישט זאָגען: „ניין"!

אָנהויב אין געוועהנליכע טעג 4.30 אַ זייגער נאָכם. שבת, זונטאָג און יום-טוב — 1.30 אַ זייגער נאָכם

פון 1.30 ביז 3 נאָכם. זענען די פּרייזען פון אַלע פּלעצער 50 גראָשען און 1 זלאָטי.

ODEON — CORSO

הײנט צום 1. מאָל אין לאָדז!

די נייעסטע פּראָדוקציע פון יאָהר 1927, אונטער'ן נאָמען:

מאַטשיסטע אין קאַמף מיט'ן שייך

סענסאַציאָנעל-צנזאַציאָנעלע דראַמע אין 12 אַקטען. דער אונבעזיגטער מאַטשיסטע אין דער הויפּט-ראָלע.

בעמ.: כדי צו געבען די מעגליכקייט די ברייטע מאַסען פון ג פּיב". צו זעהען דאָס אויבענע בילד, וועט דער פילם דעמאָנסטרירט גלייכצייטיג אויך אין קינא „קאַרסאָ", וואו די פּרייזען זענען נידעריגע.

TEATR-SWIETLNY „NOWOSCI"

Piotrkowska, róg Głównej.

הײנט איז פאַלגענדע טעגע — — טעגליכע טראַגעדיע פון פּרויען, וועלכע הילען נישט האָבען קיין קינדער און 10 אַקטען

צו קרבן פון גוואַלדטאַט

(קרייץ-וועג פון אַ פרוי)

מיט די 3 עקראַן-העלדען: KONRAD VEIDT, HARRY LIEDTKE, WERNER KRAUSS

וואָס קעמפען געמיינזאַם. אַפּפעראונג פאַר איין פרוי, וועלכע איז MALY DELSCHAFT

סאַלאָ-נעזאַנגען און באַר. קאָנצערט-טייל: קאָנצערט פון רוסישען אָרקעסטער פון באַלאַלײַקעס אין דושאַז-באַנד. סאַלאָ-נעזאַנגען און באַר.

אכטונג, שניידער-מאַגאַזין-מייסטער!

מאָרגען שבת, דעם 7 טען מאַי 8 אַ זייגער אין אָוענד קומט פאָר

אַ גרויסע פערזאַמלונג

פון מענער-מאַגאַזין-פאַך.

אויף טאָג-אָרדנונג פאַך-פראַגען און שטייער-ענינים. אַלע מאַנאַרקע און פערל-שנײַדערס, ווי אויך פון קינדער-גאַרדעראָבע ווערען אויפגעפאָדערט פּינקטליך צו קומען.

זונטאָג, דעם 8 טען מאַי 7 אַ זייגער אין אָוענד קומט פאָר

אַ פערזאַמלונג

פון דאַמען-מאַגאַזין-פאַך

אַלע מיטגלידער ווערען אויפגעפאָדערט צו קומען.

979

די פערוואַלטונג.

Dr. m. I. Bette

ספּעציאַליסט פאַר אינערליכע און קינדערקראַנקהייטען

Piotrkowska 6,
telefon 44-95.

נעמט אָן פון 8—11 פריה און פון 4—6 נאָכמיטאָג

א קוואַליפיצירטע אויבער-בערהעמדער - נייהערין אין אַ פאַרדיענסטליכע אויף גוטע בעדינגונגען ווערען פון זאָפאָרט געזוכט, ביי צווייגענבערג, זאַכאָדניא 51.

696

בעקאַנטמאַכונג.

די שומרי ומזהירי שבת מאַכט בעקאַנט אַלע סוחרים און פאַבריקאַנטען אין לאָדז, אַז צוליב די קומענדיגע גרעסערע טעג, האָט מען פערלענגערט פּרייטאָג דעם זמן פון אָפּשיקען סחורות צום עקספּעדיטאָר ביז 3 נאָכמ., שפּעטער ווי 3 נ"מ טאָר מען נישט אָפּשיקען קיין סחורה צום עקספּעדיטאָר.

גלייכצייטיג מעלדען מיר, אַז מיר שיקען אַרויס יעדען פרייטאָג קאָנטראָלערען אין די עקספּעדיציעס, און מיר האָבען אַ געוויסען בעריכט, ווער עס פאָלגט נישט אויס דעם בעשלוס פון די גדולי התורה. דעריבער פאָדערן מיר אויף די, וואָס האָבען ביז איצט אָפּגעשיקט סחורה נאָך דעם זמן, זאָלען דאָס נישט מער טון. אין געגענטייל, וועלען מיר יעדע וואָך פערעפענטליכען אין דער פּרעסע די, וואָס פאָלגען נישט און זענען אַ מסייע ל בר עבירה, און דורך אַהם מוזען הונדערטער יודען מחלל שבת זיין.

בברכת השצת

שומרי ומזהירי שבת בלודז. 938

רויטלינגער מאַשינען-פאַבריק

H. Stoll & Co., Reutlingen

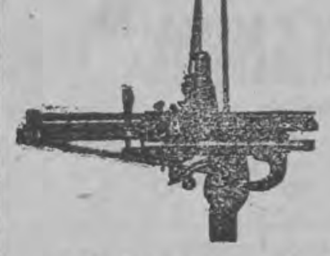

אָריגינעלע לינקס-לינקס-מאַשינען, אַכטשלאָס שטריקמאַשינען, וואָס זענען פּאַטענטירט. שטריק-בענדער-מאַשינען, געוועהנליכע פלאַך-שטריק-מאַשינען.

ערשטקלאַסיגע פאַבריקאַציע. — אומבעגרענצטע פערזיכערונגס-דויער. — בעסטע בעדינגונגען.

פערטרעטער פאַר פּוילען:

Leon Friedman i S-ka

Łódź, 6-go Sierpnia 3, telefon 609 (Benedykta).

דערמיט האָבען מיר דעם כבוד מיטצוטיילען, אַז

די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג

פון די פעראיינס-מיטגלידער פון „לינת החולים"

וועט פאָרקומען אין אייגענעם הויז און לאָקאַל, פאָלודניאָוואַ 19 זונטאָג, דעם 15-טען מאַי ד. י. 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג אין ערשטען טערמין, און אין דעם צווייטען טערמין דעמזעלבען טאָג 6 אַ זייגער נאָכמיטאָג, וועלכע וועט זיין גילטיג ביי יעדער צאָהל אָנוועזענדע מיטגלידער.

טאָג-אָרדנונג:

1) ערעפנונג פון דער פערזאַמלונג. 2) בעעהרען דאָס אָנדענקען פון די פערשטאָרבענע מיטגלידער. 3) וואַהל פון אַ פּרעזידיום. 4) פאָרלעזען דעם פּראָטאָקאָל פון דער לעצטער אַלגעמיינער פערזאַמלונג. 5) פאָרלעזען דעם פּראָטאָקאָל פון דער רעוויזיאָנס קאָמיסיע. 6) בעריכט פון יאָהר 1926. 7) בודזשעט אויפ'ן יאָהר 1927. 8) ענדערונג פון אוסטאַוו. 9) פאָרשלאָגען פון דער פערוואַלטונג. 10) פאָרשלאָגען פון פעראיינס-מיטגלידער. 11) וואַהלען פון 8 פערוואַלטונגס מיטגלידער און 3 מיטגלידער פון דער רעוויזיאָנס-קאָמיסיע.

די פערוואַלטונג. 996

וויכטיג פאַר לאָדז און אומגעגענד!

נור פאַר מאַריסטקעס!

ווילט איהר קויפען פילץ-וואַרקעס, לוסטרירטע און שטרוי-וואַרקעס מיט 10% ביליגער ווי די וואַרשאַווער. קומט גלייך אין די וואַרשאַווער הוט-פאַבריק פון

M. SZPIRO, Łódź, PIOTRKOWSKA 14

אייגענע לוסטרירמאַשין. ס'ווערט אויך אָנגענומען צו לוסטרירען.

מודעה.

דערמיט מאַך איך בעקאַנט, אַז די יאַטקע און זאַמענהאָף 1 (ראָזוואַדאָווסקאָ) איז איבערגעגאַנגען אין אַנדערע אָ'ף מיין נאָמען און איך וועל האַלטען בלויז כשר פלייש ווי אויך עופות.

א. מ. אייזען מיט אַכטונג

לאָדז, זאַמענהאָפא 1 (ראָזוואַדאָווסקאָ).

963

וויכטיג נייעס!

איך מאַך בעקאַנט מיין ג' קונדשאַפט, אַז איך האָב מיין

שלאָסער-ווערקשטעל

צוריק איבערגעטראָגען אויף פּאָמאָרסקאַ 29, פּריוואַט

איך פיהל אויף מיט, אַז איך עמפּפעהל צום נעמען מיין גאַנץ נייע ערפינדונגען, אַזוי ווי די קאַראָנקען-מאַשינען, האַטבען, שטופען מיט פיגדערונג, פּאַ-שירענע רעפּעראַטורען אויף דער שטעל. רעעלע בעהאַנדלונג! מיט אַכטונג

י. מ. קליגער, פּאָמאָרסקאַ 29 935

אין צאָהן-ערצטליכע קאַבינעט

21 נאַוואָמיעסקאַ 21

נעמט מען אַרויס ציינער אָהן שמערצען, ווי אויך פלאָמבעס צו לעטשענצע-פּרייזען.

אויך ווערט אויסגעפיהרט אַלע צאָהן-טעכנישע אַרבייט לויט דעם נייעסטען סיסטעם שנעל, גוט און ביליג.

962 בעראַמונגען אומזיסט.

לעדער-יונגלעך

און יונגלעך, וועלכע קענען שוין אַרבייטען ביי שאַכטלען ווערען

זאָפאָרט געזוכט

ביים שאַכטעל-מאַכער ש. האַרטשטאַרק, פּעטריק. 37

ענסיאַנאַט „זדראַוויע"

ס. ראַפּאַפּאָרט, ווישניאָווא-גורא

ווערט געעפענט דעם 15-טען מאַי.

פערשידענע פערגעניגונגען, געזעלשאַפטס-שפּילען, פּיאַנינאָ אויפ'ן אָרט. פאָרציגליכע קיך, רעעלע בעהאַנדלונג, מעסיגע פּרייזען. אינפאָרמאַציעס ערטיילט: ראַפּאַפּאָרט, פּעטריקאַווער 23 פון 8 ביז 10 אַ זייגער אין אָוענד; מ. ראַפּאַפּאָרט, פּעטריקאַווער 9.

984

צו דער עפענטליכקייט!

דערמיט מאַך איך בעקאַנט דער עפענטליכקייט, אַז אזוי ווי איך האָב געהאַט אַ סכסוך וועגען אַ וואוינונג מיט ה' פישעל שוואַרץ (ראַמען-שנײַדער פון זשעלאַזנאַ 42) איז דער סכסוך ערלעדיגט געוואָרען דורך אַ שידס-געריכט, אויף וואָס ביידע צדדים האָבען מסכים געווען אויפ'ן אורטייל. צוגעזאָגענע האָט דער אויבענדערמאָהנטער פערשוין צוריקצוציגען זיין הסכמה און דראָהענדיג מיט פּראָקוראָטור צוזאַמנסווייזע אַרויסגעפּרעסט דאָס געפאָדערטע געלד נאָך ווי פאַרין שידס-געריכט. אַזוי טאָט מוז דורך די געזעלשאַפט געמאָדעלט ווערען.

אברהם ש. שטיינבערג, פּאָנסקאַ 15. 966

אַבאָנאַמענטס-פּרייז: אין לאָדז: אַ חודש — 5 זלאָטעס, — אויף דער פּראָווינץ: אַ חודש 6 זלאָטעס, אין אויסלאַנד מיט 50 פּראָצענט טייערער. — ...אין טעלעפאָן פון די אַבאָנענטען איז די ... די אַדמיניסטראַציע איז נאָך בעזאָרגט אין ...

אַנאָנסען - פּרייז: ... מקסטען 25 גראָשען, פּרייטאָג 20 גראָשען, אין טעקסט 40 גר., ... 60 גראָשען, ... טעקסט 10 גראָשען, פּרייטאָג 15 גראָשען. — ... 100 פּראָצענט טייערער. אויפער דער שטאָט — 50 פּראָצענט טייערער.

Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami. Wydawcy: J. [illegible] i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny [illegible]
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 2[illegible].